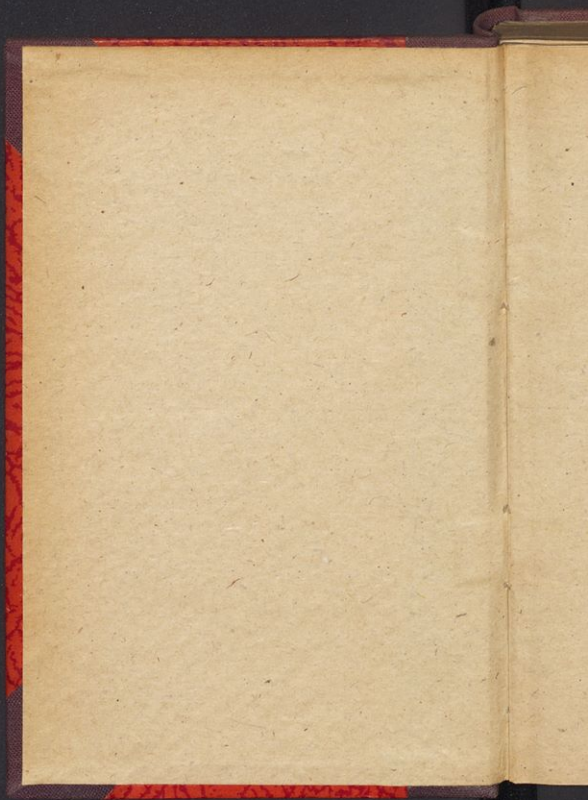

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

53493

4

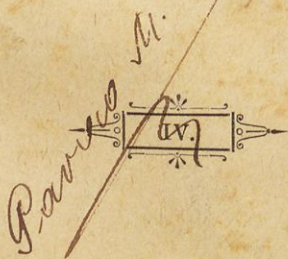

VENEC SLOVANSKIH POVESTIJ

Prevodi
iz
raznih slovanskih jezikov.

V GORICI.

Tiskala in založila »Goriška Tiskarna« A. Gabršček.
1901.

Marta Kienle

53493

ID 5272114

53493

J/1317/1951

RUSINJA.

Pripovedka iz novejšega časa.

Srbski spisal Gjuro Jakšić.

Poslovenil Podravski.

+ 53493

I.

Poslednji dnevi meseca listopada so bili nenavadno lepi. Kakor blag nasmeh na rudečem licu osivelega starca so se pomešali solnčni žarki s suhimi vejami golih kostanjev, s katerimi je bila obraščena Terazijška ulica — na to pa so igraje se pokukali skozi odprto okno gostilnice »pri P«

Tu pri oknu, oprta ob svilnato blazinico, je sedela zamišljena deklica, na kateri si lahko poznal na prvi pogled, da je to brhko dete hladnega severa. Lice ji je bilo okroglo, belo in polno; usta majhna in nekako kljubovalna. Po belem licu so ji mahodrali gosti čofi spodaj nekoliko pristriženih las, metajoči temno senco na snežnobeli, okrogli vrat ter na čisti ovratnik. Na glavi je imela

malo kučmo iz nežne soboljevine, a na kučmi črno pero. Bila je srednje rasti; njeno gibanje je bilo nenavadno lahko in dražestno. Imela je na sebi črno svilnato obleko s tuniko, toda brez vlečke, in na levem rokavu si zapazil na beli tkanini rudeč križ. Lahko se je reklo o njej, da je krasotica; — in ako bi se nasmehnila ter jela govoriti s svojim prijetnim glasom, pa bi se kar raztopil v razkošju ter si želel večno poslušati to krasno govorico in petje... Dolgo je sedela tako zamišljena pri odprtem oknu ter zrla na široko Terazijo. Nakrat pa se je zganila, nagrbančila čelo, usta so se ji namrdnila, in vse lice je dobilo izraz razjarjenega otroka. — Zunaj na hodniku so se zaslišali težki koraki. »To je on«, je dejala mlada oskrbovalka bolnikov ter uprla svoj jezni pogled k vratom. »To je on!... Oh, kako mi je zopern... On mora to videti, on vidi, on to vé, a navzlic vsemu temu se ga vendar ne morem odkrižati.«

Med tem se vrata odpró — mlada oskrbovalka obrne svoje jezo obličje k oknu — a v sobo stopi ruski hetman z veliko kozaško kučmo na glavi, v dolgem kaftanu in z nabojnjačo na prsih; dolga sablja mu je brenketala, udarjaje ob osnažen sobin pod.

Bil je to okoren človek visoke rasti in širokih prs. Njegove obrvi so bile nepočesane in goste, da so mu skoro zakrivale črne oči. Lahko bi ga bil človek vprašal : »Resnica, očka, ali vidite pod temi gostimi obrvi svetlobo božjo ?« Prestopivši nekoliko korakov po sobi, se vstavi pri mizi, sname svojo veliko kučmo, odstrani z nagubanega čela goste kodre temnosivih las ter se oblastno vsede na svilnat naslonjač ; nato pa, da bi najavil mladi Rusinji svojo navzočnost, nekoliko zakašlja ter zagromi s svojim debelim glasom :

»Nù, gospodična Ksenija Ničiforovna, hvala Bogú, da sem vas vendar enkrat našel doma !«

Ksenija Ničiforovna globoko vzdihne.

»Ne morem vam reči, da mi je ta nepričakovani poset po volji.«

»Ne ?« odvrne jezavo hetman. »Nemara vas motim v kakem važnem poslu ?«

»Ako se more samotno in tiho opazovanje te krasne zemlje smatrati za važen posel, pa me zares motite, gospod Bajbakov.«

Hetman Bajbakov se zamrači ; nato se glasno nasmeje, in v tem krohotu ponavlja besede Ksenije Ničiforovne :

»Ha, ha, ha! Krasna zemlja! Opazovanje važen posel! — Ha, ha, ha! Toda čujte, Ksenija Ničiforovna, na ta trenutek neosnovane vaše čmernosti nikdar ne pozabim!«

Ksenija nekoliko trenutkov molči, na kar, dvignivši svojo krasno glavico in pospravivši si raz čelo svilnate lase, stopi pred hetmana:

»Moje čmernosti, ste rekli? A po čem to sodite, hetman, da sem danes čmerna? A kaj bi mi odgovorili na to, ako bi vam rekla, da sem bila v onem hipu, ko ste stopili v sobo, prav židane volje? Moje prsi so bile prenapolnene z nekim neizrekljivim razkošjem, v mojem srcu so se uprav v tem trenutku vzbujali nenavadni občutki, v moji glavi snovale se nepoznane misli, katerim sem iskala pojasnila.«

Ksenija je umolknila; temnomodre oči so ji kar bliščale, okrog ust ji je igral smeh poln melanholije — toda le za trenutek — na kar se je pojavila zopet poprejšnja hladnost.

»In vi ste me odtrgali od tega nenavadnega užitka,« — je dodala očita-joče Ksenija Ničiforovna, — na to, obrnivši se k oknu, je zrla dalje na žarke zapadajočega solnea. Hetman Bajbakov je vstal razjarjen raz svoj sedež ter se

z velikimi koraki jel sprehajati semtertje po sobi, da so puščale njegove velike škornje kar sledove za seboj na gladkih parketih.

Sprehajaje se tako nekoliko časa je obstal — ter z glasom, razodevajočim nekako notranje vznemirjenje, začel osorno govoriti :

»Ksenija Ničiforovna ! Torej tudi tukaj v tej tuji deželi zrete vi tako neprijazno ná-me ? Tudi tukaj, kamor sem dospel, da bi bil vaš varuh — vaš...«

Hetman Bajbakov je prenehal. Imel je še nekaj na srcu, hotel še nekaj povedati, toda hladen njen pogled ga je osupnil, in on je umolknil. Pobesivši nejevoljen glavo je uprl svoj pogled v tla — v tem hipu se je zdel biti slabši in manjši nego ona, katero je hotel varovati. — Ta ponižnost tudi omehča za trenutek mlado Ksenijo ; raz lice ji izgine poprejšnja nejevolja ; — zdela se je podobna angelju, ki se trudi pregnati turobnost in boleost.

Vi ne poznate Rusinje ! Nemara, da se na nobenem licu ne zrealijo tako jasno hipni občutki, kakor na njenem. Ako jo vidiš iti po ulici mimo kakega reveža, pa dobi vse njeno obličje izraz nepopisljive boleosti in sočutja ; zdi se

ti, kakor bi okroglina njenih belih prs z gubami črne obleke govorila :

»Oh, kako je reven!« Na to pa seže s svojo drobno ročico v žep in, nabravši denar, spusti ga revežu v roko. Ako sreča, sprehajaje se po krasnem Kalimegdanu*), katerega od naših z gosli v glacé rokavicah in z drugimi budalostmi nakičenega Belgradčana, pa posmešno zavrti krasno glavico, na njenem licu se prikažejo čudne črte — polne ironije in sarkazma, ko zašepeta : »bedak!« Ako se govori o ljubezni, pa je vse njeno lice sama ljubezen, pod žarki prijetnih pogledov ti zaostaja sapa ; na njenem licu se menjajo črte vsled raznih občutkov, kakor leskeči se valčki v bistrem potočku, v kateri je nemirno dete nametalo listja ; njena usta se mahoma stisnejo, pa zopet po smehu mično razširijo, lice za trenutek pobledi, da se takoj pokrije z jasno rdečico.

Toda Ksenija Ničiforovna ni bila ponosna na svojo mičenost ; nemara ni niti vedela za njo. Mirna, polna sočutja je zrla v turobno lice osornega Bajbakova.

*) »Kalimegdan«, sadnik med gradom in mestom Belgradom.

»Hetman«, je dejala Ksenija mirno in tiho, »rekli ste pred kratkim, da je ta zemlja, katero občudujem z vso vnemo svoje duše — tuja.«

Bajbakov dvigne glavo.

»Ksenija! Prokleta zemlja, katera mi odjemlje....«

»Kar ni bilo vaše,« seže mu Ksenija v besedo.

»Vas!« je hotel dostaviti hetman, trudeč se zakriti svoje burne občutke z mirno vnanostjo.

»Jaz nikdar nočem biti vaša!«

»Ne? A vaša mati in naša pravoslavna Rusija?«

Obličje krasne deve postane zopet kljubovalno kakor poprej.

»Hetman, za to sem jaz sama odgovorna. A ko bi vas moja mati Aganija Ničiforovna vprašala zastran mene, recite ji, da se je njena hči Ksenija Ničiforovna žrtvovala svobodi jednega podjarmljenega národa...«

Po teh besedah je Ksenija vzela svoj dolgi plašč s kratkim životom ter dolgimi krili; navlekla na svoje drobne, bele ročice črne, volnene rokavice in, obrnivši se zopet h hetmanu, dodala:

»Odpustite, gospod, jaz sem, kakor veste, strežajka. Nemara utegne kateri ranjencev zahtevati vode. Nemara si

kateri želi imeti pri sebi svojo rusko postrežnico. Nemara? — Oh, gospod, vi ne veste, kako prijeten posel je to, biti postrežnica, poslušati one, ki so bili ranjeni v boju za svobodo, kateri pri težkih operacijah škripljejo z zobmi, kateri, kadar jim preidejo smrtne bolečine, se spominjajo svoje domovine in svobode ter z bledimi ustni in slabim glasom pripovedujejo svojo boleost, da s tako množico svoje prelite krvi niso mogli kupiti svobode tlačnim rojakom.«

Ksenija je turobno umolknila, zaprla oči, in na dolgih trepalnicah sta se ji zalesketali kot nežna rosa dve leskeči kapljici — na to pa je zamišljeno dodala: »Revni mučeniki! — Oh, ko bi mu le roke ne odvzeli; tega bi revež ne prenesel!...«

Kdo je bil ta, za katerega se je mlada Ksenija toliko bala? Kdo je bil tako srečen, da so se nad njegovo, nemara kratko trajajočo bolečino razsolzile tako krasne oči?

Oba sta šla iz sobe, hetman spredaj, a krasna Ksenija za njim. Med tem, ko je ta na hodniku dala sobarici ključe, je Bajbakov obstal ter skrivoma ogledoval sobarico, na kar ji je spustil

neopaženo v roko cekin. Služabnica, potuhneno se smeja, je vzela dar ter veselo popevaje odšla za svojim delom.

»Z Bogom, gospod!« — je dejala Ksenija, uljudno se priklonivši hetmanu, »dolžnost me kliče! Oh, to je sladka dolžnost, zavezovati rane, katere so zasadili sovražniki človeške pravice vsemu narodu v trdo kost, gasiti plamen, ki jim suši in požira mozeg v kosteh, biti priča trpljenja, deležnik njihove bolečine, čutiti, živeti in vzdihati ž njimi. Oh, revni narod srbski! Pet stoletij je iskal neodvisnosti, prosil pomoči na zapadu in severu, toda zaman...! A sedaj po jedini bitki, polni nečuvenih žrtev, pomazan s krvjo in ranami, s slabim glasom prosi kapljico vode, da bi mu s to mrzlo kapljico sestra Rusinja pomirila paleči ogenj. O, gospod, trde plošče ledenega morja bi morale imeti sočutje, a svet ga nima!« Modre njene oči so se svetile pri teh besedah v nenavadnem blesku. Na to je utihnila in smehlja se pomignila dvakrat, trikrat z drobno ročico, znovič se priklonila in dodala z zvonečim glasom: »Z Bogom, hetman!« ter zginila v polumraku zapadajočega solnca. Hetman Bajbakov je zrl za njo s koprnečim pogledom, mereč z očmi njeno mično gibanje.

»Z Bogom, Ksenija!« je dejal zamišljeno. Čudna trdoglavka, a zopet mična čarodejnica. Njej je zares vseč ta mala deželica in ta bojazljivi narod! Prezira me, veliko Rusijo, ter ne misli vrniti se več k materi! Toda bomo videli!»

Hetman Bajbakov ni umel vzvišenih Ksenijinih občutkov; vsa njegova poezija je bila: veliko rusko cesarstvo, a vsa učenost: vojaška disciplina. Ksenijo je smatral za svoje rodbinsko imetje, a to vsled kaj preprostega vzroka, da se je nekda j na Krimu boril z njenim očetom in da je njegov oče v njegovih rokah zdihnil junaško svojo dušo ter so si bili po zemljišču sosedje, a on jedini gospodar velikega imetja, Ksenija pa zakonita dedična Aganije Ničiforovne.

Ko je Ksenija kot lahka srna skočila skozi temna vrata, ni niti opazila v široki senci velikih vrat nenavadno velikega človeka. Na glavi je imel močan turški fes, na životu pa močno suknjo iz debele tkanine, na nogah zale opanke, za pasom nož z belim držajem, a poleg njega sta tičali dve mali puški. Zagledavši Ksenijo, je dvignil desnico ter ji spoštljivo salutiral — zapazivši Bajbakova pa se je zamračil, in v očeh

mu je zabliskal plamen sovraštva in preziranja. Ko bi ga bil Bajbakov slučajno opazil, bi bil gotovo kot elektrizovan odstopil najmanj za tri korake — tako pa, zatopljen v svoje misli, je šel dalje, in tudi neznanec je zginil v nočni temi.

Vsakdo je odšel s svojimi mislimi za svojim delom: Bajbakov je mislil na veliko Rusijo in na malo Ksenijo; Ksenija je premišljevala o bednem srbskem narodu, o njegovih težko ranjenih vojaki in nemara tudi o svoji prihodnosti. O čem pa je premišljeval oni tujec v rudečem fesu? — Kdo bi to vedel! Tiho kakor tiger v lahnih opankah je spremljal urne Ksenijine korake. Še le, ko je ona stopila v bolnišnico ženskega društva, je pogledal hvaležno za njo, in, krenivši na Balkansko ulico, izginil v temi.

II.

Polni mesec je kukal skozi tanka steklena okna v prostorno sobano ženske bolnišnice, kjer je stalo kakih trideset postelj in v njih trideset ranjencev, drug poleg drugega, kakor dobri, drug drugemu povsem podobni bratje, ki so prišli sem počivat po velikem trudu. In zares, bili so podobni drug drugemu;

črte na licu so razodevale bolest, a lica so jim bila bleda kakor smrt. Nad glavo vsakega je stal iz srebra vlit kip Matere Božje in nad tem srebrnim kipom črna tablica, na kateri je bilo napisano ime in priimek vojaka-prostovoljca in kje je bil ranjen... sicer pa je tudi bilo vse v najlepšem redu. Kako naj bi drugače izvedel duhovnik ime onega, za kogar ima služiti mrtvaško mašo, in kako bi mati spoznala, da so uprav njenega jedinca zvečer pokopali?

Uboga mati!

Na koncu te sobane, uprav pod svetilnico, ki je ta turoben prostor slabo razsvetljevala s svojimi žarki ter ga delala še turobnejšega, je počival na snažni beli postelji ranjenec, odlikujoč se od ostalih po svojih krasnih, moških črtah v obličju in po svoji odločnosti, s katero je junaško prenašal hude bolečine. Nad posteljo na črni tablici je bilo napisano: Vuk Zmijakovič, prostovoljec iz.... Ona beseda, ki je naznačevala, kje je bil Vuk rojen, ni bila zapisana razločno. — Zdravniki so že pregledali ranjence, naročili, kar je bilo potrebno, in kako je treba ravnati z bolnikom v slučaju, ko bi se bolezen spremenila, šepetali ter se potihoma pomenkovali med seboj, na kar so se razšli,

in samo vsakdanji paznik je ostal. Pa tudi on je šel večerjat in potem, ako bo mogoče, hoče si nekoliko odpočiti po celodnevnom trudu.

Ko je vstopila Ksenija, je slekla svoj plašč in pečo ter ju obesila na vešalnik; iz svoje črne torbice je vzela kakor sneg bel naprsni zastor, ovila si ga okrog vratu ter z belim trakom pripela si ga okrog svojega nežnega telesa, na kar je brez vsega šuma, lahno kakor vetrič, nežno stregla težko ranjenim na posteljah, ki so večinoma spali, ter polna bolečin in sočutja opazovala vsako gibanje njihovega trpečega telesa. A ko je kateri v spanju z bolestim stokanjem pretrgal nemo tišino, je Ksenija od bolesti kar obledela in iz prs se ji je izvil srce trgajoč vzdihljaj: »Ubogi ranjenci! bedna srbska dežela! Toliko stoletij trajajoči boj, toliko truda, toliko nadprirodnih žrtev... A kje je vsaj priznanje? Kje je sočutje ostalih že davno osvojenih narodov? Ali je nemara usoda vseh ljudij: najpoprej tema in suženstvo, potem še le luč in svoboda? Še le potem, po zaužitem pelinu, se pokaže blaga slast medu in sladkorja!«

Pogledavši na nadglavno tablico, je začela poluglasno govoriti: »Lazar

Ninčič iz Rankovca, ranjen na Siljegovcu. Grozna je bila ta rana; s svojo roko sem mu jo obvezala; kos razpršene granate mu je razbil celo koleno, da so iz odrtega mesa štrlele bele kosti. — Drugi dan so mu potem odrezali nogo. »Ko se je sprebudil bedni ranjenec iz težke boleti, mu je bilo bolje, toda uvidevši, da je prišel ob nogo, je bolešno zaplakal. »Živ ostanem, živ, toda pohabljenec za zmerom« — Zakril si je lice z roko, da ne bi videl svojega pohabljenega telesa.

Ksenija je šla nekoliko korakov dalje; dospevši mimo nekoliko postelj, se je vstavila: »Grozna je bila ta bitka, v kateri je bil ranjen ta nesrečnež! Bitka pri Šumatovcu. Na tisoče Turkov je drlo na naše nasipe, na tisoče jih je padlo pri njih v vznožju — uprav kakor oni črni oblaki, kateri kot nekaj velikanški gozd, hudemu viharju kljubovaje, se raztrgajo, da bi se vrnili še v gostejših in črnejših vrstah. Tukaj je bil on ranjen; krogla mu je razbila levo roko, odrezali so mu jo. Revež! Prebudivši se, je zagledal odvzeto roko, in uvidevši, da je nima več, vzdihnil: »o moja roka, moje zeleno jabolko« in solze so mu tekale po izmučenem licu. Ksenija je umolknila, a njene misli so letele

daleč tam po krvavih višinah naše opustošene domovine. V sobani je vladala tišina in mir. Kakor tiha noč, v kateri samo nekateri list, vznemirjan od lah-nega vetriča, žalostno zašelesti — tako je bilo slišati pretrgovano dihanje trpe-čih ranjencev. Med tem se je na drugem koncu te turobne sobane zaslišal mrzli-čen napor, na to težko vzdihanje, ki je Ksenijo vso pretreslo.

»To je on!« je dejala prestrašena Ksenija, »bilo je to njegovo hropenje, njegovo dihanje.«

Kakor na krilih je predirjala mla-denka sobano in prišedši k postelji Vuka Zmijakoviča pogledala nanj s plašnim po-gledom; utrujena od bolesti, da bi kar omedlela, se je podprla ob stol pri bol-nikovi glavi, pozorno opazujé sleherno gibanje njegovega telesa, katero gibanje je nevedoma sama posnemala. Njegove sesušene roke, od katerih je bila leva cela obvezana, so počivale nepremično na odeji. Ksenija je tudi pobesila bledi roki po svojem zastoru, v katerih ni bilo opaziti niti kapljice krvi. Bleda njegova glava je počivala na vajšnici, — tudi krasna glavica mlade postrežnice je iskala nehoté trdi rob lesenega stola, da bi se podprla.

Bolnik je v polsnù visoko dvignil trepalnice, odprl na pol usta — mlada Ksenija je nehoté tudi isto učinila. V tem hipu je bilo videti njeno lice tako boleстно kakor ranjenca samega. Ta je potem z največjim trudom dvignil svojo bledo glavo — to je ponovila nevedoma tudi mlada postrežnica — odprl usta in krasna Rusinja je dihteče poslušala, kaj ji poreče. Podprši se še bolj ob svojo desno roko, vzdihne še globlje, nakrat pa, kakor bi se poslavljal z življenjem, zakriči: »Orožje v roke! — Glej jih! Ha — ubili so me!«

Pod mlado Ksenijo se je stresel stol; ko bi ga ne bilo, bi bila Ksenija padla brez zavesti na tla. Bolniki so se zganili, — na to pa so s kalnimi očmi prestrašeni zrli po polusvetli sobani; — ker niso čuli ne videli ničesar, so zopet zadremali, kakor počivajo vsi ranjenci, čakajoči v njem večnega snù.

»Hočete li vode, limonade, malinovke, dragi Zmijakovič?« vpraša mična postrežnica s tresočim se glasom, položivši prestrašena nežno svojo belo ročico na njegovo bledo čelo. Ranjenec, po njenem mehkem glasu sprebujen, je odprl oči ter se boleстно nasmehnil.

V tem hipu je preletel tudi njeno lice bolestni nasmeh.

»Vode, sestra! Ah, to so bile strašne sanje!«

Ksenija mu poda kupico vode, pomešane z malinovko. Vuk je napravil kaka dva — tri požirke, pa hvaležno pogledavši Ksenijo vrnil ji kupico. »Hvala ti, sestra!« je dejal, in njegov pogled je počival na prijetnih potezah njenega lica. »Ti si moja sestra! Sestra vsakega ranjenca, in čemu naj bi iskal za-te drugega imena, ko pa ni sladkejšega nad sestro?«

Ksenijino lice pokrije nenavadna rudečica.

»Ali imate vi sestro?« vpraša skoro prestrašeno.

»Nimam!« odvrne ranjenec.

»A koga torej imate?« vpraša dalje mlada, mična postrežnica, s strahom čakajoča odgovor.

»Nimam nikogar razun matere.«

Ksenijino lice se zjasni in skoro šepetaje ponovi poslednje njegove besede:

»Nikogar razun matere! A ljubice?«

Izgovorivši to besedo, se zgane kakor splašena srna. Da zakrije svojo zbeganost, se pripogne ter vzame iz umivalnika platneno obvezo in mu jo urno položi na vročo glavo.

»Vi niti ne veste, Zmijakovič, kako vam gori glava; vi ste imeli vročnico? O! o!«

»Ne, draga sestra!« odvrne bolnik; na to pa umolkne ter začudeno zre v spreminjajoče se poteze svoje postrežnice. »Upam, gospodična, da vas nisem razžalil, nazivaje vas svojo sestro?«

»Jaz sem nekoliko bolehná in ako sem zaslužila, da se zanimáte zámé, tedaj me nazivajte preprosto svojo drago Ksenijo!«

Bolnikova usta se krčevito nasmehnejo, v očeh se mu prikaže nenavadni žar — trudil se je, dvigniti se vsaj nekoliko na postelji.

»Ali vas tišči vajšnica?« vpraša postrežnica, zganivši se, da bi mu jo nekoliko dvignila. — V tem se njeno lice nehote dotakne njegovih ust — oh, in ona je čutila, kako se je dotaknil njenega lica strasten poljub. Mlada Ksenija je za trenutek kakor omračena omahnila, na kar se je zopet dvignila, in povsem mirno, stisnivši svoje male ustnice, opominjala bolnika, naj bo miren.

»Mirno spavajte!« mu reče, »a jutri?... Jutri, ko rumeni solnčni žarki zamene medlo svetlobo temne svetilnice — se zopet vidiva. Toda čemu me tako začudeno gledate? Vidim vas zopet in

vi mene. Pa vas vprašam z vašo mehko narodno pesmijo: »Moje jagnjetce, ali te bolé rane?«

»Nù, kaj odgovorite na to svoji dragi Kseniji?«

Ranjenca zaboli obličje — on stisne utrujene oči, in le s težavo ji odgovori s pretrganim glasom:

»Ne boli me več, Ksenija, ne« — več ni mogel vsled strahu spraviti iz sebe, a ko bi bil tudi spraval, — ne bila bi ga slišala Ksenija, ker je že v drugem kôtu sobane drugemu ranjencu, ki se je med tem sprebudil, nudila malinovko.

Vuk Zmijakovič je bil komaj dvajset let star. Rasti je bil visoke in nenavadno zal. Rojen je bil v čačanskem okraju, toda v katerem mestu, tega nikomur ni povedal, in tudi le redko ga je kdo po tem vprašal. Da je bil razumen, to je pričala vsaka njegova beseda, vsaka črta njegovega lica, a da je bil narodnjak, je pričalo to, da je bil prostovoljec; o njegovi hrabrosti pa je pričalo sedem globokih ran na njegovem telesu.

Nekateri, ki so bliže poznali Vuka, so pripovedovali cele bajke o njegovem bogastvu, kar je bilo tudi lahko verjetno, kajti Vuk je imel na sebi zmerom dragoceno srbsko obleko, bogato ozaljšano orožje, katero so znalci cenili na tri sto

cekinov. Sicer pa je o njegovi preteklosti bilo težko kaj reči — on pa je molčal.

— — — — —
— — — — —

Ko je Bajbakov zapustil Ksenijo, se je ustavil nevoljen v gostilnici: »Na Balkanu«. Tu je bilo polno ljudi različnih stanov: mojstri, kupci, nosači, gospoda, a največ ruski in srbski prostovoljci. Tu si čul skoro vse evropske jezike; poleg angleškega, francoskega, nemškega in ruskega jezika, si slišal tu celó turški jezik; dà, tudi madjarski ebata se je trudil, pridružiti se k prijetnim glasovom italijanskega ali grškega jezika.

Bajbakov, stopivši v kavarno, se je vsedel precej, mračno gledaje okrog sebe, za mizo, za katero je že sedel jeden njegov rojak; namesto pozdrava mu je nekoliko pokimal z glavo, na kar se je obrnil h gostilničarju rekoč: »Gostilničar, vodke!« Gostilničar je prinesel čašo žganjice. Bajbakov je urno izpil, dal čašo gostilničarju, zahteval v drugič pijače, in ko je bil spraznil tako nekoliko čaš zaporedoma, se je podprl ob svoje močne roke ter gledal obupno pred se. Poleg njega sedeči tovariš ga je nekaj časa opazoval, prijel ga za

roko ter vprašal: »Toda, kaj ti nedostaja, oče? Kaka otožnost te mori v tej dalnji slovanski zemlji?«

Bajbakovu se oči zlobno zaiskre, udari s pestjo ob mizo ter zagromi z debelim glasom: »To ni slovanska zemlja, to je prokleta zemlja! Ali razumeš, Porfirov?«

Porfirov je molčal.

»Dà, oče, prokleta zemlja je ta racka zemlja«, je pritrjeval jeden prostovoljec, ki ju je bil poslušal, priplazivši se k mizi. »Ni vredna, da bi se pošteni ljudje borili za njo! — Glej, tudi jaz sem pravoslavni Rus!«

»Ti nisi Rus!« zagromi Bajbakov, »ti si zlodjev sin!«

To pa vendar drznega prišleca ni oviralo, vsesti se povsem zložno za tujo mizo in opazovati s svojimi okroglimi tatarskimi očmi sedaj Bajbakova, sedaj Porfirova ter presojevati njuno duševno razpoložnost in značaj. Imenoval se je Rusa, bil pa je vendar-le Mažar, kar je bilo lahko mogoče spoznati po njegovem licu in krivih nogah. Služil je res v vrstah naših prostovoljcev, toda ne na korist srbski stvari, marveč, kolikor je bilo le mogoče, v njeno škodo. Dokler se je potikal na meji v šotorih, je nabasal preprostim vojakom polna ušesa

novic o turški moči in velikosti ter o njih znamenitih vojskovodjih. V boju je prodiral skozi najgostejše naše vrste kričé na vso grlo: »Evo jih Turke! gorjé, zgubili smo!«

Naravno je, da je v takih okoliščinah dobil marsikatero pljusko, toda to ga ni prav nič oviralo iti dalje k cilju, kateremuse je bil posvetil z vzvišenim mažarskim rodoljubjem, dokler mu jih konečno niso našteli petindvajset ter ga zapodili proč. — V Belgradu je še z večjo vnemo izvrševal svoj namen; trudil se je, zasejati sovraštvo med Srbi in Rusi, Bolgarji in Črnogorci, ali naspotno; z jedno besedo: trudil se je delati zmešnjavo v vrstah naših prostovoljcev. Radi tega je pokukal v vsako gostilnico, pometel vsak kurnjak, zahajal v vse družbe, kjer so se shajali prostovoljci. Samo po sebi se razume, da je imel mnogokrat razbit nos in usta. Čudni ljudje so ti prostovoljci; niti za mah nočejo slišati o tej mažarski moči...

Med tem, ko je ta mažarski vohun meril z očmi ruskega hetmana in njegovega tovariša, sta izpraznila ta dva molčé nekoliko čaš žganjice. Nakrat pa je Bajbakov besno udaril s pestjo ob mizo ter zakričal: »Ona mora biti moja!«

Porfirov ga začudeno pogleda, Mažarju pa se škodoželjno zasvetijo oči.

»Dà, oče, ona mora biti tvoja, ko bi jo morali izpuliti tudi samemu zlodju.«

Bajbakov, pogledavši ga z zardevlimi očmi, ga zlobno oplazi po glavi.

»Zlodjev sin! Kaj misliš? Katero, ha? — ti pasje koleno!«

Mažar, akoravno bi se bil najrajše zjokal, se zopet hinavski nasmeje ter potuhneno ogleduje Porfirova.

»Ali morda ne vem? Ha, ha, ha!... Kakor bi ne bil videl one. — Eh, ravno kar sem pozabil njeno ime... Ono, znajte, v temnorujavi, hočem reči črni obleki, ki ima sedaj rada nekega Srba...«

»Molči, zlod!« zagromi Bajbakov, da se je streslo steklo v oknih. »Niti besede več o njej, ali čuješ?«

Nikomur na svetu ne zinem ničesar«, odgovori znovič Mažar in na potuhnem licu se mu prikaže zloben nasmeh. Posvetilo se mu je; vedel je, kaj mu je dalje storiti in v tej zadovoljnosti je pozabil na rusko pest, ki gotovo ni bila mehkejša od palic Toldi Mikloša.

Po kratkem, toda mučnem molčanju, se skloni Bajbakov k Mažaru ter mu zašepeta v pijanosti šaljivo: »Toda

tebe, zlodjev sin, jaz ne poznam. Ti torej nekaj veš — no.«

Mažar se potuhneno nasmeji.

»Nù, kaj praviš? Vidim, da si dovolj premeten in razumen«, šepeta mu Bajbakov, kolikor mu je dopuščal njegov bas, »kako in na kak način naj jo ukradem, da jo odnesem v svojo in njeno domovino?« Na to, zamislivši se, je dodal: Do katere ure se mude oskrbnice čez dan v bolnišnici?«

»One so tam«, odgovori počasno Mažar, ne poznajoč naredb v bolnišnici, »one so tam od osmih zvečer, do osmih ... Kakor so sedaj dolge noči, jo lahko celo iz bolnišnice odpeljemo, da nas stražar niti ne zapazi. Kaj mislite? Vi, jaz in gospod nadporočnik, pri teh besedah pokaže na Porfirova, »kaj bi premogla, ko bi se nam tudi vsa njihova straža postavila po robu? Kdor se nam približa, dobi kroglo v čelo; zalo Rusinjo primemo lepo pod pazduho, na kar na najbližjem križpotju sedemo v kočijo, in porok sem vam, da bo vse iskanje zastonj!«

Na te besede se Bajbakov globoko zamisli, a Porfirov, dasi je bil pijan, jame sumljivo opazovati klateža, na posled pa zamrmlja: »To ni Rus. To je zlodjev sin!«

V tem hipu je šel mimo njih oni veliki človek z osivelimi brkami in s črnim zavojem na glavi ter jih ježno in mračno pogledal, da je Mažar kar strepetal. Toda Rusa sta bila tako zamišljena, da ga nista niti videla.

III.

Solnce je izšlo ter kukalo s svojimi rumenimi žarki skozi visoka okna ženske bolnišnice. Ogleduje bele postelje, je obsevalo na njih še bledejša lica, da jim za trenutek posodi ono rudečico, za katero bi jih zavidala celo bela lilija. Bolniki so ležali na svojih posteljah ter turobno zrli v to krasno predigro božjega dneva. Marsikateri je globoko vzdihnil. Mislil si je revež: »Oj, solnce, solnce! Oh, vi krasni rudasti žarki! Vse drugače ste se lesketali, ko sem, dirjaje za belo drobnico, hodil po livadah in pašnikih zale naše Srbije. A sedaj? Sovražniki svobode, prišedši s svojimi divjimi tolpmami, so ločili čedo od pastirja, plug od marljivega ratarja!« In solze so stopile v oči revežu, ko se je spomnil padlih tovarišev, katerih bele kosti bo čez malo časa obsevalo solnce na sedaj krvavih višinah.

Mlada Ksenija je zelo važno in neumorno, polna prijaznosti in dobrote, stregla revnim ranjencem, zavezuje jedemu rano, drugemu pa jo prevezovala. Nekateremu je dajala s svojimi belimi rokami zdravila, drugemu zopet spreminjala obveze, a vse s tako radostjo in pozornostjo, kakor bi bil sleherni ranjenec njen brat. Ako je umrl kateri, se jej je zdelo, da je zgubila brata.

Vuk Zmijakovič je nestrpljivo pričakoval, da ta bolniški angelj razprostre nad njegovo posteljo krila svoje blagotvorne milosti, da zasliši njegov prijetni glas, vidi njegov nasmeh, začuti sladki njegov dih. Že od daleč je sledil za njo z očmi, opazoval vsako njeno gibanje; ako je zaprla vrata za seboj, je štel minute, kedaj se zopet vrne. Bila mu je tako draga, kakor njegova ranjena roka, od katere rane, kakor so zdravniki trdili, mora umreti, če si je ne da odrezati. On pa jim je odgovoril, da brez roke bi ne mogel živeti. A sedaj se mu je zdelo, da bi mogel pozabiti svojo junaško desnico in tudi polovico ranjene leve roke, toda Ksenije nikakor. Bal se je, ko ozdravi, da ga izpuste iz bolnišnice. Kdo ga bo potem oskrboval, kdo mu stregel? Pri spominu na to se ga je pollaščeval obup,

kajti nihče na svetu ni imel tako blagega in prijetnega pogleda, niti tako krasnih očij nego Ksenija...

Ko se je Ksenija približala njegovi postelji, je pogledal na njo poln blaženosti; nasmehnil se je ter radovedno opazoval, če jo mar včeraj pri nenadnem poljubu ni razžalil. — Kakor bi poljub mogel koga razžaliti! Angelji ljubijo, priroda in vse, kar je v njej krasnega in veličastnega, se ljubi, samo nevošljivost molči in sovraštvo se mrzi!...

Ksenija, sklonivši se k ušesu ranjenca, je polagoma zašepetala z glasom, pretrganim z notranjimi občutki: »Moje jagnjetce, ali te bolé rane?«

»Draga Ksenija!« odvrne bolnik s tihim glasom, ki je bil podobnejši šelestu uvenelega lista nego razgovoru, »kadar odideš, boli me srce in duša!«

Mlada oskrbnica, sedši na stol blizu njegove postelje, položi svojo drobno roko na njegovo blede čelo, na kar začne s svojim mehkim glasom govoriti: »Čela nimate gorkega, kri vam teče po žilah mirno, rane, kakor upam, se zacelé. — Seveda...« in razgrnivši ranjencu srajco na prsih ter namočivši gobo v vlažno vodo, jame mu skrbno omivati na polovico že posušeno rano.

»Ta je bila najgroznejša, toda tudi ta se zaceli. Vaša krepka narava in...«

»Vaša postrežba, draga Ksenija«, ji seže bolnik v besedo.

»Druge so neznatne!« Sedaj pa mi pokažite svojo levico. Ranjenec polagoma spusti svojo ranjeno roko v njeno okroglo, malo ročico; ona je čutila, kako se mu je tresla, toda tiho mu odmotavši obvezo, je omila ter znovič ovezala mu rano.

»Vse bo dobro, tudi roka se zaceli. Tudi z zdravniki sem že govorila; rekli so, da čez deset dnij že lahko zapustite bolnišnico.«

Vukovo obličje postane še bledejše nego mrliča, usta zajeceljajo; hotel je nekaj reči, toda niti besedice ni mogel spraviti iz ust.

»Toda kaj vam manjka sedaj?«

»Kako morem jaz zapustiti bolnišnico?«

Ksenija ga začudeno pogleda.

»Dà, draga Ksenija, kako naj zapustim bolnišnico, ko pa za temi zidovi nikjer na svetu ne najdem Ksenije? Na polzkih potih, po katerih sem sam hodil, vas, draga Ksenija, nikjer nisem srečal! V skalnati goščavi nikjer nisem slišal vašega nežnega glasú. V kamenitih jarkih naših gorâ nisem zagledal vašega

angeljskega obličja. Na mokri, z granati razkopani zemlji naših krvavih višin nisem čul milih besed vaše tolažbe! O, Ksenija, brez vas mi počí srce, duša mi v bolnih prsih usahne — in jaz, čegar sedem ran ni potrlo, umrem od tuge!«

Čez resno Ksenijino lice spreleti vesel nasmeh. Sklonivši se, mu pošepeta: »Tudi jaz pojdem z vami, predragi, iz bolnišnice, da vas bom oskrbovala, vam vse mogoče rane v življenju zavezovala — vas — a vi me za vse moje zasluge enkrat, kakor ste storili sinoči, poljubite.«

Vuk je prestrašen okamenel. Ljubil je Ksenijo, toda da ga tudi ona in nemara še močnejše ljubi, na to ni smel niti misliti. Saj ga ni poznala; ni vedela, kdo je, odkod je in kaj je? A ona da postane njegova ljubica?

»Ksenija, ali me poznate?«

»V tej prostorni sobani zdihuje trideset ranjencev; bolečina vsakega mi razdira dušo, toda kadar vas slišim, da vzdihnete, zdi se mi, da umiram.«

»Ali pa veste, da sem revež?«

»Zato sem pa jaz bogata!« odvrne smejaje se Ksenija.

Vuku Zmijakoviču otemni lice, na gladkem bledem čelu se prikažejo globoke vraske, okrog ust se mu igra slab, prezirljiv smeh.

Ksenija ga začudeno gleda; videla je, kako se bori sam s seboj, toda mirno je čakala odločitve, čakala, kaj reče on, katerega tako močno ljubi in kateri ji je tudi sam že povračal to ljubezen.

»Draga Ksenija, jaz umrem brez vas!«

»Ne umrete! Rekla sem vam, da vas hočem spremljati povsod.«

»Rad vas imam, toda vi me ne smete vzeti«, reče Vuk, na kar dodá tiše: »draga Ksenija, jaz sem hajduk!«

Mlada oskrbnica obledi. Visoko, z gostimi, črnimi lasmi pokrito njegovo čelo, počivajoče na visoki vajšnici, je bilo videti tako razumno in krasno, kakor čelo kakega učenjaka; te črne, prijetno gledajoče oči so izražale dobroto, ta krasna, rudeča usta pod kratkimi brkicami niso izrekla še jedne besede, ki bi ne bila priča njegove unete in poštene duše.

»Ne«, si je mislila Ksenija, »on ni hajduk! A ko bi tudi bil, on sovraži samo tlačitelje svojega naroda. Ljubi svoj junaški srbski narod in svobodo cení bolj, nego svojo plemenito kri. On je junak!«

Ksenijino obličje se zjasni.

»Prav, dragi hajduk«, šepeta mu potihoma Ksenija, »pisati hočem svoji ljubi materi, da on, katerega ima njena hči s srcem in dušo rada, je lesni hajduk. — Pa lahko greva na sever ali na jug, kamor boš hotel, samo ne več v gozd.«

Tako je šepetala Ksenija zamišljenemu hajduku. — Med tem pa se je čul pri vratih sobane iz početka nekak šum, na to pa glasnejši razgovor.

Ksenija je stekla ven. Tu na hodniku pred vratmi je naletela na ono mažarsko spako, katero smo spoznali »pri Balkanu«. Hotel je posiloma priti v sobano, toda paznik mu tega ni dovolil — to pa ga je razjarilo. Dokazoval je, kako velik gospod da je, koliko si je pridobil kot tujec zaslug za Srbijo in še mnogo drugega. — Zagledavši Ksenijo, se je hotel nekoliko zravnati, da bi bil za kaka dva prsta višji; namesto vojaškega salutiranja je snel raz glave oguljeno čako, napel prsi, da bi bilo bolje vidljivo odlikovanje na črnorumeni tkanini, katero je dobil za svojo nezaslišano hrabrost v Avstriji. Na to je odprl usta k najslajšemu nasmehu ter začel se močno smešno po mažarskem načinu priklanяти in predstavljati:

»Imam čast, predstaviti se vam : hetman Klinski ! Sem Rus, ki sem služil v avstrijski in sedaj v srbski vojski !«

Mlada oskrbnica odgovori mu spoštljivo, toda hladno :

»Ksenija Ničiforovna, oskrbovalka bolnih«; na to se obrne, da bi šla dalje.

»Gospodična Ksenija Ničiforovna«, nadaljuje Mažar, »rad bi obiskal ranjene vojaške tovariše ...«

Ksenija izvleče iz žepa uro, pogleda na njo ter, obrnivši se h Klinskemu, dodá : »Gospod, sedaj ni čas za obiske !«

»Gospodična, jaz sem hetman !«

»Vsi, ki v tej sobi ranjeni počivajo, vsi so več nego hetman !« In obrnivši se znovič od njega, odide v sobo. Klinski jezno gleda za njo, na to se obrne ter odide... Paznik, ki se je že poprej ž njim nekoliko pričkal, ga meri od pete do glave...

»Pri svetem Nikolaju, katerega je častil moj pokojni ded, take spake še nisem videl, kar sem živ ! To ni niti Rus, niti Srb ! Oh, ne verjamem nikomur. Poglejte le, kako ima kriv vrat, krive noge in celo škilav je. Toda ničesar takega nima na sebi, kakor drugi ljudje. Grozen je ! Ko bi človek pljunil nanj kakor na žabo, ne pregrešil bi se proti njegovi duši. In kako strastno je zrl

na to oskrbovalko revežev! Eh, v resnici ni bilo človeka na svetu, ki bi se bil od naše mlade oskrbnice tako odurno poslovil nego on! Videl sem že večkrat, kako so ji osiveli in dosluženi vojaki poljubovali to belo, dobrotljivo roko! Ljudje ob bergljah, ako jo zagledajo od daleč, se vstavijo na cesti ter čakajo z odkrito glavo, kakor bi šel mimo njih angelj — odkupitelj.« — Tako se je hudoval paznik...

Tri ure pozneje se je ustavila pred gostilnico »pri P....« kočija, v katero sta bila vprežena dva zala konja. Iz nje je stopil hetman Bajbakov. Z velikimi koraki je šel skozi vrata ter vlekel malomarno za seboj dolgo sabljo, da je ropotala po kamenitem tlaku. V obličje je bil huje nego kedaj zamračen; oči je imel izbuljene, nekoliko krvave, usta namrdana.

Sobarica, zagledavši ga, se je zgrozila, toda privajena naših in tujih popotnikov, se je kmalu zavedla ter, veselo poskočivši, šla mu nasproti...

»Vem, vem, koga iščete, gospod hetman«, reče z zvonečim glasom, ki je kar odmeval po praznem hodniku, »nje ni doma! Odkar je sinoči z vami odšla, ni se še vrnila domu.«

»Eh, prosim vas!« čudil se je Bajbakov, »torej še ni prišla? Ali pa veste, kaj mi je ta gospodična, kaj? Ona vam nemara ni povedala, da je moja zakonita nevesta, da sva se že v Rusiji zaročila. Sicer pa to ne spada sèm! Povejte mi, moja draga, ali ne dobiva Ksenija odkod kakih pisem?«

»Vsak drugi dan!«

»A meni, kot svojemu zakonitemu varuhu, jih ona niti ne pokaže! Hm, ali pogostoma piše?«

»Kolikor se spominjam«, odvrne sobarica, »odgovori takoj na vsako prejeteto pismo.«

»A kaj bi rekli, moja draga, ko bi ta pisma, katera vi za njo na pošto in s pošte nosite, ko bi mi jih dali prečitati?«

»Kako?« vpraša čudeč se deklica.

»Razume se, da vam bom za to malo službo hvaležen; za vsako prečitano pismo dobite od mene cekin.«

Sobarici hipoma zaiskré oči. Bila je to revna deklica, kakor drobni tiček, kateremu so lovci, komaj da je prvič izletel, mater vstrelili. Mnogokrat v svojem življenju je že prosila za košček suhega kruha, toda le malo je bilo darežljivih rok, ki bi ga ji bile dale. Ko je odrastla, je zamakneno zrla na stare

n mlade, zale in grde gospe in gospodične, katerim je na suhem telesu šumela težka svila, a v kupljenih laseh lesketalo se zlato in briljantje. V tem hipu je gladila svoje goste, črne lase, nemirno vzdihajoč: »Oh, ko bi imela vsaj košček modrega traka, da bi ga vpletla v kite svojih črnih las!«

Od te dôbe je preteklo dokaj časa. Sedaj ima na sebi drago svilnato obleko in svoje lase bogato ozaljšane, sedaj bi morala biti zadovoljna. Toda vendar...! Mlada Ksenija, prepustivši ji ključ od svoje čumnate, jo je mnogokrat zalotila, kako si je s koncem svojega belega predpasnika otirala solze iz objokanih očíj.

»Torej, moja draga«, ponovi Bajbakov, »kaj mislite?«

»Ni treba premišljevati«, reče veselo sobarica, »cekini so zelo krasna reč, toda...!«

»Nù!« seže ji Bajbakov nestrpljivo v besedo, »kaj mislite?«

»Ne, gospod, gospodična Ksenija mi je bila tako dobra in usmiljena! Sicer pa to ni pošteno, ni...«

»Kaj ni«, zagromi Bajbakov, »ona je moja zakonita nevesta in jaz moram čitati njena pisma. Imam do tega pravico in vi se ne pregrešite niti proti

zakonu, niti proti poštenju, ako mi s to malenkostjo vstrežete.«

Sobarica, ježno se zravnavši, spremeni svoje vedno prijazno lice, njene črte na obrazu dobe izraz upornosti.

»Jaz, gospod, ne morem storiti tega«, reče mu kratko, hoteč se odvrniti od njega — toda zaslišavši, kako se je Bajbakov v grozni ironiji glasno zasmejal, posmehuje se njenemu poštenju, je obstala ter trdo in odločno, kakor se razžaljeni časti spodobi, začela govoriti: »Le smejajte se, gospod! V moji otožni preteklosti, kakor na belem mesečnem površju, je na stotine madežev in nemara celo grehov! S koščekom kruha, sladkorja, ali prižaste svile so me opeharili bogati goljufi te bedne dežele. Rožljaje s srebrnimi in zlatimi denarji, so me vabili, ter me odvrnili od poti, po kateri koraka nedolžnost!... Ozka je prava stezica« je dejala, »in na tej stezici raste trnje. Ona vede v naše salone, v čijih preprogah zamoreš videti svoje obličje, v njih vonjavi pozabiš na samoto in svojo revščino.«

Tako je govorila razžaljena deklica. »Oh, ti goldinarji, rublji in cekini! Ta zlata obleka nagote bogatinov, to zlato žezlo človeških pohablencev, ta grdi trnek nesramnih lovcev! to prazno

zlato — to so naše solze! Hetman, čuvajte svoje cekine, spravite jih. Ko se pa z milostljivo gospodično Ksenijo oženite, podkupite ž njimi lekarja, kupite si za nje cijankalija ter jo ostrupite. Dokaj srečnejša bo, ako umre, nego bi živel z vami...«

Bled kakor mrlič je zrl začuden Bajbakov za sobarico in v tem hipu se mu je zdelo, kakor bi se bal. Sklonivši glavo k tlom, je dvignil sabljo pod pazduho ter s počasnimi koraki odšel doli po stopnicah, sedel v kočijo ter se odpeljal.

IV.

Štirinajst dnij pozneje so sedeli »pri Balkanu« v jedni posebni sobi v goranjem nadstropju Bajbakov, Porfirov in Klinski. V peči je veselo plapolal ogenj, na mizi se je kuhal čaj in steklenice, napolnene z močnim jamajskim rumom, so žvenkljale.

»Pri svetem Kozmu!« reče Porfirov, ki je pri polni steklenici najrajše molčal, toda sedaj se ni mogel premagati, da ne bi spregovoril na čast tako zalega in močnega ruma. »Pri levi nogavici mučenice Eudoksije — to je močna vodka!«

In da bi potrdil te svoje besede, je izpraznil čašo v jedni sapi, na kar se je moško odkašljajal: »O, ho, ho! Čuješ-li Bajbakov, ta vodka je sama vredna, da bi si človek za njo razbil nos. Vidiš tako-le!« Po teh besedah je stisnil pest, da bi napravil prvi poskus na nosu Klinskega. »Ta tvoj nos, zlodjev sin, ni zrasel kakor se spodobi, počakaj nekoliko!« Toda potuhnež se je pripognil in Porfirov je udaril s pestjo krepko ob mizo, da se je samovar prevrnil in so se razletele črepinje razbitih steklenic po tleh. »O, — o! močna vodka! Kadar se spomnim njihovega okusnega »domačega« vina, čuješ Bajbakov, me prav nič ne mika, vrniti se v Rusijo!...«

»Oduren svet, Porfirov! Nesrečni ljudje! Prokleta zemlja!« je zamrmrljal Bajbakov. — »Zares, nič mi ne ugaja tukaj, niti zemlja, niti ljudje, niti zakoni, niti njih izvrševanje. Glej! če greš po ulici, ti niti najposlednejši šolarček ne skaže take časti, kakor nekateremu raztrganemu brusaču. A če najdeš slučajno kako nesramno sobarico, pa se ti še roga v obraz, kakor bi bil njej enak.«

»Tako je, hetman!« pritrjuje Klinski, odurno skremživši oči; »jaz že komaj čakam, da bi videl, kako se konča naš posel s to malo poniglavko, in precej

bi odrinil dalje, bodisi v Avstrijo ali v Rusijo. Ako gre človek na pogin, naj pogine vsaj v službi velikega naroda. Sicer pa, kedaj se je še lev žrtvoval za miš? Ali se mar spleča, da bi zamahnil z repom za tako malenkost!«

Porfirov se je nejevoljen odkašljaj; njemu je bila vseč srbska dežela, narod in njegovi običaji, ne da bi bil vedel, kaj je temu vzrok. Ko bi bila odvisna bodočnost tega naroda samo od njega, ne bi se bil vrnil nikdar v Rusijo.

Ako bi ga bila njegova tovariša vprašala, čemu to? bi bil odgovoril Porfirov brez vseh okoliščin: »V tej deželi se vendar lože diše!«

Bajbakov je vzel veliko skledico toplega čaja in srkaje ga polagoma je izpuščal gost dim iz svoje smotke. Oči je imel uprte na jeden gumb vojaške obleke Klinskega. Videlo se je, da nekaj premišljuje. Na to je vzel uro in gledaje na kazalce, skoro šepetaje dejal: »Čas je!«

»K čemu?« vpraša začuden Porfirov ter, domislivši si, da je čas za pijančevanje, izprazne še jedno kupico ruma.

»Mar se ne spominjaš, Porfirov, o čem smo se danes jutro razgovarjali in kaj smo sklenili?«

»A, a!« odvrne čmerno Porfirov, »radi te male čarovnice naj bi se človek kakor blazen klatil po noči? Ali nismo imeli tega dovolj na meji, da hočeš, da bi ti še tu kdo razbil tvojo veliko palico? Čuj, Bajbakov! že davno sem vedel, da ti je nekak zlod zmešal možgane, toda, da si tak bedak, da bi te jedno mlado dete moglo voditi za nos, tega bi, pri moji duši, ne bil verjel!«

»Ti si podlež!« zagromi ježno Bajbakov, »ti nikdar nisi bil Rus, nisi bil Kozak, ker se danes bojiš poginiti za svojega brata. Prav, ni treba ti hoditi z nama. Jaz in Klinski ujameva to malo srno, ti pa ostani ter srkaj to vodko, zlodjev sin, dokler se v tebi ne vneme!«

»Nù — batjuška«, reče Porfirov, »torej tudi jaz pojdem z vama! Kam naj gre jeden pošten Kozak brez drugega? Nisem pa vedel in tudi rekel nisem, da ne pojdem s teboj. Jaz sem samo mislil, ali to, kar smo se dogovorili, izvršimo nocoj ali jutri?«

»Ali je kočija pripravljena?« vpraša Bajbakov Klinskega.

»Vse je v redu!«

»Ali si našel sobo za to malo trdoglavko?«

»Našel sem jo ; tam spodaj na Dočuli*) sem najel sobo, ki je vsaj za teden dnij vsa belograjska policija ne najde — a potem ? — Ti boš s svojim Porfirovem v daljni Rusiji, a jaz ? He, za-me je lahko, ker sem majhen«, reče Klinski, potuhneno se smeje.

»Glej, zlodjev sin !« se nasmeje Porfirov, »kako se sam hvali, da ga je zlod tako spačil. Nù, kar je resnica, moram priznati, da si mi vseč, in v spanju, ako ležem na trebuh, te vidim. Samo da te pravoslavna Rusija ni rodila, marveč te je zlod splodil ! Dober si, pošten, zanesljiv človek, samo nekaj ti moram očitati ; ako te dolgo gledam, pa se mi kar vrti v želodcu...«

Ob tem času je le malo kdo še šel po belgrajskih ulicah. Le kak vesel prostovoljec, iščoč svojo družbo, v kateri bi mogel pripovedovati pri steklenici o minulih bojih — ali kaka služkinja, ki se je žurila, da bi še pravočasno dospela v lekarno, ker se je močno razčilila njena milostljiva gospa zvečer v prijetni družbi, da bo imel sedaj dokaj posla ž njo zdravnik in lekar, največ pa bedasti njen mož. Tam zopet po široki Teraziji peljejo nekega gospoda ; sedaj

*) Del mesta ; tako imenovano tur ško mesto.

so burni časi, Srbija je v nevarnosti, dnevi so kratki in pomlad blizu, zato se dobri prijatelji shajajo v dolgih zimskih nočeh, da se posvetujejo, kako hočejo postopati...

Bila je temna noč. Megla je ležala tako nizko, da si komaj mogel videti prižgane svetilnice v temnih ulicah. Hiše so se zdele v tej megli kakor nekake velikanske vrste senc, ko bi po pravilih belograjsko-cincarske arhitekture imele nekoliko pravilnejše ogle, tako pa komaj si prestopil kake tri korake, si lahko sodil, da so to skale.

»Kam nas pelješ? Vsaj to povej, zlodjev sin«, reče nestrpljivo Porfirov Klinskemu, korakajočemu v gostem blatu doli po Balkanski ulici. »Pri jordanski vodi, v kateri bi se želel umiti, pri tej sveti vodi, ki opere grehe brezbožnih drugovercev, ako nas zvodiš za nos, vse to blato, ki se mi je prijelo na škornje, obrišem ob tvojo kodrasto glavo, kakor resnično sem pravoslavni Rus!«

»Molči, Porfirov, počasneje, Klin-ski«, šepeta Bajbakov, »tam na oglu ulice vidim nekaj črnega.«

»To je kočija, ki nas pričakuje.«

Klinski je stopil bliže h kočijažu, sprehajajočemu se gor in dol poleg kočije in mencajočemu si roke, zašepetal mu nekoliko besed, na kar se je obrnil k Bajbakovu: »Pojdimo torej! Čas je, da ne more biti boljši, pa tudi ura je, ob kateri gre ona iz glavne bolnišnice, pregledat ranjence v postranskih bolnišnicah.«

»A kaj je to?« vpraša Bajbakov, tresoč se strahu in kažoč na veliko senco, ki se je kot črn stolp tiho vlekla pred njihovimi očmi.

»Ali je to človek ali strašilo?« vpraša Porfirov ter obstane kakor okamenel.

Senca je bolj in bolj rastla in zdelo se je, kakor bi s svojim temenom segala do neba. Iz početka ni imela pravilne oblike in nisi vedel, ali je to stolp ali velik dimnik nekake ogromne tovarne; polagoma pa se je videlo razločnejše; lahko si opazil dve nogi, truplo, roke in samo glava se je skrivala v meglo. Niti jeden vseh treh se ni mogel ganiti. Klinski je trepetal kakor šiba na vodi in zobje so mu mrzlično dregetali.

»Ah, to je strašno!« pravi, tresoč se na vsem životu, »kaj takega nisem videl še nikdar! Kaj je to?«

»Sam hudiman je prišel po tebe zlodjev sin! Prekrižaj se, da te ne odnese«, reče poluglasno Porfirov, kateremu je izpita žganjica takoj vrnila pogum.

V tem hipu je senca zginila. Ostala je le sivkasta megla, iz katere je bilo slišati nekaj korakov. To vse je trajalo le par trenutkov — na to je tudi to utihnilo. Vse je molčalo, niti ozračje se ni gibalo, in slišalo se je le capanje njihovih nog po gostem blatu. »Glej, tu je!« reče potihoma Klinski, pocuknivši Bajbakova za roke; »glej jo, tu-le gre čez ulico. Urno, hetman! Sedaj ali...! Stojta!« doda tiše šepetaje, »kakor bi nas bila opazila, glejta, stoji in posluša...« Hetman Bajbakov je stekel proti njej mimo plota, a Klinski je zdirjal k njej z nepričakovano naglico od druge strani. Mlada oskrbnica, zapazivši ga, je prestrašena zavrisknila ter hotela zbežati, toda Bajbakov jo je pridržal s krepko svojo roko, potegnil jo k sebi, in Klinski, snevši ji njen beli volneni robec raz glavo, ga ji je omotal enkrat okrog glave, a drugič okrog ust tako, da revna deklica ni mogla niti dihati. Hotela se jih je rešiti najpoprej z močjo in gibčnostjo, toda ko je došel tudi Porfirov in jo prijel pod levo pazduho — je

omahnila, tako, da sta jo ona dva več nesla nego je hodila.

»Eh, sedaj si moja!« ji zašepeta Bajbakov na uho. Ona se zgane kakor bi jo kača pičila in hoteč se oprostiti, je poskušala klicati, toda zaman. Nesla sta jo kakor slabega otroka, za njima je korakal Klinski z dvigneno glavo ter se skrbno oziral na vse strani, da bi jih nihče ne zalotil. — Nakrat se je vstavil ter potegnil Bajbakova za njegov kaftan v znamenje, naj obstane.

»Kaj je?« vpraša hetman, ko se je ustavil.

»Nekdo prihaja«, zašepeta Klinski s pretrganim glasom, »pozor!«

V tem hipu so se čuli koraki vedno bliže in bliže.

»Umaknemo se k steni te hiše, pa nas ne bo videl«, si je mislil potuhneni Klinski, »ko pojde mimo nas, lahko gremo dalje, tam na drugem oglu ulice čaka nas kočija... Pst!«

Koraki so se čimdalje bolj bližali. V gosti megli je bilo videti človeka v dolgi črni rjuhi, z velikim zavojem na glavi, ki se jim je vedno bolj bližal.

»To je on!« zakliče Klinski, spoznavši dobro človeka s črnim zavojem, katerega je videl oni večer v gostilni »pri Balkanu«.

»Bežimo, hetman ! Sem za menoj na levo !« je kričal Klinski ; »samo da uidemo do »bataldžamije«, pa nas več ne dobi«, in nameril je korake k hôtelu »London«. Toda komaj da so se ganili z mesta, je skočil oni neznanec kakor tiger v lahkih opankah pred nje, svetel jatagan se mu je zabliskal v roki, in ako bi bil mogel kateri v gosti megli videti ga v obraz, pa bi bil videl v njegovih očeh plamen razjarjenega tigra.

»Stoj !« je zakričal neznanec, »ako se ganeš z mesta, odsečem ti glavo.

Klinski je hotel zbežati, toda neznanec ga je tako močno udaril s pestjo po buči, da je onemogel padel na tla. Bajbakov je stisnil onemoglo Ksenijo še močnejše k sebi ter segel z desnico po samokresu, ki mu je visel po ruski navadi na hrbtu.

»Pusti roko !« je zakričal neznanec, in njegov jatagan je zazvižgal okrog glave nesrečnega Bajbakova, »odleti ti desnica, pri moji veri ! Izpusti takoj to revno deklico ter pojdi dalje !« Toda ko je videl, da hetman ne misli izpustiti deklice, ga stisne z levo roko za grlo. Kapitan je zastokal ter začel hropsti. Bled in zasanel se je zagugal ter kakor nekaj hlod padel na tlà. Porfirov je

ležal brez zavesti, lice mu je bilo blede in zasanelo in iz nosa mu je v potoku tekla kri.

»Pojdi, dete«, reče tujec z milim glasom, približavši se Kseniji. »Ti hudobneži, celo usta so ji zavezali«. Odvezavši ji robec se je trudil namotati ga ji okrog njenega okroglega vratu. »Revno dete!« je dodal, pogledavši jo žalostno in sočutno v oči. Te so bile kalne, glava se ji je sklonila, roke so se ji tresle, noge omahovale, komaj, komaj se je držala po koncu, da ni padla. Neznanec jo je prijel za belo ročico, hotel jo peljati seboj, a ona, nezmožna, se je le plazila za njim. Opazivši njeno slabost, jo je polagoma dvignil v naročje, položil njeno glavo kakor skrbna pestunja na svoja široka pleča ter korakal s tem sladkim bremenom k njenemu stanovanju.

Na poti ga ni srečal nihče; a ko bi ga tudi bil, gotovo bi se bil čudil tej mični polnočni skupini. On kakor Herkul, opasan z orožjem novega veka, je korakal z odmerjenimi koraki kakor bi ne čutil nikake teže na svojih rokah; časih je obstal ter pogladil s svojo veliko roko svilnate lase na bledem čelu v omedlevici se nahajajoče postrežnice; — v tem hipu so bile njegove ostre črte

na licu polne nežnosti in dobrote; v temni senci osivelih trepalnic se je zalesketala solza ter strkljala po vraskavem obličju doli na Ksenijino lice. Na to je Ksenija odprla svoje kalne oči in kakor utrujena od težkega snù jih zopet zaprla. Jedna njena roka je ležala na njegovi široki rami, a druga omahujoča, padala mu po debelem, suknenem, črnem plašču.

Ko je došel k terazškemu vodovodu, se je sklonil, zajel s široko dlanjo nekoliko mrzle vode, da bi jo, kakor skrbna mati, poškropil po sencih. — Mlada oskrbnica se je zgrozila ter ga bojazljivo pogledala. Pri žolti svetlobi svetilnice na vodnjaku ga je mogla videti v obraz, toda ni se mogla spomniti, da bi bila to lice kedaj v življenju videla. Vsaka njegova vraska, vsaka debela črta je budila v njej do njega nekako neizrekljivo zaupnost; na njegovih širokih plečih se je čutila varno, zdelo se ji je, kakor bi bila v naročju svoje stare matere.

»Spustite me«, je dejala s slabim glasom, »lahko grem sama, samo pokažite mi, kje je gostilnica »pri P« Megla leži tako nizko; da niti za pet korakov ni moči nič videti.«

»Tukaj je P , drago dete«, reče neznanec, spustivši jo tiho na tla. »Jaz vas pospremim, da bi . . .«

»Da bi . . . ?« ponovi Ksenija in temna rudečica se ji razlije po licu »Da bi lopovi — kaj ne —« in njen glas se je zadušil v solzah in v vzdihu. Pomirivši se nekoliko, ga je prijazno gledala s svojimi modrimi očmi.

»Jaz vas ne poznam«, je dejala začudena, »vi pa ste mi v kratkih trenutkih storili toliko dobrega, kolikor bi mi lastna mati vse življenje storiti ne mogla. Ne poznam niti vašega imena, ne vem, kdo ste?« je zajecljala . . . Ne vem niti kako naj vas zahvalim, vas, ki ste me nepoznano rešili iz rok mojih preganjalcev . . .«

Črte na tujčevem obličju so se zamračile, prišla je vrsta nanj, da bi odgovoril. Za trenutek je molčal; bilo je videti na njem, da premišljuje, ali naj odgovori na njeno vprašanje ali ne? Toda zagledavši njene modre oči, ki so ga zaupno in hvaležno gledale, se je odločil, povedati ji resnico.

»Drago dete, ni vam bilo treba vprašati, kdo sem!« reče s pridrževanim glasom, ki je bil bolj podoben ječanju gozdnega viharja nego navadnemu razgovoru, kajti on, ki je bil blizu njega, ga je komaj razumel. »Vi ste zaslužili,

da bi bil poginil za vas, dasi ne veste, kdo sem! Toda ker si želite, moram vam to povedati. Jaz sem hajduk iz čete ranjenega Vuka Zmijakoviča. Sedaj pojdiva, vi potrebujete počitka, revno dete, ker ste utrujeni in slabi, zrak pa je vlažen ter bi vam utegnil škodovati.«

»Hajduk! hajduk!« je ponavljala mala oskrbnica, korakajoča počasi k svoji gostilnici. »Hajduk! A čemu mi ne rečete: varuh neoboroženih, osvoboditelj podjarmljenih, izvršitelj volje Vse-mogočnega — marveč le preprosto hajduk? ...«

Ko sta dospela pred vrata gostilnice »pri P....«, je še gorela tu svetilnica, metaje svoje polujasne žarke na blede lice mlade oskrbnice. Stari hajduk je torej imel dovolj časa pregledati vsako, tudi najmanjšo črto na licu svoje tovarišice ter si jo zapomniti, kar je bilo njegovi grešni duši močno všeč; napolnen je bil z razkošjem od krasote njenega belega obličja, njenih modrih, majhnih očij in drobnih ust. In nasitivši se njene krasote, ji je podal svojo debelo desnico.

»Sedaj pa z Bogom, dete! Bog naj te varuje pred vsakim zlôm. Moji hajduški duši bo le to milo, ako se še spomniš kedaj v življenju na to temno

noč, na to gosto meglo in na mene Marka Laletiča, gozdnega hajduka!»

Hotel je oditi, toda mala Ksenija ga za trenutek pridržila.

»Ti si starejši tovariš Vuka Zmijkoviča, dovoli, da ti kot njegova nevesta poljubim roko.

In predno se je Marko zavedel, da bi odtegnil svojo desnico, jo je ona prijela ter poljubila.

V.

»Hej, batjuška! Bajbakov! Glejte ga! Niti z nogo ne gane!« je tarnal Porfirov, »nemara ga je celo umoril, nesrečnež? Eh — e!« Sklonivši se, je skušal Porfirov dvigniti mu glavo, toda glava Bajbakova se je pobesila zopet onemoglo k zemlji. Porfirov, dasiravno pijan, je premišljeval, kako pomagati svojemu nesrečnemu prijatelju. Oziral se je na vse strani ter, zagledavši med plotom v neki spoklini nekoliko snega, je zdirjal tjekaj in, nagraživši polno perišče snega, jel mu ž njim drgniti glavo.

»Ako to ne pomaga, pa ne vem, kaj bi mu pomagalo«, reče Porfirov, zadovoljen s svojo naglo zdravniško iznajdbo, »tudi žile na vratu in rokah hočem mu nekoliko drgniti. Bravo! že

giblje nogo ! Pri moji veri, zdravnik sem, pa še kakšen !? Glej, tudi roka se že nateguje. Hvala Bogu, že odpira oči. Hej, batjuška ! Kaj delaš ? Živ si ! Vstani ! Kaj me tako gledaš ? Ti si Rus, hetman Bajbakov ! A ta, ki tukaj leži, je zlodjev sin, pravi bratranec črnega vruga ! Sedaj tudi njega sprebudim. Vidiš, tako-le.«

Približavši se Klinskemu, ga sune s svojimi velikimi škornjami pod rebra ter ga prekotali enkrat, dvakrat v gostem blatu, na kar ga jame klicati po imenu : »Hej, vstanite, vaše blagorodje, gospod zlod — kapitan Klinski. — Vstanite !«

Po teh besedah Porfirov pograbi Klinskega, vzdigne ga iz blata ter ga jame po kozaško tresti. Opazivši, da je Klinski že odprl nekoliko oči, se jame glasno smejati :

»Zares sem zaslužil zdravniško diplomo s pečatom na bivolovi koži. Hahaha ! Tudi tega zlodja sem prebudil, in bilo bi skoro bolje, ko bi tega ne bil učinil, tako bi vsaj zlodjevo seme zamrlo v njem. Nù, kaj me tako gledaš ? Tvoj znanec sem, ki sem te ravnokar izvlekel iz blata.«

Klinski si jame mencati oči, ozirati se okrog sebe in, spametovavši se nekoliko, nekaj premišljevati, na to pa

jame kričati kakor kozel na vse grlo :
»Ljudje, pomagajte ! Tatovi ! Hajduki !
Hej — hej !«

In poprej, nego je Porfirov mogel zabraniti, sproži Klinski dva, tri strêle v zrak iz svojega revolverja.

»Kaj hočeš sedaj, zlodjev sin ? Nimaš li dovolj, da iščeš še drugega zlodja ?«

Bajbakov, ki se je tudi že zavedel, začudeno gleda Klinskega.

»Mar ne vesta, kaj hočem. Hočem ujeti hajduka, tata«, jeclja Klinski, »onega, ki nas je napadel na cesti, ki nam je vzel Rusinjo, nevesto ruskega hetmana. Sèm, ljudje ! Tukaj-le ! Pomoč ! Pomoč !«

»Strahoviti budalež«, mrmra ježno Porfirov, »kaj si je zopet izmislil ? Namesto da bi tako umazani in blatni vrnili se domu, se nekoliko osušili ter popili nekoliko toplega čaja in si počili, pripravlja nam on vsem postelj na policiji !«

In res, na njegov trušč je prihitelo skupaj nekoliko nočnih stražnikov in žandarmov, dà, pritekel je tudi neki policijski pisar ter povsem uradno začel izpraševati : »Kaj je bilo ? Kakšen krik je to v tem nočnem času ? Povejte, ljudje ! To ni šala, pet ranjenih in deset ubitih ! — Hej !«

»To je laž!« reče Porfirov, ki je na vsak način želel, da bi se nekaj podobnega nocoj ne bilo pripetilo; »nihče nas treh ni poginil — verjemite — ni poginil! Glejte, jaz sem živ, moj hetman je tudi živ. Samo ta zlodjev sin se je napil, padel v blato ter napravil tak krič, kakor bi ga iz kože deval.«

»Kaj napil!« seže mu Klinski v besedo. »Pred tremi minutami nas je napadlo deset prostovoljcev iz jatagan-ske legije; gospoda kapitana toliko da niso zadušili ter mu posiloma strgali iz naročja zakonito nevesto. — Meni so pobrali zlato uro in beležnico z deset tisoč goldinarji! — Za njimi, gospodje, za njimi! Jaz vam pomagam, moramo jih ujeti, zapreti, jaz vem, kje so ti tatovi, roparji! Mi Rusi, pravoslavni, pri imenu sv. Trojice, pri slavi Rusije, prišli smo stiskanim kristijanom na pomoč, tu nas pa napadajo sredi ulic, jemljejo nam neveste, denar, bijejo nas, moré, grdo ravnaajo z nami. Za njimi, gospodje!« tako je vreščal Klinski, korakajoč naprej z dvema žandarmoma in s pisarjem, ki njegovega razgovora niso nič razumeli. Bajbakov je s pobešeno glavo plazil za njimi, a tam poleg plota videl si stopati v megli kakor nekako senco obupnega Porfirova. On revež je

samo čakal priložnosti, kako bi se mogel v megli zgubiti. Ko so bili dospeli na križpotje pri »Londonu«, je on, namesto da bi šel ž njimi na levo, krenil na desno na Vračar ter zginil. Klin-skemu, dasi ni mogel nikogar ujeti, se je vendar načrt posrečil — kajti zarano drugi dan je ves Belgrad pripovedoval, kako so se ruski in srbski prostovoljci bili, kako se je jedna Rusinja izgubila, katero so ukradli, ter koliko je bilo ranjenih in mrtvih. — — — — —

V mali, toda ukusno urejeni Ksenijini čumnati je vladal danes čuden nered. Na mizi stojé posamezne stekleničice z ostanki zdravil, prazni papirčki za različne praške, načete pomaranče, izžmete limone, velike in male žlice — a nad vsem tem turobno sveti svetilnica.

Blizu okna na belih, visokih vajšnicah leží bleda glava mlade oskrbovalke, za njo stoji čudna postrežnica: mlad, komaj dvajsetletni človek v dragoceni srbski obleki. Na prsih se mu sveti pozlačen oklep, za pasom se lesketata dva s srebrom okovana samokresa, a med njima se blišči z brilanti bogato ozaljšan jatagan. Na nogah je imel bačkore iz temnega, debelega sukna, a čez nje škornje do kolen. Bil je visoke,

vitke rasti; vsako njegovo gibanje je pričalo o nenavadni njegovi moči in gibčnosti. Obličje njegovo, osvetljevano od svetilnice, je bilo nenavadno zalo, sicer shujšano in obledelo, toda črte so najavljale močatost. Pod čelom so mu stale ne preveč črne goste obrvi, med njimi je bila opaziti v ravni črti globoka vraska — znamenje, da so njegove misli bile vsikdar pravilne — on pa krepkega, poštenega značaja. Svojih velikih, črnih očij ni nikdar odvrnil od bolne Ksenije, marveč skrbno spremljal vsako njeno gibanje. Časih je položil svojo krepko roko nežno na njeno čelo, in čuteč, da je nenavadno razpaljeno, je vzel iz ledu bele obkladke ter izžemši je, pokladal jih pozorno na senci, kakor je delala nekdanj ona, ko je ležal on ranjen v bolnišnici.

To je trajalo nekoliko dnij in nočij. Mladi Rusinji je že dokaj bolje; že dva dni ima — in zdravniki to odobrujejo — tek do jedi. Po noči je mirno počivala ter le včasih v snù zakričala, odprla zaspane oči in, zagledavši svojega Vuka, se nasmehnila polna blagih občutkov, znovič zaprla oči ter zopet zaspala. Vuk ni mogel proč od nje, da bi si nekoliko oddahnil; pa tudi ni učinil tega, ker je ni mogel pustiti same. Čakal

je jutra, da bi slišal njen prijetni glas, videl njene modre oči in blažen nasmeh. In brž ko so prvi solnčni žarki pokuknili skozi spuščene zavese ter poigrali na njenem licu, je ona tiho se smehljaje kazala mu dvoje krasnih očij, hrepe neče zročih v možato lice Vuka Zmijakoviča.

»Vuk«, je rekla oskrbnica s tihim glasom, »ti nisi zatisnil niti očesa ter niti ne veš, koliko bi spanje koristilo tvojemu utrujenemu telesu. Kajpada! To je stara hajduška navada, večni trud, večno bdenje!«

»Dà, duša moja, marsikatero noč sem tako prebil v globelih naših gorâ — a vendar ne tako! Poslušal sem gozdni šum, žuborenje potokov, gledal na nebo, posuto z zvezdami, toda tvojih očij nisem videl. Nisem poslušal tvojega dihanja, nisem dihal ozračja, katerega ti dišeš. Ti, Ksenija, nisi bila tam. Nemara bi pri tebi ne bil slišal jeka bližajočega se viharja, v tvojem objetju ne smel bi sanjati one krasne sanje, s katerimi je bila v senčnih goščavah svobodnih gorâ napolnena moja hajduška duša. O, Ksenija — Ksenija! Ti ne veš, da tudi hajduško življenje ima svojo poezijo; te otožne, velikanske skale

imajo svojo mičnost, kakoršne nima nobena palača na svetu ! O kolikokrat sem podprt ob hladen kamen gledal, kako se ob drevesnih vrhovih trgajo oblaki in njim na čelu orel kakor vojvoda razpenja svoja črna krila. V takih trenutkih sem premišljeval o trpki usodi svojega potlačenega národa ; v črnih krilih tega zračnega vladarja sem videl razprostrto zastavo vsega Srbstva ; tako zamaknen sem si mislil, da pod hajduškimi sencí leži poteptan tiran... O Ksenija ! » Mladi hajduk vsled notranje razčiljenosti ni mogel dalje govoriti. Glas se mu je tresel in čelo se zamračilo ; pobesil je oči kakor bi premišljeval o svoji minulosti.

Ksenija ga je radostno gledala. » A ? « reče tiho, » ko si se prebudil iz te zamišljenosti, kaj si videl ? «

Hajduk dvigne oči ter reče : » Pokopališče !... « Njegove črne oči se zaiskré, usta kakor elektrizovana zajeke-tajo, roke se krčevito stisnejo. Ob enem si zakrije čelo, kakor bi se bal, da se mu ne bi razpočilo.

Ksenija se zamisli in čez njeno gladko čelo spreleti temni mrak boleti in sočutja. Tudi njo je zbolelo srce, ko se je spomnila na krvavo jezero, v katerem je utonila svoboda jednega národa.

»Vuk«, reče ona z odločnim glasom, »usoda vseh národov je v rokah Vsemogočnega.«

Vuk je molčal in okrog ust mu je igral trpki smeh; gledal je pred se, kakor nekdo, kateremu pokopljejo jedinega otroka, pa ga pridejo dobri prijatelji tolažit rekoč, da se ta jedini sinček povrne.

»Bog je usmiljen!«

»Pet sto let« reče z zamolklim glasom Vuk, kakor bi govoril sam sebi — »toda Bog je usmiljen!«

Nakrat pa se zgane: »Ksenija, ali čuješ?«

Ksenija se strese: »Slišim nekake korake in zdi se mi, da tudi glasove. Vuk, to je Bajbakov!...«

Vukove oči se zaiskré, a desnica nehoté pograbi za jatagan. Na to se prezirljivo nasmeji.

»Ne boj se, duša. Te prsi se niso bale še drugih nego je Bajbakov.« Na to odmakne roko od noža ter se zravna v vsej svoji velikosti. V tem hipu vstopi prestrašena sobarica.

»Milostljiva gospodična«, reče, »gosp. Bajbakov in dva druga s pisarjem s policije želijo vas obiskati.«

Ksenija, zaslišavši, da je tudi pisar

s policije vmes, odvrne pogumno in mirno sobarici :

»Naj gospodje počakajo, da vstanem ; ne spodobilo bi se, sprejeti jih v postelji.«

Ko je sobarica odšla, je Ksenija vstala, počesala svoje pristrižene lase, oblekla ponočno obleko ter veselo pogledala Vuka. Na to je poklicala sobarico ter ji naročila povedati, naj gospodje vstopijo. Poslednja odpre vrata in v sobo stopi prvi pisar, a za njim Bajbakova družba. Ksenija je sedela z zavezano glavo mirno v naslonjaču. Okna so bila zakrita z debelimi zavesami. V polumraku je mlada oskrbnica ogledovala prišlece. Ko so vstopili vsi ter se postavili v vrsto, se odpró znovič vrata, in kakor mačka, da tega nihče razun Ksenije ni zapazil, stopi oni tujec v rudečem zavoju ter se postavi mirno kakor steber za vrata.

»Gospodična«, pravi uradno pisar, »vi ste Ksenija Ničiforova, zakonita nevesta gospoda Bajbakova ?«

Ksenija se ironično zasmеji.

»Ksenija Ničiforovna !«

»Ta dva gospoda«, nadaljuje policijski pisar, »gospod Klinski in Porfirov, pričata s častno besedo, da sta vas že v Rusiji poznala za kapitanovo nevesto.«

Ksenija se glasno nasmeje: »Ta dva gospoda ne govorita resnice!«

Klinski se ponosno udari po svojem medaljonu.

»Gospodična, ta opazka ni lepa«, reče spakedranec, »ko bi ne bili ženska, — jaz bi....«

Tujec je za vratmi zakašljajal, Klinski pa na svojo srečo tega ni zapazil v tem mraku. Ksenija je med tem vstala in izvlekši iz mize nekaj papir, obrnila se k pisarju ter dejala: »Gospod, ako hočete poznati mojega ženina, lahko ga vam takoj pokažem.« In pokazala je z roko na Vuka... »Gospod Zmijakovič!«

»Ne razumem tega!« reče pisar. »Nisem vedel....«

»Odpustite, da sem se odločila ravnati brez vednosti drugih« doda Ksenija porogljivo, »ter darovati svojo besedo, roko in srce temu zalemu bojevniku.«

Vsi jo začudeno pogledajo.

Ksenija, razgrnivši svoj zavit papir, vzame iz njega dokaze o svoji nezavisnosti ter naposled še pred nedavnim od ruskih uradov potrjeno pismo svoje stare matere, v katerem jo ta blagoslavlja k Vukovi poroki.

Pisar, pregledavši vse, se prikloni ter se pripravlja k odhodu: »Nimam več tukaj kaj delati — vse sem izvršil.«

»Toda jaz še nisem« — zagromi Bajbakov bled kakor stena, s krvavimi očmi gledaje Vuka. »Midva še svojo obračunava!« Po teh besedah seže z roko po samokresu. V tem hipu pa skoči Marko Laletič, iztrga mu iz roke orožje ter ga vrže skozi vrata — ostali pa so sami odšli vèn.

VI.

Bilo je meseca februarja. Ne bom vam opisoval, kako je bilo ob tem času na železniških postajah velikanske ruske države, na katerih je bilo videti ogromno vojakov v neštevilnih krdelih, ki so se vračali z bojišča, kamor so šli svojim krščanskim sobratom, Srbom in Bolgarom, na pomoč. V tej vojski si videl poleg drugih oblek tudi srbske uniforme, ozalšane s srebrnimi svetinjami in zlatimi takovskimi križi. Bili so to ruski bratje, ki so se bojevali z neverjetno hrabrostjo v vrstah naše národne vojske. — Nočem vam jih opisovati, ker med njimi ne najdemo svojih starih znancev Bajbakova in Porfirova. Veselí me pa, da vas morem seznaniti s Ksenijino materjo, staro Aganijo Ničiforovno...

Šestdeset vrst od Kijeva leži vas Nikolajevo. Prebivalci te vasi so mirni

in odkritosrčni Malorusi, ki nam pripovedujejo ves dan o dobroti in prijaznosti gospe Aganije Ničiforovne. »O, ko bi vedeli«, nam rekó, »kako je ta dobra stara gospa blagosrčna! Niti jednega še ni spustila praznega izpred svojega praga, da bi mu njegove žalosti in nesreče ne polajšala. Saj je tudi ona sedaj velika revica. Njena hči je šla daleč tje kaj na jug, na zemljo srbsko, in pravijo, da se je tam celo omožila. Nekaj dnij pa je vendar že veselejša. Pravijo, da je dobila poročilo, da jo pride obiskat njena hči s svojim ženinom. In zares, v njenem prostranem dvoru so se delale velike priprave za sprejem ljubljenca hčerke. Tla so se ribala, hodniki in sobe belile. Služabniki in služabnice so imeli polne roke dela, dà, tudi sama stara gospa Aganija, ki drugega ni mogla pomagati, jih je vsaj bodrila k delu.

»Tako je lepo«, je dejala starka, »glejte, da bo vse gotovo, snažno in redno. Kadar pride k nam draga Ksenija s svojim srbskim ženinom, naj se nekoliko začudi; naj pa vidi tudi on, da so v Rusiji istotako gostoljubni kakor v Srbiji.

»A kedaj pride mlada gospodična?« vpraša stara žena, ki je bila nekdanj

Ksenijina dojka. »Oh, kako rada bi videla njenega ženina; nikdar še nisem videla takega Srba! A vi?«

»Tudi jaz še nisem videla Srba«, odvrne stara gospa; »nù — jutri ga bove videle!«

D drugega dne pred večerom so se sešli vsi prebivalci Nikolajeva pred njeno hišo, koprneče pričakujoči mlado Ksenijo in njenega srbskega ženina. A ko sta dospela, so ju začudeno gledali; gotovo jim je ugajalo bogato orožje Vuka Zmijakoviča.

»Zal mladenič je ta ženin!« reče Ksenijina dojka. »Kako zalo lice ima! A te črte na njem, velike oči in junaška rast! Pri moji veri, takih junakov se malo najde na svetu! Kakošen je pa ta starec, ki sledi za njim kakor senca! Komaj se mu vidijo oči pod osivelimi obrvi. In kakšen zavoj ima okrog glave! Strašen je! Rada bi vedela, ali je tudi Srb?«

Aganija Ničiforovna je prinesla prišlecem nasproti sliko svete Bogorodice. Vuk je snel svojo črno jančjo kučmo, se prekrižal ter poljubil sliko, na to je poljubil roko starki, ki ga je objela in poljubila v lice. Ko je tudi Ksenija isto

storila, je prišla vrsta na Marka Laletiča. Prekrižal se je tudi on, toda nekako okorno; bilo je videti, da ni zahajal mnogo v cerkev.

»Niti zavoja ni snel!« je vzdihnila stara žena.

»Uh, kakšen je! Niti stari gospej ni poljubil roke. Zares je grozen. Ne morem ga niti gledati!«

»Bodita blagoslovljena, moja otroka, v moji in svoji hiši!« je dejala s tresočim se glasom Aganija Ničiforovna. »Komaj sem mogla dočakati, da vaju vidim, tolažbo mojih starih dnij!« in iz njenih starih očíj so jej pritekale solze. Tudi Ksenija se je razjokala, a Vuk je molče gledal po zasneženi ravani nepregledne stepe, in iz očíj mu je bilo čitati, da primerja to golo puščavo s temnimi lesovi svoje srbske domovine, kajti razločno si ga čul vzdihniti:

»O, krasni gozdi srbski, nikdar vas več ne zagledam! V vašem hladu vtrujena hajduška duša ne najde več počitka! Kajpada, — saj vi nimate Ksenije! A kjer nje ni, tam je večja puščava nego pesek nepregledne Sahare!...«

Deset dnij pozneje so sedeli v topli sobi v Aganijinem dvoru Vuk z Markom

in Ksenijo. Na nizkem in mehkem naslonjaču pri oknu je sedela stara Aganija, držeča v rokah pletivo.

»Veste-li otroci, kako novico sem dobila iz Kišenjeva?« vpraša navzoče stara gospa. »Kapitan Bajbakov je mrtev!«

»Mrtev«, ponové vsi in Vuk dodá: »Kje? Ali je umrl na bojišču?«

»Bil je vstreljen«, reče otožno vzdihnivši Aganija Ničiforovna, »ker je pijan ubil svojega tovariša — kapitana Klinskega!«

Vsi vzdihnijo, Aganija pa dostavi:

»Bog se usmili njegove grešne duše!«

Marko Laletič, ki je doslej molčal, radovedno pogleda staro gospo:

»Odpustite, gospa«, reče uljudno, »nemara bi nam mogli kaj povedati o Porfirovu. On je bil, kakor si mislim, iz te družbe še najboljši!«

»Ta se več ne vrne iz Srbije,« reče Ksenija.

»Nù, torej se kmalu vidiva,« doda pomirjen Marko.

Prve rože.

Češki spisal V. Beneš-Třebizský.*

Poslovenil Z. Ž. Trbojski.

* Rodio se 27. 2. 1849 u Třebizu, umro 29. 6. 1884, pokopan na Vyšehradu. V Petrovici Kálai "ka" pri pogrebtu v husitské době.

Kadarkoli vidim na kmetih pod okni ograjo, za ograjo vrt, na tem vrtu grede, omejene s svežim zelenjem, mislim si vselej, da je to posestvo ali ta kočica z deskovo streho popolnoma slična dedu, ki sedi na osojnem kraju, pri nogah se mu pa igrajo vnuki, ta lepši in ljubeznivejši nego oni.

Pred okni na posestvu Nebeških v Cvetnici je bila tudi taka lesena ograja. Nekdaj je bila pobarvana z zeleno barvo: ali od te barve so ostale jedva še malo vidne lise. Za ograjo se je vil okoli opraskanih sten vrt. Zdel se mi je med temi stenami, kakor pepelčica. Na vrtu ni bilo niti jedne gredice, niti jedne stezice, samo trava, pol lakti visoka; cvetke tudi nobene, ali za to pa grm za grmom rož.

Vendar je bilo poznati, da se teh grmov ni dotaknila človeška roka že mnogo let, da so zrastli in oveneli, ginili in usahnili sami, skratka, skrbel je za nje samo Bog.

Med temi rožami pa je sedel dan za dnevom stari prevžitkar in gledal na rudeče rože, kakor bi hotel, da bi njegovo velo, raskavo lice zopet rudelo na koncu življenja, kakor rudeče rože.

Bilo je prve dni meseca junija, ko sem obiskal vas Cvetnico, v vasi posestvo z rožnatim vrtom, pod okni in v hiši starega prevžitkarja. Letos je bil že zelo postaran, glavo je nosil precej nagnjeno, in njegovo oko je zgubilo prejšnji blesk in nekdanjo jasnost. Dobil sem ga na vrtu na ruši. Pozdravila sva se, stisnila si roki; pozdravil me je, in jaz sem nehote segel po najbližnjem grmu, na katerem je cvetla na celem vrtu letos prva roža. V tem sem pa začutil koščeno njegovo desnico, ki je z vso močjo zagrabila mojo roko; jaz se hitro obrnem in stresem po cellem telesu.

Zdelo se mi je, da so starčeve oči stopile za polovico izpod belega ob-očja, ustne so se mu tresle, in uvedlo lice se je pokazalo skoro blazno.

Hotel sem stopiti za korak nazaj, ali nisem mogel. Starec je še vedno držal mojo roko s koščeno desnico kakor s kleščami.

»Ali ste že pozabili? — Vi mlade glave prehitro pozabljate!«

Njegov glas je zvenel votlo, kakor bi bila pod njegovimi prsimi tudi sama votlina.

»Spominjam Vas tega! Triindvajset let že se nikdo ni dotaknil teh rož pred mojimi očmi, a za mojim hrbtom tudi ne, ker sem jim zagrozil, da vsahne roka onemu, kdor se dotakne katere, in kdor poduha katero, da zgubi na veke svoj vonj. Ali me razumete? — In triindvajset let tu te rože cveto, odpadajo, in veter jih raztresa po vrtu. Tudi sem dal pri »prepisu« tako napraviti, da ta vrt tako puste, kakor je bil za moje dobe. Za spomenik se ne brigam. Ali vaši glavi se čudim, da je tako hitro pozabila!« Starček me je privil k sebi na rušo. Njegove oči so zopet padle globoko, lice zopet mirno in zopet ista zamišljenost, kakor navadno.

»To morate že temu dedu odpustiti, mladenič! — Saj veste, zakaj!«

Prevžitkar se je težko oddehnil, iz dna svojih starih prsij.

Vedel sem pač, zakaj; ali vrag sam je bil kriv, da sem segel po grmu, in do današnjega dne si mislim tako.

Na to sva se počela razgovarjati, in videti bi morali, kako se mu je naglo jasnil otožni obraz, in ko sem odšel, stisnil mi je roko tako prijazno, kakor bi kaj slutil. V starih modrih očeh so se pa delali biseri in padali drug za drugim po brazdah na obličju, kakor bi ga hoteli omočiti, da bi zopet pognale rože na njem.

Starček že počiva v grobu. Ali njegovo oporoko so slabo izpolnili. Njegovih sorodnikov ni ostal nikdo, in posestvo je prišlo v tuje roke. Na dedov grob sicer niso postavili nobenega pomnika, ali tudi njegovega vrta niso pustili v miru. In ko bi ga ne bil izvzel takoj, ko je izročil posestvo, gotovo bi ga tudi še pri življenju ne bili pustili v miru.

A če ti, starček, niso pustili niti tvojega vrta v miru, in če ni ostal nikdo tvoje krvi, pišem ti jaz te vrstice v spomin, v spomin tvojega rodu in tvojega rožnatega vrta!

Oseminštirideseto leto je zazvonilo tako mnogim češkim rodbinam mrtvaško pesem tihemu, mirnemu življenju in pokopalo tako mnogo nadepolnih, mladih

čeških glav. Prišlo je za naše dobročutno ljudstvo naglo, prenaglo; na nebu so se jedva pokazali mali oblaki, in že je zabučala divja burja. Ljudstvo se je vzbudilo iz dolgega spanja, ali jedva si je začelo meti oči, zagrmelo mu je pred očmi grmenje topov, in krvava zarja je zasvetila nad Prago.

To leto so prišli v Cvetnico v januarju dijaki. Na glavi so imeli rudeče čepice z belim trakom, ob bokih krive sablje, in na dvoru pri Nebeških so rožljali njih meči, da so se okna tresla, kakor je pripovedoval neki kmet, zvita lisica, ob jednom nepošten človek.

Nebeški je bil tedaj v najkrepkejši dobi, petinštiridesetletnik; hotel je zrediti iz sina duhovnika, in ko bi ne bilo teh čudnih rudečih čepic in krivih sabelj, postal bi bil Venik pater. Ko je slišal žvenket orožja na dvoru, mislil si je takoj, da gredo najbrže vojaki na eksekucijo, čeprav so Nebeški plačali vse do zadnjega vinarja. Ali ti gospodje so se najbrže zmotili, zapisali napak, in kdo more potem kaj?

Jedva so se vrata odprla, privine se jeden dijak k njemu, poljubi mu roko in ga poljubi na lice; potem odleti k materi. Gospodar Nebeški ni mogel za trenotek ziniti besede. A ko se je privil

k njemu zopet ta dijak z rudečo čepico v roki in sabljo ob strani, kakor je delal nekdanj za otroških let, hoteč se mu lascati, in ko mu je rekel z istim mehkim dobrim glasom: »Ne jezite se na me, očka? Ali ne bodete hudi?« — je vender izpregovoril oče: »Tako te, mladič, nisem pričakoval nikdar! — Pozdravljam vas, gospodje dijaki, pozdravljam, sedite, prišli ste prevarat tega očeta, vidite da? — Ali saj vem!« je rekel gospodar in se obrnil k dijakom. Veniku pa je zaigral okoli usten vesel nasmeh, da je to šlo tako lahko, in je pripisoval omehčano očetovo srce materi, ki je vedela o vsem in skušala gotovo pregovoriti starega.

Iz Venika ni hotela imeti duhovnika za ves svet ne, niti za vso praško nadškofijo.

Nebeškemu vender ni hotela nikakor ugajati rudeča čepica na sinovi glavi in kriva sablja ob boku. Govoril je sicer z dijaki, bil je ž njimi prijazen, prašal je za to in ono; ali za vsakim odgovorom je zmajal čudno z glavo in slednjič je vstal, postavil se pred nje, pogledal vsakemu bistro v oči in rekel dobrohotno: »Nisem učen človek. Te vaše besede le malo razumem. Kako bi tudi mogel to razumeti zraven vas? Ali

kar razumem, to so vaše rudeče čepice in sablje ob bokih, in povem vam, gospodje dijaki, to-le: »V te rudeče čepice morejo kdaj loviti vašo kri in s temi krivimi sabljami vam morejo sekati glave!«

Dijake je gospodarjeva beseda res nekoliko poparila. Ali ko so odpeli sablje, obesili na kline in sedli za mizo, pri-vedla jim je hmeljevina zopet v glavo odločnost, na ustne pa že narodno:

Šuselka nám piše
Z té německé říše (kraljestvo).

A jedva so bili pri kraju s to, so začeli novo, in pri tej so se tresla okna. Gospodarju se je vrtelo v glavi, ker takih pesmij še ni slišal živi dan. Čudil se je Veniku, kje se je to vzelo v njem, v tej tihi vodi, v tej mirni glavi in v tem mehkem srcu. Materi jo plapolalo srce radosti, ko je videla sina brez belega pasu okoli vrata, z malimi brkami nad gornjo ustnico, v črni čamari in širokih poljskih hlačah.

Po celi vasi je šlo, kakor bi kdo udaril na boben, da so prišli k Nebeškim dijaki iz Prage, da je med njimi tudi njihov sin in da ima krivo sabljo in rudečo čepico. ~~z berankom.~~

Drugi dan opoldne so se sešli sosedje bajtarji in gruntarji na posvetovanje. Ali o »rihtarju« niti sledu.

Odšel je baje v mesto, in čudno, da se še ni vrnil. Stari Každa je sicer pošepetal svojemu tovarišu, da se je skril v izbo, da bi ne imel nobene odgovornosti. Dijaki so tudi prišli, in mlinarjev Ferdik iz Rozhazova je takoj vzpodbodel množico, da bi se dala zapisati polnoštevilo v gardo.

Za »rihtarjevo« mizo je vstal svetovalec Mrazek, odkašljal se in se oprl na naslonjalo hrastovega stola.

»Najpreje nam morate povedati, gospodje dijaki, kdo vas pošilja? Ali vas pošilja okrajni gospod k nam ali ti novinarji iz Prage?«

»Mrazek! — Mrazek!«

Na to smelo vprašanje svetovalčevo se je oglasilo iz družbe nekoliko glasov:

»Jaz sem v tej občini postavljeni svetovalec, »rihtarja« ni doma, in zato pravim, da se v tej občini ne sme delati nič — z cela nič!«

Venik Nebeški je obledel, Ferdik pa je zarožljajal s sabljo, da se je stari Každa ogledal, ali ne pride na-nj polica s skledami.

»Poslušajte, gospodje dijaki, in ti Vaclav, zapiši si to za ušesa: danes

leto bodete drugače žvižgali; mi bi potem morali žvižgati z vami, ko bi hoteli danes plesati po vaše! Vaši očetje so zaupali na vas, a vi to tako lahko vzamete, vse — prelahko!«

»Sedeminšestdesetnik! — In da so v naši deželi taki strahopetci!«

Svetovalec Mrazek je stopil za korak naprej.

»Ne razumem vas, gospodje dijaki. Če imam tri več kakor sedeminšestdeset, sem izkusil nekaj, vem nekaj in morem tudi kaj povedati. In ker sem že tako prišel z vami do tega, povem vam vse. Ko bi bil jaz vaš oče, pri ti priči bi vas pustil doma, dal bi vam v roko bič in vajeti in bi rekel: »Nisi se hotel izučiti, torej vozi. Rudečo čepico z berankom bi dal vnuku in krivo sabljo kovaču za podkev!«

Množica je zagrmela po teh besedah v gromotni smeh, in dijakom so zarudeli obrazi kakor sukno na čepicah.

»Ne štejte v zlo, gospodje dijaki! Govoril sem vam iz srca. Pogledjte za leto dnij in rekali boste: Ta stari sedeminšestdesetletnik, ali kako ste to rekli, ne vem, je govoril sveto resnico. Zakaj ga nismo poslušali takrat!«

Po teh besedah je odšel svetovalec Mrazek iz sobe.

Dijak Dub je potegnil iz prsnega žepa knjižico in napisal v njo te besede :

»V Cvetnici je sam filister, ljudje so za celo stoletje zadej, sami nazadnjaki. Jedna najslabših vasij, kar smo jih do sedaj obhodili. Oglasil se ni niti jeden !«

Kmet Nebeški je bil od tega dne jezen na Mrazka, ker mu je tako na pol rekel, da je slab pri odgoji svojega sina.

Opoldne je Nebeški peljal dijake v mesto.

Ali v tem trenutju so zapisali njegovo ime v »črno knjigo« mej upornike. Sam Bog ve, kako so izvedli to. Gospoda ima dober sluh, ali iz Cvetnice je bilo precej daleč do mesta, in dalje je bil kmet Nebeški najzvestejši podložnik svojega cesarja.

Nekoliko dnij so pripovedovali v Cvetnici samo o dijakih.

Marsikateri deklici je ugajala rudeča čepica z belim berankom, ali ostalo je samo pri tem, v tednu je pozabila na to, o dijakih se je govorilo le še pri Nebeških in Priborskih. Zakaj tudi pri teh, povem vam pozneje.

Nebeškega pa je vendar začelo nekaj skrbeti, ko je spoznal, kaj je napravil Venik. Ali bilo je že prepozno, domačica mu je znala razložiti tudi vse

tako narobe in ga zvito izgovoriti, da se je konečno zadovoljil z mislijo, če bo Venik doktor, godilo se mu bo vendar bolje nego kakemu vaškemu kaplanu.

Svetovalec Mrazek je pa rekel nekoč svojemu Honziku in se na pol obrnil k materi: »Vidiš, fant, mati je tudi iz tebe hotela imeta študenta, in kdo ve, kaj še, in ali ti ni dobro pri konjih in ali ti ne bode bolje na posestvu?«

Nekoč spomladi — mislim na binškočni ponedeljek — se je oglasil spet krik v vasi, kakor bi gorela na štirih straneh in kakor bi roparji, o katerih se je pravilo, da gredo proti Pragi, vsakemu kmetu segli z nožem za vrat. A jezdili so huzarji bliskoma, hiteli so baje proti Pragi na pomoč proti dijakom. Nekoliko mladeničev je stalo na cesti, na glavi so imeli črne žametaste čepice z rudečebelimi traki; ali v trenutku so bile z glave, sicer bi jih huzarji s sabljami zbili. Od tega dne je stala vsako noč tudi straža in gorel je ogenj, če bi prišli vendar ti ljudje iz Prage in jim hoteli segati po grlu in imetju, da bi mogli rešiti vsaj srebrnjake.

Bilo je v nedeljo popoldne. V nedeljo popoldne je tudi v najbolj mrtvi vasi živo, kakor bi rojile buče.

In rojile so res — ali otroci gotovo iz cele vasi, ki so se igrali pod štirimi košatimi lipami; zdelo se je, kakor bi soglasili ž njimi v otročji spev:

»Luňák letí,
Nemá dětí;
Kde je májí?
V černém lese.

Co jim vaří?
Z jahod kaši;
Čim ji mastí?
Kolomastí!«

Naglo so vtihnili otroci, kakor bi ne zletel iz teh košatih lip jeden, temveč celi roj kanj.

Deklice, ki so se držale za roke, so se izpustile, dečki, ki so se postavili v dve nasprotni vrsti, so se prestrašili, in vsi so se ozrli na ulico, ki je držala okoli dveh posestev na cesto.

Na penastem žrebcu je priletel v vas huzar z golo sabljo, ves poten, s kožuhom, ki se je držal obeh ramen kakor krila roparice, in za njim drug s strašno kletvijo, kakoršne je zmožen le madjarski jezik. Pred »rihto« sta skočila s konja in takoj izšla z golimi sabljami in karabinami ostro nabitimi. »Rihtar« je šel ž njima k Nebeškim.

Kmet je obledel kakor mrtvaška - rjuha in jedva se je obdržal na nogah.

Da je hudo v Pragi, vedeli so že v Cvetnici; ali da bi iz Prage prišli huzarji in iskali koga z golimi sabljami in ostro nabitimi karabinami, ne bi si mislil nikdo niti v sanjah.

Ali »rihtar« je takoj pomagal Nebeškemu.

»Vašega sina iščejo, boter! — Ali prosim, mene za tega ne dolžite! Kakor živi Gospod Bog nad nami in kakor živimo v prijateljstvu, žive dni mi ni padlo v glavo, da bi moral kdaj to gospodo peljati k vam!«

»Tvojega sina!«

»Ustajnika!«,

»Tam! — Gori!«

Husarja sta hotela vso svojo znanost v češkem jeziku v trenutku izsuti iz svojih ogrskih grl in oba sta kazala z ostro sabljo na hodnik in skedenj.

»Nič za to, boter! Morate z nami. Mati Božja vam pomagaj!«

Kmet Nebeški je peljal huzarja na podstrešje, s podstrešja v skedenj, vojaka sta pregledala vsako luknjo, nobena špranja jima ni ušla, ali našla nista ničesar. Potem sta prebrskala po vsi hiši vse kote, skrinje so jima morali odpirati, huzarja sta sekala les kakor blazna. Odšla sta vender brez vspeha in s hudimi kletvami.

Isti večer je sedel v visokem žitu za vasjo mlad mož z razježenimi lasmi, padajočimi na čelo, odet v cunje, bos, in desno nogo obvezano do kolena. O mraku je vstal, pogledal skrbno okoli, vprl oči na vas in potem šel po vrtilih k Priborskim. Prosil je v Božjem imenu prenočišča, čeprav v ovčjaku. V sobi ni bilo drugega kakor gospodarjeva hči. Začuvši govor, je šla k na pol odprtim vratom in videč popotnika, je rekla bojazljivo, da pride oče in hitro hotela duri zapreti in zapahnniti. O takih negotovih ljudeh se je čudno govorilo tedaj po deželi.

»Anica! — Ali me ne pustiš niti trenotek pri vas?« je skoro ihtech zaklical mladi mož. »Ali me ti goniš od vašega praga?«

Gospodarjeva hči se je obrnila pri vratih, vprla svetle oči na prositelja, zarudela in predno se je nadejala, držal jo je mladi mož trdno za roko.

»Hitro, dekle!« — Za Boga, prosim te! — Domov ne morem, ne smem, a pri vas me gotovo ne bodo iskali! — Ali me še ne poznaš, Anica? — Vsak trenotek morejo biti tu, a tako ne bo mogel vedeti o tem nihče! — Da se odpočijem vsaj trenotek. Ves dan nisem imel požirka v ustih!«

»Že so odšli! — Bili so tu huzarji!
— Venik, pojdi vender naprej, prinesem ti, kar bodeš hotel, in kar bodem mogla!«

»Poslušaj, Anica! — Predno pride družina, raznese se to in potem bi bili vi nesrečni! Jutri — pojutranjem morem biti že čez mejo!«

»In kaj si storil, da so šli za teboj s karabinami in golimi sabljami?«

»Vse ti povem, ali nekoč, Anica!«

»A kako si prišel k tej obleki?«

»Tudi zveš!« /

Mladi deklici se je zdelo, da se podira nad njo leseni strop, da ne vidi dobro in da se ne more ganiti z mesta, ali na novi opomin Venikov se je zopet zavedla. Šla je ž njim, ali zdelo se je, da jo on vleče za seboj.

Na podu je nametala slamo, zrahljala jo, kakor je najbolje mogla, potem je šla po blazine, postlala mu in mu prinesla, kar je imela od obeda v »omari«; na to je sedla k njemu, položila glavo njegovo na svoje roke, položila svojo glavo k njegovi in še-le sedaj je opazila rano na čelu, katero so pokrivali lasje, in iz katere je znova začela teči kri.

»Nesrečna bova, Venik!« zašepetala je.

»Ne bova, Anica! — Da se le spravim črez mejo; tjekaj za menoj ne morejo, in ko pridem do Rena, preplavam na Francozko in v varnosti sem!«

Na dvoru se je ozvalo nekoliko glasov. Mladi mož je vstal hitro in poslušal. Deklica je stekla k oknu; ali takoj je bila zopet pri Veniku.

Bil je oče z dvema sosedoma, pravili so o današnjem obisku in nekaj šepetali o »rihtarju«.

»Baje je imel cunje na sebi, na čelu rano od sablje, desno nogo obvezano in sledili so mu do semkaj. Mogoče, da se še jedenkrat vrnejo. Potem pojdejo najprej po celi vasi. Ubogi Nebeški!«

»Bil je baje prvi na barikadah, vstrelil je častnika, in ko so že vsi tekli, hotel jih je sam odvrniti!«

Venik je slišal vsako besedo tega pogovora.

»Glej, Anica! Takoj moram proč. Tvojega očeta bi spravil v nesrečo. Ubežati jim moram. Po noči pridem dosti daleč, po dnevi ležim kje v žitu in drugo noč bom že na meji!«

»Venik, ne smeš pobegniti; ne pustim te, krvaviš!«

»Spremiš me vsaj do Gumna!«

»Do groba, če hočeš! — Da bi vsaj ne bil šel k njim in nosil te rudeče čepice!«

»Tudi od tebe moram to slišati, Anica!? Saj sem ti vender že toliko pravil o naši češki zemlji,« je rekel Venik, »kako je zgubila vse svoboščine in kako ubog je naš narod! A mi da moramo pridobiti domovini prejšnjo svobodo in rešiti češki narod. Ali ni se nam posrečilo to. Kdo mora kaj za to? Na Češkem nas niso hoteli razumeti. Ali, če Bog da, nismo zaman krvaveli. Ali veš, da na suhem, trdem dnu ne rodi nič, ako ne pride dež? In ta naša kri je bila za češko zemljo v resnici majev dež. Morala je postati vlažna, da bi se rodili iz nje zopet Čehi s srcem, s častjo in s pametjo v glavi!«

Deklica se je zagledala v široko rano na čelu, v to mlado, kapajočo kri, ki je bila rosa na suho zemljo domovinsko, ali danes ji je zvenela ta beseda, ki ji je drugekrati vznemirjala kri, tako tuje in tako ledeno, da jo je mrazilo v kosteh.

Iz cerkve se je oglasil večerni zvon, nad lipami migljala je zvezda pri zvezdi, in ko jih je bilo nad vasjo že neštevilno, plazili sta se po vrtu od Priborskih hitrega koraka dve postavi naglo, in se nista mogli nikakor ločiti.

In jedva sta se razšli, začula se je zopet na vasi ogrska kletev in žvenket sabelj, ki so zadevale ob tlak. Ali sedaj sta šla huzarja v resnici od hiše do hiše, od posestva do posestva, iskala povsod, ali ko nista našla ničesar, sta klicala žveplo in ognjeni dež z neba na to gnezdo. A ko bi le mogla voljo sta imela — gotovo bi vtaknila tem kmetom, ne izvzemši niti »rihtarja«, rudečega petelina na streho.

Nebeškega so odpeljali še tisto noč v železju na vrhnostenski urad; jeden ga je privezal h konju, in če ni mogel dohajati, ga je zbodel z nožnico ostre sablje, in kmet ni niti zinil.

Žena je klečala doma v izbi pred križem in molila za sina in moža, ali ni molila zbrano, ker ji je neki glas neprestano šepetal, da je ona kriva, ker ni Venika hotela darovati Bogu.

Gospodar se je vrnil tretji dan, ali gospoda ga je vendar kaznovala.

Četrty dan je zadonel zgodaj zjutraj na vasi boben in deset beloplaščarjev je prišlo h gospodarju z naznanilom, da ostanejo tako dolgo, dokler ne dobe Vaclava Nebeškega.

Vojaki so pojedli vse, kar so dobili in odirali kmeta in ženo, kakor je kdo mogel.

Ko ni mogel več zdržati tega, napotil se je Nebeški v Prago. V Pragi je hodil od vrat do vrat, pošiljali so ga od Pilata do Heroda, od Ane do Kajfe, a vsi so zmajevali z rameni. Vojaki se niso ganili s posestva.

Ali najedenkrat zopet pred solčnim vzhodom se je odzval pri Nebeških boben, za bobnom zamolklo povelje, zadonele so puške in po dvoru so se začuli odmerjeni koraki. Vojaki so zapustili dom, videlo se je, da proti pričakovanju. Ljudje so se čudili temu, Nebeškemu samemu je to bilo neverjetno; ali ko se je raznesel glas, da se je sin Nebeškega podal sam, niso se čudili več.

Kmet je po tem poročilu povесil glavo, šel na vrt, kjer je bilo rož kakor gošče, sedel na rušo zemlje in se ni ganil od tod ves dan. Do zadnjega trenutka je mislil, da je njegov sin že za mejo. A ko so mu povedali, da je bil njegov sin k smrti obsojen, ali da so mu kazen spremenili na osemnajstletni zapor, zopet ni rekel na to besede, le ženo je pogledal — prvičrat danes tako — s pogledom strašnega očitanja.

Mlinarjev Ferdik je srečno prišel k Francozom, tam živi še danes, in drugi iz okoličice so srečno ušli.

Nekoga so vzeli k lovcem in med narodom se je skrivoma pripovedovalo, da je bil marsikateri dijak sam izdajica.

Češki konstituciji, kakor jo je razumel narod, zapalil je Windischgrätz pogrebne salve, in na to se je razprhnila s prahom njegovih topov v modrih junijskih dneh.

Od te dobe je minilo leto, drugo leto, že tretji junij, in na vrtu pod okni pri Nebeških so cvetele četrtič prve rože.

Črne baržunaste čepice z rdečebelim zobom ni se drznil nositi nikdo, in kjer jih niso raztrgali, so je položili v škrinje za spomin potomcem, kake so nosili prej za časa konstitucije.

Gospodar Nebeški je sedel skoro vsak dan, ko so cvetele rože, na vrtu na ruši, z rokama prekrižanima na prsih, zamišljen in s sivo, skoro pepelnato glavo.

Bilo je zopet v nedeljo popoldne. Otroci, ali že drugi, so se zopet igrali pod štirimi lipami na vasi, in v vas je zopet prišel neki neznan mož. Ali njega se niso ustrašili otroci. Gledali so na-nj skoro smejoči se. Na ličicah in bradah so se jim delale jamice, ko so se zasmejali.

Tujec je imel na glavi čepico, z žoltim, porabljenim pasom in čopom, v

roki palico s kovanim koncem, iz nedrija mu je pa gledala knjižica, prepolnjena z listi.

Bil je to uradni sel, in v petdesetih letih je uradni sel mogel napraviti mnogo. Stopil je k otrokom pod lipami in je vprašal po Nebeških. Otroci so vdarili zopet v glušen smeh, ker jih je vprašal tako gosposki in s čudnim naglasom.

Neki starejši deček ga je pa peljal prav na vrt.

Sel je izvlekel knjižico, iz knjige veliko pisanje in je izročil Nebeškemu.

Kmet je vzel molče pisanje, pogledal napis, bil je nemški, potem pečat, kjer je bil veliki dvoglavi orel. Razgrnivši list ni razumel niti besedice, ker je bilo pisano vse nemški, v celi vasi pa ni poznal nikdo niti nemškega »i«. Kmet je prosil sla, da bi mu prečital, kaj hoče gospoda od njega.

»Iz Olomuca je to, in vojaško oblastvo vam daje na znanje, da je vaš sin, Vaclav Nebeški, kaznjenec v tamošnji trdnjavi, težko bolan, in ga morete obiskati, če hočete.«

Nebeški je vstal in šel v sobo. Žena je molila iz »Nebeške hrane«.

»Iz Olomuca je prišlo pisanje, stara!«

Gospodar je izgovoril te besede z ravnodušnim, globokim glasom, držeč v desni roki polo zvezanega papirja z nekoliko vrsticami in nerazumljivim podpisom.

»Od Venika? — Ali se že vrne? — Vedno mislim na-nj in že ne morem dočakati cesarjevega ženitovanja. Govori, oče! Ali se vrne?«

»Vsekako; ali od koder je vzet, v prah in pepel!«

Gospodar Nebeški se je zasmeljal pri teh besedah, prvikrat se mu je oko nekoliko bolj zasvetilo in prvikrat je pokazal obraz tako čuden izraz.

»Pri Materi Božji s Svete Gore! — Kaj pišejo? — Kako govoriš?«

»Kdo ve, ali ni že pokopan. Gospoda ima dosti časa za taka poročila, tudi ko je že duša na jeziku, in se ne peča mnogo s takimi reveži.

Jaz pravim: gotovo je že pokopan. Bog mu daj nebesa! Tu pišejo, da je težko bolan. In če ga hočemo najti živega, ne smemo se muditi.«

»Očka — takoj pojdem, Francek more iti z menoj!«

»Ne more! — V torek mora iti na nabor!«

»Povem Ani Priborski. Ali smem?«

»Nisi me vprašala, ko si mu rekla, naj sleče črno suknjo, ne prašaj me tudi sedaj, ko je že vse — prav vse prepozno!«

»Mož, mož! Jaz sem vender vedno najbolje mislila. Ali sem vedela to? — Prišel je med hudobne ljudi, vlekli so ga do tega, sami so se pa izmuznili. — Moj Bog!«

Gospodar Nebeški je vzel iz oma-
rice trd tolar, šel ven in ga dal slu.
Potem je zopet sedel na rušo; ali v
drugo so se mu tako zasvetile oči, v
drugo se je tako čudno izrazil njegov
obraz, da ga ni bilo spoznati.

Čez pol ure je prišla na vrt deklica,
napravljen na pot v najlepši obleki,
v modri, svilnati, z žoltorudečim robcem
na glavi in je pozdravila tiho gospo-
darja.

Ali Nebeški ni niti odgovoril, še
glave ni vzdignil.

»Ali dovolite, boterček, da natr-
gam kitico iz vaših rož?«

Kmet je vprl oči na deklico in se
trpko zasmel.

»In kaj hočeš s kitico, Anica?«

»Ponesem jo vašemu Veniku v
Olomuc!«

»Ti bi šla z materjo v Olomuc?«

»Pojdem, in kaj mu sporočite?«

»Kaj naj mu sporočim, dete? — Toliko, toliko bi mu imel sporočiti; ali kaj de to, ko ne sliši več. — Natrgaj le, dekle, natrgaj, da se revček zveseli, ko te zagleda! Daj Bog, da bi ga še dobila živega. Vidiš, vidiš, Anica! Hodila sta skupaj v šolo, danes mu pa greš k pogrebu!«

Kmet je zopet povetil glavo in ni rekel ničesar.

A ko mu je deklica poljubila roko za slovo, pogledal jo je, na kitico v njeni desnici so mu padle solze; ali ni rekel niti »z Bogom.«

Za teden dnij je pri Nebeških nekdo pozno zvečer potrkal na vrata.

Nebeški je še bdel. Vstal je in šel odpirat. Poznal je po trkanju, kdo bi to bil.

Vrnila se je njegova žena in ž njo mlada deklica. Mesto pozdrava zaplakala je žena na ves glas.

»Venik?« prašal je kmet z ledennim glasom.

»Pokopan, očka!«

»Ali sta ga dobili še živega!«

»Nisva; ali pri pogrebu sva bili!«

»Saj sem to vedel!«

»Svoj živi dan nisem videla takega pogreba. Rakev je imel kakor najprostejši berač; niti desk niso otesali.

Štirje vojaki so ga vzeli na ramena, odnesli ga v kot pri mestnem zidu in ga pokopali tam. Nikdo ni molil za-nj »Očenaša«, samo medve, in Anica mu je zasadila kitico rož na grob. Pri-nesla je svežo do Olomuca. Mili očka, možno, da se tudi midva ločiva in da pojdeva za njim.«

»Tudi jaz ti nekaj povem. Francka so potrdili in v tednu mora iti proč. Vedno se maščujejo nad nami, in kdo ve, kako dolgo se bodo še!« /

Nebeška je slutila, da pojde za Venikom; za nekoliko dnij je obležala in v četrť leta so jo nesli k pogrebu.

Pri Nebeških so se zopet razvile prve rože. Na grobu, na pokopališču olomuške trdnjave so lanske zvene le že davno, in veter jih je raznesel, novih pa ni zasadil nihče.

Danes pa jih je trgal sam Nebeški na vrtu in zvezaval v kitico. Ko jih je pa imel že skoro naročje, je odšel v hišo, vzel novo zeleno suknjo, rožasti aksamitov telovnik, praznični klobuk in šel k Priborskim.

Oči so se mu svetile bolj in bolj, obraz pa je zopet dobil oni čudni izraz, ki svedoči o grozni duševni muki.

V hiši ni pozdravil nikogar, nikogar ni pogledal, obrnil se naravost v

sobo, iz sobe na levo v izbico, kjer je ležala na belo postlani postelji Anica z ugaslimi očmi, z modrima ustnoma in kakor sneg belim obličjem.

Nebeški je pokleknil, molil, vstal na to in napravil križ na čelu, ustnah in na prsih. Potem jej je pa položil rože okoli senc tako ukusno in nežno, kakor bi bil najkrasnejši ženitveni venec.

»To za Venika, Anica! — Hodila sta skupaj v šolo, šla si mu k pogrebu noter v Olomuc, in jutri ti to povrne njegov oče!«

Stari Nebeški je po teh besedah tako obupno in prétresljivo zajokal, da so rekli vsi, da ni v njegovi glavi vse v redu. Ali so imeli prav, ne vem; ali to vem, da lažejo jeziki vedno radi.

In kadarkoli so se potem razvile na vrtu pri Nebeških prve rože, vselej jih je potrgal kmet in nesel na pokopališče, na zeleni Aničin grob. Drugi se ga ni dotaknil nikdar in pred njegovimi očmi bi tudi nikdo tega storiti ne smel, ako ga ni hotel razburiti do blaznosti. Ali saj ste že slišali o tem.

Ko se mu je za nekaj let vrnil sin z vojske, je dobil posestvo in se oženil; ali prežil je jedva medene tedne. In tako je prišlo posestvo Nebeških in vrt z rožami vred v tuje roke in v puščo.

481

Mala igra.

Povest.

[izloženje]
Ruski spisal J. N. Potapenko.

[izgovor]
✱

Poslovenil Krutogorski.

I.

Prijatelj, čuj, ti voziš naravnost v blato. Ne vidiš, ka-li?« je dejal vspodbudno potnik vozniku v beli srajci, ki pa je bila na hrbtu skozi in skozi potna.

Potnik bi bil že davno rad oštel voznika, dasi brez vsakršnega vzroka, tako zelo mu je presedala štiriurna počasna vožnja in opazovanje skrbno obritega zatilnika voznikovega in črnih las, natančno ostriženih »pod skobko« (prečko).

»Kaže se«, je premišljeval z razsrjenim nasmehom, »s tem obritim zatilnikom, okrašenim z oživljeno klasično prečko, da je pri kraju vsa maloruska narava.«

»Ne, saj tam ni blata?!« je zategnil voznik. »Mari vozim prvikrat tod?«

In zamahnil je z bičem ter krepko udaril po kljusetu, ki je na mestu brcnilo z zadnjima nogama, ali ni stopilo za pičico urneje.

Popolnoma leseni voz, v katerem ni bilo niti koščeka železa, in celo žreblji so bili iz lesa, se je z otlim ropotom pomikal naprej po gladki, dobro izvoženi poti. To, kar se je potniku zdelo blato, se je približalo, voz se je lahko približal gori in hipoma obstal. Voznik je tako kruto obdržal konja, da se je vspel na zadnje noge.

»Kaj pomeni to ?«

Voznik, pomirivši kljuse, je počasi in molče zlezel z voza, mirno položil bič na kraj, kjer je sedel, ter malomarno siknil med zobmi :

»Tu je blato !«

»No, zdaj vidiš, saj sem ti pravil !« je srdito dejal potnik.

»Da, kdo bi si mislil ! Saj ga preje ni bilo tukaj, a naenkrat... kakor da ga je podtaknil hudobec !«

Potujé že tri dni po teh prisojnih in žoltih stepah, je potnik zapazil, da zvrčajo vozniki radi vse na hudiča in se vedejo v obče proti njemu priprosto ; nič manj je blato, šireče se na obeh straneh, nedvojben fakt.

»Mogoče pa ni globoko? Ali se ne da pregaziti?«

»More! kdo ve; mogoče tudi, da je globoko.«

»Saj menda nisi prvikrat tukaj?«

Potnik je govoril že s srdom. Ta hladnokrvnost in ravnodušnost ga je najbolj jezila.

»Prvikrat?« je vprašal voznik z ironičnim nasmehom. »Saj sem se rodil in vzrasel v tem kraju, a moj hatko je županoval dvajset let v naši vasi... Kako morete vprašati — prvikrat.«

Med tem časom se je prikazal kakih petdeset sežnjev na levo uprav tak voz, kakoršen je bil njun, z baš tako mršavim konjem, a na vozu je sedel star kmet z osivelo, kratko ostriženo brado in dolgimi brki. Očividno je že zapazil pripetljaj in vpil:

»Ej, Petro! kam si pa zalezal? Pa še gospoda si zapeljal?! Oh ti veslica, veslica kriva ti!«

»Žvekuta!« je zagodrnjal ironično Petro v svoje brke ter mahnil z roko.

Stari kmet se je med tem pripeljal k njima.

»Ti bi bil moral na levo kreniti, bedak!« je rekel ta, a potem uljudno

snel kapo in dodal, obrnivši se k potniku: »Zdravstvujte! Vi se peljete gotovo k našemu gospodu, k Obridlovu? Cesta v Obridlovko drži na levo, ona-le, po kateri sem se pripeljal jaz! Mari on ne ve? Ta Petro jo vselej zavozi, ker sešteva vrane po cesti... Ali si naštel veliko vran, Petro, kaj?«

»Da, jaz sem i sam tako mislil, da je treba na levo. Pa me je zlomek zanesel semkaj!« se je odrezal Petro.

Posadil se je na voz, vzel vrnene vajeti in oplazil kljuse s knutom. Zdajci sta zavila na levo in, prišedši iz blata, bila na široki cesti. A kmet se je odpeljal v nasprotno stran proti mestu.

Povsem nevede sta se pripeljala na hrib, raz kateri je bilo videti celo okolico. In sedaj se je predstavila potnikovim očem taka slika, da je mahoma nehal opazovati poetični zatilnik voznikov ter precej izpremenil mnenje o maloruski naravi.

Na desno, kaki dve vrsti od nju, se je začenjala pristava, sestoječa iz dvajset kolib z mešičjimi strehami. Kolibe so bile precej daleč razvrščene druga od druge, in med njimi so ležali mali sadonosniki. Pristava se je kazala liki splošen les, sredi katerega so tu pa tam bile zgrajene koče.

»To so višnjeve pristave!« jo pojasnil voznik.

»Aha, to je torej tisti v okrajinskih pesmih tako često opevani »višnjevi vrtec!« si je mislil potnik.

Za pristavo se je začel širni vrt, ki se je spustil koj tukaj v široko jamo, a potem se povzdignil na ravnino in se nalik dolgemu zelenemu traku vlekel nekam v globino stepe, no, potem se skrivil kakor široka kleštra in zavil k selu, ki je ležalo na levem bregu ribnjaka. Videlo se je vse selo, s široko ulico, z belo, na vzvišenem holmu stoječo cerkvijo, s pokopališčem zadi za njo, z mesičjim šotorom starega stražnika, in videti je bilo celo, kako je zažigal starec čisto blizu vode minijturni kres radi varnosti pred komarji, in kako so že gorele suhe veje; z zidano krčmo, z dvenadstropnim gospodskim domom, dotikajočim se vrta, s celo vrsto mlinov na veter, oddaljenih nekoliko od sela.

»To je naša Obridlovka!« je nekako ponosno omenil Petro, kazaje z bičem na selo.

No, Obridlovka sama na sebi je bila precej slikovit kotiček. Ribnjak, objet od dveh stranij z visokima puščobnima bregovoma, ki sta se jako

svetila vsled svoje rdeče ilovice od žarkov zapadajočega solnca, se je nekako mahoma razlil v neštete ozke rečice ter bil porasten z gostim mesičjem, in iz njega so molele stare vrbe in množina zelenečih otočkov.

Vse to je bilo zalito s prozračno-rdečimi žarki večernega solnca in je napravilo sredi jednoličnih žoltih in kakor miza ravnih step vtis baje slavne oaze. Kadar je od vsega tega zelenja in vlage dahnila svežost, zavel zdravi hlad, je potnik zadihal s polnimi prsmi, oživel in jel skoraj ljubko gledati na svojega nepoboljšljivega in topega voznika.

»V lepi naravi se je nastanil moj prijatelj Peter Aleksejevič Obridlov!« je glasno zamrmrljal potnik, popolnoma pozabivši, da utegne biti ta jezik vozniku tuj.

»Da, imeniten gospod je Petro Oleksjevič!« je neprimerno pritrdil voznik.

»Kako? Je-li imeniten?«

»Mari ni? Jaz mislim, da je — imeniten, ako ima okolo tri tisoč desetlin zemlje, pa velikanski mlin, in ne kakoršen si bodi mlin, marveč na par, pa pet tisoč ovac, tabun, konjev in koliko še drugih rečij! Jaz že menim, da je imeniten!«

»Hm!... Tako torej! A jaz, priznано, nisem vedel, da je tak bogataš!... No, kaka je pa žena njegova? Kaj?«

»Ženka njegova je tudi... imenitna!«

»Krasna?«

»Čudno krasna! In Bog ve, kje da se dobijo take ženke! Imenitná gospa.« Med tem časom sta dospela v selo. Konj, bližaje se domu, je pospešil korake, vsled česar vhod potnikov v Obridlovko ni bil tako žalosten kakor je bilo možno pričakovati.

Koj v začetku selske ceste je voz zavil na levo in prikolesil pred krilce srednjega dvonadstropnega doma, stoječega nad samim ribnjakom. Solnce je že zašlo. Bil je oni dnevni čas, ko se brez luči že težko kaj dobro vidi, a luč prižgati, je še prerano. Iz globine dvorišča se je začulo s početka votlo, a potem besno pasje lajanje. Videti je bilo, da je bilo tam celo krdelo psov, a izza vrat sta priskakala samo dva velika kodrasta. Zapodila sta se k vozu s tako naglostjo, kakor da sta menila takoj požreti voz, potnika, kljuse in voznika.

»Gospod, kaj pa sedaj, ali zlezeva dol, kaj?! Dalje peljati ne kaže!« je dejal voznik.

Toda potnik ni maral zapustiti voza. Psa sta uprla baš vanj vso svojo pozornost, kakor da jima je bil ostali del voza nevažen. Njegov položaj je postajal neumen, kajti že pet minut je čakal tu, a med tem ni bilo nikogar. Gosposki dom je stal nepremakljivo, a v oknih je bilo temno in se ni opazalo nikako življenje.

»Čuj, ali ne bi šel v dvorišče?« je rekel vozniku.

»Dà, saj je možno iti! Čemu ne bi šel?!« je odvrnil ta, boječe pogleduje psa, katera sta že renčala. Potem se je obrnil k njima. »Zakaj tako tulita? Me ne poznate, ka-li? Petra Očipčenka ne poznata? Kaj?«

On je počasi zlezel z voza in stopil energično mahaje z bičem v vrata. Psa sta ga pustila in se vrnila k potniku.

»Vrag ga vedi, kaj mora to biti!« je premišljeval potnik, »znabiti ni njega in ne nje doma. Mogoče, da sta se odpeljala kam daleč na ženitnino in ostneta tam celi teden!... Treba je bilo pisati, kajti minilo je že mesec dnij, odkar me je bil povabil. Nikdar še nisem bil v takem položaju, da bi sedel na vozu in bi name lajala dva psa!«

A psa sta nepretrgoma razsajala.

Slednjič je prišel Petro izza vrat, a za njim se je prikazala čedno oblečena ženska srednjih let, menda hišnica. Le-ta je zavpila na psa, pristopila k vozu in jela neprenehoma opazovati prišleca.

»Bi radi gospoda?« je vprašala, prepričavši se naposled, da prišlec ne spada med domače. »A njega ni doma! Odpotoval je!... Znabiti ste vi gospod Prasov, Nikolaj Sergjejič? Gospoda Prasova je velel gospod pričakovati!...«

Dà, jaz sem Prasov!... Prosim, pomirite svoja psa, sicer me še raztrgata!...«

»Tako pa prosim!... Za vas je stanovanje pripravljeno! Ne skrbite, kovčeg vam prinesó!...«

Hišnica je že govorila z ljubeznjivim glasom, a prišlec je sledil nje povabilu, izplačavši voznika svojega.

Prekoračila sta dvorišče in stopila v popolnoma samotno jednonadstropno poslopje s tremi sobami. Hišnica je zapustila gosta, a čez minuto je neki okoren fante z nepočesano glavo privlekel kovčeg in objavil, da je dan gostu na uslugo.

Prasov je bil popolnoma zadovoljen s to prvo gostoljubnostjo. Prižgali so sveče, on se je umil, preoblekel

in med tem zvedel od svojega novega postrežnika, da je Obridlov odpotoval na ribni zavod pet vrst daleč in se vrne danes, da ima gospod dvoje otrok in da navadno pije ob osmih čaj, pri katerem se seznani z gospodinjo.

Fant, ki je s početka gledal izpod čela in nerad odgovarjal, je postal naposled zgovoren in rekel:

»A vi ste krasnejši od gospoda!«

»Nemara?«

»Res! Večje rasti ste in tudi bolj čednega obraza. Veste, naša gospa je presneto lepa! Lepotica!«

»Slišal sem!«

»Slišali ste, a zdajci se prepričate!«

Fant je že govoril z zaupljivim glasom, čemur se tudi Prasov ni protivil; kajti vseč mu je bilo to priprosto obnašanje.

Obednica je bila v pritličju dvanadstropnega doma: okrogla soba, opremljena s hrastovim pohištvom, z debelim izrezljanim bufetom, s steklenimi dvercami, s slikami po stenah, ki so predstavljale razne jestvine, s svetilnico, visečo nad mizo. Za okroglo, s snežnobelim prtom pokrito mizo, na kateri je stal sičeč samovar, posoda, potvica, smetana, maslo, je sedela gospodinja in vstric nje, v visokem

naslanjaču — štirileten deček s prtičem, privezanim okoli vratu.

Stopivši v obednico, je Prasov obstal na pragu in zamižal z očmi od slepeče belkaste svetilnične svetlobe.

Molče se je poklonil in čakal, da bi ga gospa prva ogovorila. Toda prva beseda, ki jo je bil čul, se ni tikala njega, ampak dečka, ki se je uprav tisti trenotek nagnil z vsem životom za mlečnim loncem ter ga skoraj prevrgel.

»Sedi mirno, Vladimirček, drugače te ponesejo ven!« mu je strogo zapretila. Imela je pevajoč, nizek, močen glas in čist velikoruski izgovor. Potem se je takoj obrnila h gostu. »Mož bode jako vesel vašega prihoda. Menim, da vas je pot utrudil! Sedite, prosim, in pijte čaj!...«

To rekši mu je nekako med drugim pomolela roko in pokazala prostor nasproti svojemu. Nje obnašanje je bilo suho, uljudno in hladno, in Prasovu se je celo zazdelo, da jej njegov poset ni posebno ljub. On jej je jel odgovarjati z istim zdržano-uradnim glasom, pri čemur je govoril neke šablonske reči o velikih cestah, o razliki vožnje po železnici in o navadnih vozech. Med tem časom je pazno motril gospodinjo.

Prvo, kar mu je palo v oči, je bila njena nenavadna mladostna vnanjost. Z vitkim, stasitim telesom, oblečenim v lahko belo krilo, s svežim, nežnordečim licem, z nenavadno pravičnimi črtami, z mirnim pogledom živih temnih očij, je bila prej podobna osemnajstletnemu dekletu, katerega srce še ni okusilo globoke mučne strasti, nego materi dveh otrok, katerih jedno je sedelo tukaj poleg nje, popolnoma enakega jej obraza.

Med tem, ko sta se tako pomenkovala o rečeh, ki niso zanimale ne njo ne njega, je Prasov gledal gospodinjo in mislil: »ali so na svetu še kje taki srečneži, kakor je moj prijatelj, Peter Aleksjejevič, ki poseduje tako lepo posestvo in tako milo rodovino!« Gospodinja se je ozirala kaj malo vanj, no, navzlic temu je čutil, da ga opazuje na nekak čuden samo ženskam lasten način.

Res se je ozrla Nadežda Aleksandrovna (tako se je imenovala gospodinja) vanj samo tedaj, kadar ga je česa vprašala, in takoj zopet povescila oči, ali to jej ni branilo videti, da je bil gost visoke rasti, lepe postave, da je sevala raz njegov zali obraz z debelimi črtami, z neveliko temno brado

in visokim čelom, umnost, a pogled velikih mirnih očij se je odlikoval s prodornostjo. Zapazila je bila celo to, da je bil čedno in vkusno oblečen in da mu je kaj lepo pristajal majhen priprost prstan na levem mezinu in nevelika koralova igla v kravati, katero bi ona bila pripoznala pri vsakem drugem priprostim lepotičjem. Mislila si je: »Ta Prasov je zanimiv!« Ali mislila je to hladno in mirno, kakor se misli o tem, da je danes lepo vreme.

Njiju razgovor ni prekoračil najpriprostejše ljubeznjivosti, ne glede na to, da sta napravila drug na drugega prijeten vtis ter sedela skupaj približno jedno uro.

Z dvorišča se je začulo ropotanje drdrajočega voza. Prasov je jel poslušati ter napravil vprašajoč obraz, na kar je gospodinja odgovorila:

»Mož se je pripeljal! Kako bode vesel!«

»Ne, ta mrzlota, to postavno vedenje ne pristojata njenemu licu in sta jedva iskreni!« je mislil Prasov. V tem so se začuli iz prednje sobe urni koraki in znani rezek, nalahno grlski glas starega šolskega tovariša:

»Ali je mogoče! kakšno iznenađenje! kje je pa! semkaj ž njim!«

Prasov je naglo vstal in čez sekundo sta se že objemala s Petrom Aleksjejevičem Obridlovim.

»Moj Bog! Vidim te Nikolaj Sergejič, in cela doba vstaja pred menoj!« Gimnazij, vseučilišče, davno minuli časi, plusquamperfectum, brate, plusquamperfectum!... No, sedi, daj se malo pogledati! Z ženo si se že seznanil, jeli? Žena moja, prijatelj, — je biser! Kaka gospodinja! Na kak način si prišel? Čemu nisi brzojavil? Bil bi poslal voz na kolodvor! No, no, pripoveduj! Kaj in kako? Kaj počenjaš? Ali služiš vedno pri delniškem društvu? Ali si na dopustu? Dolgo-li? Dà, saj te mi ne izpustimo tako hitro... A jaz, prijatelj, sem se poprijel zemlje, zaril sem se vanjo do glave. Predočuj si...«

In Obridlov je obsul prijatelja s tako množino vprašanj, da mu Prasov ni mogel odgovarjati niti na jedno. Razlagati mu je začel svoje gospodarske nakane, velikanski mlin, svinjak, ribni zavod. Prasov je moral samo poslušati in premišljevati, kako malo je sedanji Obridlov jednak onemu iz dijaških let, ki je vedno imel opravila s kako novo knjigo, večinoma z nemško, najraje modroslovne vsebine, govoril o povečanju svoje biblijoteke itd. Zdajci

se je njegova govorica pletla o pšenici in ovsu, o svinjah in ribah. Po vnanjosti se je bil malo izpremenil. Isto prosto lice z rujavimi brkicami, isto neprisiljeno vedenje, iste nezlobne modre oči in na ustnicah vedno dobrodušen smehljaj.

Ženo je pustil popolnoma v nemar, kakor predmet, katerega se je že navadil in katerega zanimanje je vse izcerpano.

Nadežda Aleksandrovna je vstala, posedevša pol ure, prijela za roko dečka in nalahno se poklonivši gostu, odšla k durim.

»Ali že gre Vladimirček spat?« je mimogrede vprašal Obridlov.

»Dà, zanj je čas!« je odgovorila Nadežda Aleksandrovna in odšla.

Prasovu se je zazdelo, da so se nje obrvi pri tem namršile, in da so duri, katere je zaprla za seboj, malce glasneje treščile nego je bilo prilično.

»Znabiti si tudi ti truden? Potovanje, menim, te je utrudilo!« je vprašal gospodar gosta.

No, ne pričakavši odgovora, je nadaljeval znova svojo govorico o gospodarstvu in še dostavil, ko je odbila okrogla stenska ura dvanajst:

»Jutri ti vse to pokažem. Ti se dejanski prepričaš, kaj se da storiti, ako se poprimeš stvari s trdo, železno voljo.

Pri slovesu sta se zopet poljubovala, in Prasov je šel spat. Ko je ležal v mehki pernati postelji, so mu silile v glavo motne misli, da ni vse v redu v družinskih razmerah. Videl je v duhu obraz Nadežde Aleksandrovne, ono trenotje, ko je odpeljala dečka: njene namršene obrvi in izdajsko zapiranje vrat.

»Nemara«, je premišljeval, »tukaj v teh prijetnih okolščinah nekdo ni popolnoma srečen?«

II.

Drugi dan je vzdramilo Prasova iz najslajšega, jutranjega spanja lahko trkanje na oknu. Odprl je oči in se s početka ni mogel domisliti, kje je. Štiridnevno potovanje po železnici in parniku ga je odvadilo pravilno uravnanega prebivališča. Zdelo se mu je, da leži v kajuti prvega razreda in da se je pripetila na krovu kaka nesreča. Ali to je bilo samo za trenotek. Skozi špranje spuščениh zastorov je prodirala svetloba in nalahno razsvetljevala mizo z zrcalom, umivalnikom, preprogo in celo

okno. Naposled se je zavedel, pobral z mize uro in pogledal. Šlo je na šest.

»Vsekakor je tu strogi red,« si je mislil. »Že ob šestih budé!«

Toda ni hitel ter je spet legel v postelj. Trkanje se je ponovilo, a za njim se je začul glas Petra Aleksjejeviča:

»Jaz se peljem v mlin! Nočeš-li z menoj, Nikolaj Sergjejič?«

Prasov bi bil ravno sedaj najraje spal, no, zdelo se mu je neolikano, odkloniti ponudbo gostoljubnega gospodarja.

»Prosim!« je leno zategnil ter se začel umivati in oblačiti.

V petih minutah je bil gotov. Na dvorišču je stala drožka z vpreženim velikim močnim konjem domače reje. Obridlov je korakal po dvorišču v sivi kurtki in visokih škornjih.

»Nočeš-li pokusiti kozarec mleka z dobrim pšeničnim kruhom?« je vprašal Obridlov.

Prasov je napravil kisel obraz. On je pil v jutro najraje čaj, brez katerega ni mogel biti ter mleka ni mogel trpeti, ali zopet se ni mogel protiviti ter izpil ponujeno mleko in povžil neko sivkasto žemljo, katero je priporočal gospodar kot izvrstno. A njemu se ni zdela slastna.

Jedva sta se posadila v voz, je Obridlov že pričel svoje razlaganje.

Peljala sta se po selskem koluvozu; ob ribnikovem obrežju ni bilo pol vrste daleč nikakega poslopja, samo na jednom kraju so stale neke nizke stavbe brez oken in dimnikov, očitvidno brez prebivalcev.

»To je moj svinjak, prijatelj«, je pojasnil Obridlov, kažoč na poslopje, »pokažem ti ga na povratku. Evo ti jeden dokazov tega, da je možno storiti pri razumnem ravnanju iz ničesa jako mnogo. Svinje v tem kraju so jako slabega in malega plemena. Ali videti je, da se da z umno gojitvijo pleme izboljšati in je možno vzrediti živali, ki skoraj v ničemur ne zaostajajo za pasmami tujih dežel. Dela se to sledečim načinom...«

Že sta bila zunaj sela ter se peljala mimo kmetskih mlinov, a Obridlov še vedno ni nehal podrobno razkladati svojega sistema o svinski reji. Ni se zmenil za to, ali zanima to vprašanje njegovega tovariša. Peter Aleksjejevič je pripadal vrsti onih modrih, no, ne dalekovidnih ljudij, ki ne poznajo razlike med tem, kar je zanimivo samo po sebi vsem, in tem, kar zanima samo njih. Ti ljudje si ne morejo predoče-

vati, da bi druge dolgočasilo to, kar vzbuja njim zanimanje, in razlagajo svoje ideje povsod in pred vsemi z iskreno ljubeznjivostjo, z navdušenjem, v globokem prepričanju, da ni mogoče najti bolj zanimivega predmeta za razgovor. Peter Aleksjejevič je skoraj mislil, da koristi s svojim govorom o izboljšanju svinjskega plemena do neke meje svojemu prijatelju, kateri je med tem migal z ramama in se povpraševal: »Mari bode trajalo to celi dan? Mari se bodem na tak način vedril v krilu narave?« Obridlov istotako ni dvojil o tem, da bi njegova žena mnogo dala za priložnost, seznaniti se bližje s to stvarjo, ali njo ovirata otroka, — to je s prve strani, a z druge — ni to ženska stvar. Kakega mnenja je bila Nadežda Aleksandrovna v tem oziru, tega ni razodela nikomur. Z jedno besedo, Obridlov je povsem resno mislil, da so njegovi nazor — najpravilnejši nazor, njegove ideje — najboljše ideje, njegov sistem — najmanj zmotljiv sistem. Takih ljudi je na svetu precej veliko, in vse to jih ne moti biti dobrim in milim, kakoršen je bil Peter Aleksjejevič.

Zadi za mlini, na holmu, je stal nedaleč od ribnjaka parni mlin — zidano dvonadstropno poslopje. Tukaj

sta se ustavila in stopila z voza. Mlin je bil že v polnem tiru. Obridlov je naglo vlekel Prasova k lokomobilu in mu jel razlagati, kako se prisposoblja priprost navaden lokomobil za sestavljen parni mlin. Cela reč je bila v tem, da si je Peter Aleksjejevič sam izmislil neke naprave — tako se mu je vsaj zdelo — in tega je bilo dovolj, da bi govoril o njih dve uri.

Po utrudljivem razlaganju okolo lokomobila so gostu razkazovali druge oddelke parnega mlina. Potrpežljivo je poslušal ter sklenil žrtvovati iz prijateljske ljubeznjivosti jeden dan, no, ob enem pa se zaklel, da se jutri že kakor si bodi umakne nadaljnemu razkazovanju.

Zajutrkovat se nista peljala domov, a pogostila se z improvizovanim ušesom, katero pa je sicer bilo jako ukusno. Toda gost ni bil nič bolj zadovoljen. Vse to je bilo poetično: i kotel nad ognjem, gorečim na bregu ribnika, i hlapec v košatih šarovarah, mešajoč z dolgo leseno lopato v kotlu ribe in z umazanima rokama tresoč vanj sol in poper, splošen obed iz jedne sklede — zopet z lesenimi žlicami, pri čemur so se brisali vsi v jeden obrisalnik, a ribe nosili iz iste sklede z rokami: vse to

je bilo lepo s stališča deželske idile, in moskovski gost, čitajoč nekje v romanu opis sličnega prizora, bi bržkone vskliknil: »Kako je to milo in slikovito!« Ali sam, vajen udobnega mestnega življenja, je kaj silno čutil odsotnost mize, pokrite s čistim namiznim prtom, lesketajoče posode z ukusnimi jedili, kozarčka žganja pred zajutrkom, potem čaše kave in časnikov. Ničesar tega — umevno je samo po sebi — ni razodel ljubeznjivemu gospodarju, no, celo pohvalil je uho in idilične okolnosti.

Po zajutrkcu se je nadaljeval ogled mlina in je trajal približno do pete ure. Prasov je postal že lačen, ali videl je, da gospodar noče pretrgati svojega razkladanja in ga peljati domov. Vedno bolj se je vglobil v svoje pripovedovanje in grozil nadaljevati sejo do luninega vshoda: tedaj je sklenil Prasov napraviti konec.

»Čuj prijatelj, kaj ko bi odložila to na jutri?« je dejal kolikor možno z mehkim glasom.

Prvi hip je Obridlov opešal in umolknil.

»Kaj? Ali te ne zanima?«

»N-ne... Nasprotno!.. Jako zelo!.. No... ali ti nimaš navade vsak dan obedovati?«

Obridlov se je zakrohotal.

»Zares! Zares! Ah, ti moj Bog! Sedaj vidiš, kako sem se zamislil. Popolnoma sem pozabil, popolnoma! Tudi žena čaka tam! Odpeljiva se torej, odpeljiva!... A jutri zarana se zopet popeljeva semkaj!«

»O ne prijatelj! To pa ne pojde! Dovolj ti bodi jeden dan, ki sem ti ga žrtvoval!« si je mislil Prasov.

In odpeljala sta se nazaj. Ko sta se vozila mimo svinjaka, je vskliknil Obridlov:

»Oh, kako me jezi, da ti nisem utegnil pokazati svojih svinj! No, pa bom jutri, jutri! Bodeš videl, kakšne živali so to!«

To je bilo izgovorjeno toli resno, da se Prasov ni mogel vzdržati ter se je nasmejal.

»Pri vas na deželi je vse poezija, celo svinje!« je rekel, da ne bi razžalil prijatelja.

»O, da, prijatelj! Zlasti — poezija, pristna poezija, in druge jaz ne priznavam!« je resno in celo z nekakim čustvom vskliknil Obridlov.

Prasov je odšel za minuto v svoje stanovanje in si osnažil obleko. Ta je našel svojega strežaja mirno spečega v njegovi postelji. Od onega trenutka,

ko je bil pristavljen došlemu gostu, je fant mislil, da mu ni treba prijeti za nobeno drugo delo in je zatorej spal celi dan. Klicali so ga za — Ignaca. Ko je vstopil Prasov, je skočil iz postelje ter si jel spoštljivo meti oči.

»Ravnokar sem zaspal!« se je začel opravičevati, dasi je spal gotovo že od jutra. »Kaj«, je dodal »ali so vas zmučili, Peter Aleksjejevič? Če dobe enkrat koga v pest in ga začnejo voditi po svojih poslopjih, potem je joj! Enkrat je prišel neki polkovnik, h kateremu so me tudi postavili kakor k vam. Peljal se je z gospodom, ali ko se je bil zvečer vrnil, legel je takoj v postelj, se izleknil in rekel: No, je rekel, še na nobenem vežbališču se nisem tako upehal, kakor danes s tvojim gospodom!...«

Nadežda Aleksandrovna je že čakala v obednici, ko je Prasov vstopil; Obridlova še ni bilo tam. On se je poklonil.

»Danes nisem imel prilike želeti vam dobro jutro!« je rekel stiskaje ponujeno roko.

»Torej pa voščite dober večer,« je izpregovorila z nasmehom in pokazala svoje bele, ravne zobe.

»Danes je prijaznejša nego je bila včeraj!« je mislil Prasov.

»Voščim vam iz srca!« je dejal na glas.

»Sicer so pri meni vsa jutra in vsi večeri jednaki... Mož hodi po svojih opravkih, a jaz sem pri svojih dolžnostih!«

Poslednje tri besede je jasno povdarila.

»Gotovo pa so to najprijetnejše dolžnosti« je omenil Prasov.

»O da! Svete dolžnosti matere in gospodinje!« je pospešno odvrnila ona in zopet povdarila svoje besede.

Ker Petra Aleksjejeviča še vedno ni bilo v obednico, očevidno radi domačih naročevanj, je trebalo nadaljevati pomenek.

»Dolžnosti materine so brez dvojbe svete,« je rekel Prasov s spodobnim in formalnim glasom, »ali ne umevam, čemu naj so svete tudi dolžnosti gospodinjske? V njih bajè vlada koristolovski element.«

Ona se je znova nasmejala, no, takrat zvito, in je jako ljubko namežiknila z očmi.

»Ako vi to iskreno govorite, potem ste grozen eretik! Peter Aleksjejevič ima to za jedno svojih dogem!«

»Ona je kaj zala in, sodé po govoru, ni neumna!« je mislil Prasov.

»Čudno, da se Obridlov nič ne zanima zanjo, marveč samo za svoje svinje!«

Med tem časom je glasno vstopil Peter Aleksjevič. Hudoval se je.

»Predstavite si, moja prijateljica«, pravil je ženi »predstavite si, ta bedak Anton je držal celi dan vranca pod milim nebom... Muhe so ga tako opikale, da se sedaj vsak hip ves stresa!«

»To je strašno!« je dejala žena in je nekako mahoma vprla svoje oči v Prasova.

»O Bože! jaz postajam, kakor se kaže, molčeč pooblaščenec njene ironije?« si je mislil Nikolaj Sergjejič, in namesto veselja, toli naravnega, kadar gre govorica o mladi, krasni in zanimivi ženski, je čutil v svojih prsih srd in sočutje.

Pomiloval je šolskega tovariša, ki je bil v takem položaju nasproti svoji ženi, da ga je skrivoma zasmehovala ter priznala to s pogledom tujemu in maloznanemu človeku.

»Na tak način se kvarijo izvrstni konji« je nadaljeval Obridlov, ne misleč na njeno zasmehovanje. Meni so jih pokvarili ti malopridneži že dvanajst. Prošlo leto sem bil kupil na sejmu lepega merina...

In zdajci je sledil obširen opis dotičnega konja in njegove žalostne usode, katero je vzročila nevednost konjarja Antona. To pripovedovanje je trajalo ves čas obeda, in šele, ko se je delila kava, je bila izgovorjena poslednja fraza, napominjajoča epitafijo po tonu, s katerim je bila govorjena :

»In tega velekrasnega konja, kateri me je stal tristo petdeset rubljev, sem moral oddati za vožnjo vode!«

»Kaj pa da, to je grozno?« je vprašala s prejšnjim glasom Nadežda Aleksandrovna, obrnivši se k Prasovu, in zdajci ga pogledala s širokim mnogo-pomembnim pogledom.

Prasov je premišljeval, seveda ne usode velekrasnega merina, marveč to, da je to od njene strani nedolžna šala, želja podražiti moža, ali pa lahkomiselnost. Ne rešivši tega vprašanja je vse-kakor nadaljeval :

»Dà, to je grozno!«

No, Obridlov, kakor je bilo videti, ni niti čul tega dijaloga.

Prasov, boječ se vendar, da bi povest velekrasnega merina trajala še nadalje, je napeljal govorico na drug predmet.

»Zakaj mi ne pokažes svojega vrta? Sodé po tem, kar sem videl od daleč, mora biti jako lep!« je rekel.

»Vrt je lep, ali se ne maram pečati ž njim. To naj ti pokaže žena,« je malomarno odgovoril Peter Aleksjejevič.

Sadonosnik je bil po tem takem zanj brezpomemben, nevažen del njegovega gospodarstva.

»Smem li upati na to ljubeznjivost?« je vprašal Prasov Nadeždo Aleksandrovno.

Ona ni odgovorila, le glavo je nagnila v znak soglasja.

Po obedu je Obridlov takoj odšel po svojih opravkih. Želi so ob tem času pri njem pšenico in bil je dolžen, videti sam, koliko so našeli čez dan. Nadežda Aleksandrovna je odšla v svoje sobe, a Prasov, prepuščen sam sebi, je jel hoditi sem in tje po dvorišču, vsak hip podeč kokoši in race, katere so s kokodaskanjem in hrupom letale na vse strani izpred njegovih nog. Ko se je bil naveličal tega, je menil kreniti proti svojemu stanovanju, ali ta hip se je pojavila na krilcu Nadežda Aleksandrovna in on je ostal. Ona je bila v isti beli obleki, no, nanjo je nadela še lahko sivo nakidko, katera je jako pristojala njenemu licu; širokokrajni slam-

nik in solnčnik v desnici sta popolnjevala njeno opravo.

Pripravljena sem, pokazati vam vrt!« je rekla, priprosto se nasmehnivši.

»In izpolnite na ta način svete dolžnosti gospodinje?« je z nasmehom vprašal Prasov.

»Če bi bile vse dolžnosti tako lahke, kakor ta, ne bi imela ničesar proti njim! Ali pustiva te reči; midva tako rekoč skoraj nisva znana. Jaz vem samo, da ste vi — Nikolaj Sergjevič Prasov, šolski tovariš mojega moža, a to je vse premalo za to, da bi si osvojila človeka. Pojdiva!«

Prasov je začel lahko in svobodno govoriti o sebi. Pravil je, da služi že deset let pri nekem delniškem društvu v Moskvi, da je povsem svoboden človek, zato ker ni oženjen, ni zaljubljen in je preskrbljen; povedal je nekaj o svojih sorodnikih — materi in sestri, s katerimi stanuje skupaj.

»Jaz mislim«, je končal, »da sem radi prvega seznanja o samem sebi dovolj povedal.«

»Da, dovolj!« je pritrdila Nadežda Aleksandrovna. »A povejte, saj poznate vi že dolgo moža in, kakor se kaže, sta si bila dobra prijatelja, — je-li bil on vedno takšen?«

»Kakšen?«

»No, takšen, kakoršnega ste ga videli včeraj in danes.«

Prasov ni maral takoj odgovoriti na to vprašanje; kajti odgovoriti nanj bi značilo: odkrito izjaviti svoje mnenje o sedanjem Obridlovu.

»Prosim, ne bodite v zadregi in govorite naravnost,« mu je pomagala Nadežda Aleksandrovna. »Jaz zelo uvažujem svojega moža, ali nočem vam utajiti, da poslednja leta ni takšen, kakršnega bi jaz želela videti. Poznala sem ga drugačnega ...«

»Jaz tudi!« je rekel Prasov. »Nekdaj je bil čisto drugačen človek ter se zanimal za predmete povsem druge vrste, in to se mu je dosti bolje podajalo.«

»Jeli-te? Zanimal se je za poezijo, vedo in celo za godbo in petje!... On je bil kar zamaknjen od mojega petja.«

»A, vi pojete?«

»Sem pela. Jaz rada pojem, kadar me kdo posluša.«

»To je gledališka črta!«

»Mogoče... I moj mož je rad poslušal moje petje, a potem se ga je naveličal in se jel zanimati za svinje.«

»O, kaj pripovedujete!«

»Istino ... Toda čemu vam ne razkazujem vrta? Glejte!«

Med tem sta prišla v globino vrta. Nekdaj razkošen in dobro urejen sadosnik je bil sedaj zanemarjen, no, Prasovu je ugajalo, da so bile veje po drevesih bolj široke, ker jih ni nihče izrezoval, in trava višja in gostejša, ker je ni nikdo kosil. Na levo skozi goščo vej se je lesketal sivkast trak ozke rečice, ki se je izlivala v ribnik. Večerno solnce je zlatilo z rožnatim svitom vrhe topov in starih vrb, s katerimi je bil poraščen rečni breg. Vrane so nestrpno krokale, posajaje se v svoja gnezda, in preletavale z drevesa na drevo. Vrnile so se ravnokar s polja, kjer so si iskale živeža, kljuvaje s svojimi dolgimi kljuni zrna iz sveže pokošenega klasovja. Z njih črnimi gnezdi so bili gosto posejani topoli.

Došla sta do kolibe, v kateri je stanoval stražnik. To je bila nevelika uta, v podobi piramide, iz same trstike. Prebival je v njej star, popolnoma osivel, poluskrivljen starec. V Malorusiji je možno najti povsod v vrtih enakih starčkov; dasi že ničesar ne morejo varovati, jim tam vendar izročé vrtove.

Starec je prijel kodrastega psa, kateri je zdržema renčal ter kazal zobe,

in se nizko poklonil gospodi, snevši, sivo jagnetovo kapo.

»Čuj, Onisin«, je dejala jako glasno Nadežda Aleksandrovna, kajti bil je gluh, »ali še stoji tvoj lešjev grm?«

»Stoji, panočka, stoji! kaj naj bi drugega delal?« je slabo zamrmrljal starec.

»Klop je tudi cela?«

»Cela, panočka, cela-a!«

»Idiva sest. Tam je lep prostor!« se je obrnila k Prasovu.

Krenila sta na levo in brž dospela do široko razraslega lešja, pod katerim je stala priprosta jesenova klop. Deset korakov v strani je tiho šumljala rečica.

»Sediva in pomenkujva se! Če tudi vas še zelo malo poznam, vendar hočem povedati mnogo«, je izpregovorila Nadežda Aleksandrovna. »Na to mi daje pravico vaša družba z mojim možem.«

Prasov se je poklonil in mislil:

»Bojim se, da ne bi bilo to za me nevarno.«

III.

Zelena rogoza onkraj reke se je tiho pripogibala, zdaj se klanjajoč, zdaj zopet vzdigajoč svoje dolgo kosmate glave. Ona ni šumela, a komaj slišno

šepetala neko enolično pesem. Solnce je zatonilo, in nastal je svetel somrak, kadar je nebo, razsvetljeno od lahkih žarkov na zemlji nevidnega solnca, še prozračno in zvezde še niso prižgane; kadar na zapadu dogašajo jarko-rdeči sledovi solnca, ki je ravnokar odšlo v neznano stran sveta; kadar ptice dopjevajo svoje poslednje pesmi in sedajo v svoja gnezda; kadar se dnevna vročina mahoma izpremeni v večerni hlad. Rečica se je kazala surovo namršena od valčkov, s katerimi je bila vsa pokrita.

»Kakšen krasen večer, kaj ne!?!« je veselo vskliknila Nadežda Aleksandrovna, ko sta se posadila vstric na klop.

»Da!« je kratko odvrnil Prasov.

Bil je vtopljen v svoje misli. Premišljeval je o tem, kaj utegne ona reči. Mari je v tem takorekoč srečnem kotičku prirode prišel v pest ženski, sposobni, izliti svoja čustva pred človekom, katerega je ravnokar srečala? Z drugimi besedami: — mari ga čaka navadna mrzkost, lahek dogodek za moževim hrbtom? Pritajeno je pogledal v lice Nadežde Aleksandrovne in ni zapazil na njem ničesar takega, kar bi moglo opravičiti njegove slutnje. Ono je bilo resno in, kakor se mu je zdelo, blede.

V očeh se je svetila odločnost. Ona je bila očividno baš tako kakor on vglobljena v svoje misli. Nekaj minut sta molčala.

»O ženski se navadno govori, da je slabo bitje v vseh odnošajih, ne samo telesno, no, i npravstveno!« je trdo začela Nadežda Aleksandrovna. »Kazalo bi po takem naravnost sklepati: ako spoštuješ žensko, potem jo moraš z vsemi močmi varovati pred skušnjavami. Saj slabosti na vsakem koraku grozi izkušnja, ni-li res?«

»Doslej — je resnica.«

»Razven slabosti se nahaja na svetu tudi samoljubje in ponos. Ženska, uvažajoča sebe, ne more ostati mirna, kadar jo zamenijo za svinje!«

»Nadežda Aleksandrovna!... Dovolj je!...« je vskliknil Prasov, začuvši, s kakim trepetajočim in srda polnim glasom je izgovorila zadnje besede.

»To je istina. Saj ste sami videli!« je nadaljevala.

A jaz se nisem prepričala o tem šele danes. Pet let sem že omožena, in glejte, tri leta že prenašam to žaljenje. To se je razvijalo polagoma, in sedaj je menda prišlo do najvišjega predela. Verujte, ako se ne bi v moji duši nako-pičilo mnogo bridkosti, ako ne bi bila

na stališču, da nisem v stanu dalje trpeti, vam ne bi bila pravila o tem danes, že drugi dan po vašem prihodu. Potrpela bi vsaj iz olike nekaj dnij. Saj vas ne poznam. Nadejam se samo, da ste pošten mož, kateremu gre zaupati? A zakaj? Na to vam ne bi mogla odgovoriti. Tako po vnanjosti in le...«

Ona je umolknila. Tudi Prasov je molčal. Sedaj je že spoznal, da je bila njegova bojazen nepotrebna, da mu ne preti mrzki dogodek, marveč nekaj dosti bolj globokega in resnega. Toda kakšno vprašanje mu slednjič predloži, in kakšna uloga ga čaka v tej, znabiti žalostni igri, tega še ni mogel uganiti. Ozrl se je nanjo. Njeno pobledelo lice je pordelo, oči so bile rdeče kakor pri človeku, ki plaka. Jasno je bilo, da so njene besede pretresle njo samo. Vsak položaj, trajaj še tako dolgo, bodi še tako bridek, se pokaže v pravi luči še le potem, ko ga razodenemo drugemu človeku. Včasih človek ne pozna vse tragike svojega položaja, dasi izkusi vse njegove bridkosti, in mahoma se slučajno izpove, nariše ga jasno in določeno in se vstraši gole istine. Nekaj sličnega je občutila sedaj Nadežda Aleksandrovna. Njena razburjenost je postajala tem večja, ker je izpovedala

vse to možu, katerega skoraj poznala ni. Ali nadaljevala je:

»Kot prijatelja mojega moža vas prosim, Nikolaj Sergjejevič, da mi svetujete, kaj mi je storiti, kako postopati?«

On je še vedno molčal. Zares, kako odgovoriti mahoma na tako vprašanje? Kajti to že ni več oni razgovor, katerega sta imela pred obedom, kjer se je dalo odgovarjati z drugimi besedami. Tu je trebalo rešiti rezko zastavljeno življensko vprašanje.

»Čemu molčite?« je vprašala z nizkim, zategnjenim glasom Nadežda Aleksandrovna.

»Še ne vem... Še ne morem odgovoriti na tako važno vprašanje!« je odvrnil.

In to je bil odgovor odkritosrčen, in izgovorjene so bile te besede tako resnično in s tako iskrenostjo, da je Obridlova to razumela.

»Umevam! Vi ste resno govorili in se bojite prevzeti naše odgovornost v taki zadevi!...« je dejala s prejšnjim glasom.

Ali hipoma sta se njen glas in manira izpremenila; nekako nenavadno veselo in zadovoljno je vzdignila glavo in rekla živahno in celo rezko:

»Vi ne veste, a jaz vem! Da, jaz vem!...

»Kaj pa?«

V njenih očeh je zalesketal povsem drug ogenj, jarek in zloben, tanke ustnice so se stisnile.

»Da, jaz vem nekaj!...« je ponovila. »Jaz vem nekaj!... No, tega vam ne povem!«

Prasov se je ozrl vanjo in se začudil tej izpremambi, ki se je vršila s to žensko pred njegovimi očmi. Pet minut prej resna, nestanovitna, je zdajci vsa dihala neko odločnost, bila gotova, ukreniti nekaj pomembnega, znabiti usodnega, in ne bati se ničesar. To minuto se mu je zdela krasnejša nego prej.

Vzdignila se je s klopi.

»Prosim, vrniva se domov! Že se je zmračilo... Zvezde se prižigajo. Tema in zvezde zlasti ne ugajajo... vernosti. In če še mesec prisije, potem bode stvar jako slaba...«

In nasmejala se je z zvonkim smehom, ki se je veselo razlegel po reki in odmeval po mesičju.

»Čemu se tako hudujete?« je rekel Prasov. »To vam je na škodo.«

Korakala sta vštric. Obridlova ni ničesar odgovorila na njegovo poslednjo

opazko. Stražnik ju je zopet srečal okolo kolibe, in odkrivši se, se je poklonil.

»Gospod so tod hodili,« je povedal starček.

Nežda Aleksandrovna je napravila začujeno lice.

»Ali je mene iskal?« je vprašala.

Ne, vprašali so po kovaču Prohonu, katerega zelo potrebujejo... Pri koleselju je počil obroč.«

»Vidite?« je rekla, obrnivši se k Prasovu, »kako mora biti moje veselje!«

Ostali pot do doma sta stopala molče. Obridlov je hodil zares okrog koleseljna; kovač ga je pazno ogledoval.

»A«, ju je ogovoril Obridlov, »no, kako je? Je-li lep vrt? Zanemarjen je, nimam časa, brigati se zanj! Prihodnje leto se ga lotim! Poglej, brate, kaka nesreča: jutri sem te hotel peljati na ribni zavod in zdaj se je pokvaril koleselj! Treba se bo peljati z drožko!«

Prasov je obstal nehote poleg koleselja, a Obridlova je takoj izginila. Čaj, kateri je nalivala hišina, sta pila sama, a gospodinje ni bilo dolgo, češ, da je vspančkavala deteti. Šele ob devetih je Nadežda Aleksandrovna stopila v obednico. Njeno lice je imelo navaden izraz, kakor da se ne bi bilo vršilo na vrtu zanjo nikakega težkega govora. Samo

rdeče oči so se silneje svetile, in pri-
česka je bila izbrana. Obridlov je pri-
povedoval med tem časom na dolgo in
široko o tem, kako si je postavil ko-
vačnico in da je sedaj priprost kmet
Prohor tako izvrsten kovač, da ga ne
prekosi niti kak nemški »Meister«.

»Mari je Nikolaj Sergjejevič kovač,
da mu to tako podrobno razlagaš?« je
vprašala Obridlova z nenavadno resnim
obrazom.

Obridlov je umolknil samo za tre-
notek.

»To je zanimivo vsakemu izobra-
ženemu človeku, moja dragica!« je od-
vrnil priprosto in nekoliko podučljivo
ter nadaljeval o kovaškem delu, ne
dajaje nikakega pomena enakim
prizorom.

Obridlova se je naslonila na sto-
lovo naslonilo in široko vprla oči v
Prasova. V teh očeh se je lesketala ne-
kaka otroška vnetost, kakor da je na-
meravala takoj storiti nekaj nepričako-
vanega, kar je možno spraviti vse iz
ravnotežja, in le čakala ugodnega tre-
notka. Potem je položila desnico na
mizo, in začela glasno bobnati s prsti.
Nastal je trenotek, ko je Obridlov utih-
nil, a samo zato, da se je oddahnil.

»Vi ljubite godbo, Nikolaj Sergjejič?« je razločno in glasno vprašala ona.

Obridlov se je ozrl vanjo raztreseno.

»O, da, zelo! zlasti ljubim petje,« je z nedolžnim glasom odvrnil Prasov.

»Nemara? Mari celo bolj nego kovaško delo?«

Ona se je grizla s početka v ustni, a potem se hipoma nepričakovano nasmejala. Prasov se je zmedel in molčal, pričakuje, kakšen vtis napravi to na Obridlova.

»Ženske se vsekdar vmešavajo v važne stvari z neumnostmi!« je dobrodušno omenil Obridlov.

Zakaj? Jaz se prvič ne zlagam s tem mnenjem o ženskah, a drugič tudi godbe ne prištevam k neumnostim!« je dejal Prasov.

»To pravi on iz ljubeznivosti!« se je pošalil Peter Aleksjejevič.

»Kaj pak, i za to hvala! Jaz cenim tudi to! Idiva v dvorano, Nikolaj Sergjejič, jaz vas pogostim z godbo!«

Prasov se je vzdignil, gotov jej slediti, ona je tudi vstala.

»A ti«, je vprašal gost gospodarja, »mari ne pojdeš z nama?«

»Ehe, brate, meni ni do godbe! Mene čakajo v pisarni delavci!«

»Torej pa pojdiva, Nikolaj Sergjejič!« je ponovila Obridlova, ozrši se v moža z nekakim površnim pogledom, in zapustila je obednico. Prasov jej je sledil.

Dvorana Obridlovega doma je imela s pročeljne strani podobo polukroga. Tu je stalo pohištvo dunajskega izdelka, naslonjač, nekaj košaric s široko lepenastimi cvetočimi rastlinami, etažerka s kupčekom sekiric in glasovir v voščeno platneni prevleki. Sobano je razsvetljevala na okrogli mizici stoječa svetilka in dva stenska lestenca. Odprta okna so gledala na vrt.

»Bojim se, da so se strune odvadile, izdajati glasove!« je smejé se rekla Nadežda Aleksandrovna, »kajti že pol leta nisem igrala! A veste, jaz sem se učila igrati na glasovir v moskovskem konservatoriju, no, odvedel me je od tam poetični Peter Aleksjejevič!«

»To mi ni bilo znano!« je rekel Prasov

»Kaj še! Jaz sem bila nadobudna... Zlasti Chopin mi je ugajal... hočete poslušati Chopina? To-le mazurko...«

Ona je sedla in udarila po tipkah. Njeno igranje je bilo nenavadno čisto,

in lahko, kar je Prasov, dasi ni bil specialist, takoj zapazil; ali ker je pohajal moskovske koncerte — sinfonične in druge, se je naučil kolikor toliko soditi o izvršitvi. V trenutkih, ko je ona mahoma prešla od tihe otožne melodije k šumnim akordom in burnemu tempu, je on slišal živi protest, srd in odločnost, boriti se proti nekomu in se osvetiti za razžalitev. To je bilo sviranje, ki se je polastilo človeka, ga podjarmilo in ga imelo v oblasti vsaj tiste ure, ko se je razlegalo.

»In take naslade se je dobrovoljno branil Peter Aleksjejevič?« je premišljeval Prasov. »Da ne, to ni mogoče, tu je neka pomota! Ali je on popolnoma gluh, ali njena godba tedaj ni bila takova!«

Obridlova je končala mazurko in precej začela igrati valček, ali to ni bil več Chopin. Ta skladatelj s svojim neizpremenljivo žalostnim koloritom, s svojimi turobnimi grupetti, prešinjajočimi in tako nenadoma sezajočimi v srce celo sredi brezskrbno vesele melodije, jej ni pristajal. Izlivši svojo razžaljenje v hudomušni mazurki zdaj z mehko, laskajočo, zdaj zopet celemu svetu grozečo melodijo, je čutila potrebo, lahko in ljubko skakljati po tipkah,

in valček, katerega je igrala, je bil — vesel, živahen, krasen in zelo težek valček.

»Pravo!« je slavnostno vskliknil Prasov. »Taka godba mora omamiti!«

Toda Obridlova mu ni odgovorila ničesar. Urno je poiskala nekaj v sekiricah in v nekaterih trenutkih je zapela romanco Glinkovo: »Ne zahtevaj pesmij od pevca!«

Njen glas ni bil močan, no svoboden in prijeten. Pela je, kakor je bilo videti, brez vsake šole, bolje po čustvu nego umetno.

»No, lepo, lepo!« je mislil Prasov, to petje te zamakne v tuje življenje, zbliža s pevcem; hoče človeka bliže seznaniti z onimi globokimi čuvstvi, katera ga razburjajo... Ali more plačevati Peter Aleksjejevič med tem, ko se razlega tukaj tako petje, svoje delavce in premišljevati o počenem obroču pri koleselju?! To je nedosegljivo!«

»Gromi silneje bobné po nebesih!« je efektno končala in hitro vstala s sedeža.

»Velekrasno, božanstveno! in — oprostite mi — Peter Aleksjejevič je bedak, ako se radovoljno brani take umetne naslade. Da ne, ne, vi mu tako niste zapeli še nikdar.«

No, on je pretrgal svoj govor. Ona je stala pred njim blede, s trepetajočimi trepalnicami, pripravljena, se razjokati.

»Prosim, ne govorite tako! Pred petimi leti je rekel moj mož, zaslišavši moje petje, prav tiste besede!... Ali pustiva godbo in pomenkujva se o najdolgočasnejših rečeh. Povejte mi, kako se godi po svetu. Priznati vam moram, da ne vem ničesar o tem, in živim v takem zatišju, kakor vrtni stražnik, katerega ste videli. Imamo časnik, ali jaz ga ne čitam, — veste zakaj? zavoljo jeze! Ni-li sedaj vojna? Znabiti je v Franciji že kralj?«

Govorila je to z nekako razdraženo živahnostjo in ob jednom se je čul v njenem glasu zloben smeh.

Prasov, videč, da je blizu katastrofa, v podobi joka, jej je začel s šaljivim glasom pojašnjevat politični položaj Evrope, ona se je smejala, prehajaje vedno bolj v normalni glas, in Prasov, gledaje nanjo, je mislil, da je opasnost katastrofe izginila.

Vstopil je Peter Aleksjejevič.

»Joj, kako sem se upehal! Težka je, brate, gospodarska kapa! Nu, kaj ti je Nadenka zaigrala in zapela?«

»Nadežda Aleksandrovna izborna igra in čarobno poje! Ona je pristna umetnica!« je rekel Prasov.

»O, da, da! Je-li, da ima krasen glas? Jaz sem ga koj s početka ocenil! Saj se še spominjaš, Nadja, rekel sem ti v Moskvi: ako vam ne svetujem vstopiti na oder, je to radi samoljubja, ker hočem, da postanete moja žena!« Na tak način sem jo snubil, kaj ne — originalno?

»Da, ti si bil tedaj egoist, to je res. Talentu je treba obširnega poprišča, a ne ga skrivati v vasi«... je omenil Prasov.

Obridlova je odšla strani, sedla poleg odprtega okna in zrla, podprši glavo z jedno roko, v daljavo, kjer se je videlo skozi veje akacij, kako je iz-za ribnjaka vshajal mesec.

»Na deželi, brate, je tudi možno najti obširno torišče,« je odvrnil Obridlov. »Le vprašaj Nadjo, če ima dela? Domače gospodinjstvo, otroka in kaj še vse?... Ko doraste Vladimirček, bo treba skrbeti za njegovo izobrazbo. Skratka, tu je za mater in gospodinjo tako obširno delokrožje, kakršnega ne nudi noben oder na svetu. Kaj je gledališče? Zabava drugim, razvedrilo, a

tukaj — življenje za-se in za otroka. Jaz cenim to više...«

»Poglejte, Nikolaj Sergjejič, kako krasno vshaja mesec!« je preprečila Nadežda Aleksandrovna njegovo besedovanje. »Glejte, koliko poezije je v tej noči!... Veste kaj! Umejete veslati? Greva se vozit s čolnom?«

»S čolnom?« je mehanično vprašal Prasov in obstal.

Ta predlog sam po sebi ni bil bogsigavedi kako čuden. No, kaj je to takega?... Z ženo prijatelja, kateri mu neoporečno zaupa, voziti se v čolnu! Nič posebnega ni. Ali izgovorjeno je bilo to s takim čudnim glasom in tako jasno nameravana je bila pretrgana govorica Petra Aleksjejeviča, da se je Prasov zamislil. Vendar je trebalo odgovoriti, kajti nadaljna molčečnost je postajala neprilичna.

»Z veseljem,« je odgovoril Prasov. »Ali... ali jaz skoraj ne znam veslati!«

»Kaj!?... Ne znate veslati? kako čudno!«

»Kje naj bi se bil naučil?... Po reki Moskvi se ne da voziti...«

»No, jaz sama izvrstno veslam! Popeljem torej jaz vas, in vi boste osramočen.«

Prasov je bil znova v zadregi. Trebalo je iztuhtati nov predlog, kajti zaklel se je, biti odslej naprej previden. Za-se se ni bal. Nadežda Aleksandrova je bila mila, dražestna, no, vsega tega je bilo še premalo, da bi si dovolil kakoršen si bodi korak, takega bi se potem moral sramovati pred svojim prijateljem. In on se je smelo zanesel na svoj jekleni značaj. Toda ni pa možno z isto zanesljivostjo jamčiti za žensko, dasi popolnoma pošteno, tako nervozno ustvarjeno. Glede na njeno čudno postopanje je pričakoval vsako minuto od nje kakoršen si bodi izgred. Zatorej je iskal na vse mogoče načine primeren predlog, da bi odklonil vožnjo po ribnjaku.

»Saj pojdeš tudi ti z nama?« je vprašal Obridlova.

»Jaz ? . . . Jaz, brate, nisem poseben ljubitelj te poezije ! Ali meniš, kot priprost veslač ? . . . No, če ne kaže drugače,« je prosto in mirno odvrnil Obridlov.

»Ne, oprostite ! . . . moža ne spravljajte. On bode ves čas tarnal in naju dolgočasil z koleseljevim obročem ! Ne, ne, pojdiva sama ! Taka poetična slika zahteva tête - à - tête : o n in o n a !«

In ona se je zvonko nasmejala. Prasov se je ozrl v svojega prijatelja, češ, da zarudi, namrši obrvi, zagriže ustni, vdari z nogo, s kratka — na ta ali drugi način pokaže nejevoljo. No, namesto tega, se je Obridlov dobrodušno zakohotal. Slika, katero je narisala žena, se mu je zdela le zabavna.

»Nù kaj še, b a b a z v o z a — j e h a t l e h č e !« je rekel po maloruski.

»Vidite?!« je omenila Obridlova. »Torej se popeljeva?«

»Le idi, le, golobček! Ali mislim, da boš tega kmalu sit,« se je obrnil Obridlov k prijatelju. »Nič ni enoličnejega od vožnje v čolnu.«

Prasovu ni kazalo drugega kakor pokloniti se in izraziti soglasje; kajti dalje se ni mogel braniti.

»A jaz se izlekнем tu na divanu in posanjarim!« je rekel Obridlov.

In zares je sedel s sladkim obrazom na divan, da bi legel.

»O čem pa?... O paru novih svinj, ki si ga naročil iz Ogrske?« je bridko vprašala Nadežda Aleksandrovna.

»E, kaj ti veš. Od tega plemena pričakujem lepih uspehov in priznavam, da je premišljevali o čem!« je jako resno omenil Peter Aleksjejevič.

Ne, ta človek ni poznal jeze.

»To prihaja od tega, ker on tako neskončno zaupa v nepremagljivo zvestobo svoje žene,« je premišljeval Prasov. »Ne, tu je grozna pomota, ki postane še lahko usodepolna. No, saj ne bodem jaz vzročal katastrofe. Upam, da me obvaruje pred tem usoda.«

Zaspani Ignac je prinesel vesli v čoln, ga odvezal od mosta in držal za vrv, dokler ne vstopi gospôda.

Obridlova je stopila v čoln in se posadila pri veslu.

»Sedite h krmilu!« je rekla Prasovu, kateri ni vedel, kam sesti, ter silno zibal čoln.

»Krmariti znate, kaj ne?«

»To znam!« je odgovoril Prasov, ki je v resnici znal tudi veslati, ter sedel h krmilu.

Čoln je počasi odplul od mosta.

IV.

Peter Aleksjejevič se je iztegnil po voščeno platnenem divanu, davši pod glavo roki. On nalašč ni vzel vzglavnika, da ne bi zaspal. Oddahniti se je hotel od dnevnih skrbij. Kajti vstal je že zjutraj ob šestih in šele ob

osmih zvečer ugnal opravke. Vse te male skrbi, radosti in sitnobe, ki jih je preživel čez dan, so ga precej utrudile. Po obedu so mu naznanili, da se je pojavila med konji neka čudna bolezen, ki je grozila postati nevarna. Konji so zboleli na životu in crknili. V treh dneh je pocrkalo pet konj. To ga je vznemirilo, in poslal je v mesto po živinozdravniku. Potem ta nesreča s počenim obročem. Kočijaž Prohor, dasi vtakne za pas ljubega nemca, vendar še ni mogel popraviti doslej ničesar, a koleselj se bode jutri rabil. No, bile so tudi prijetne vesti. Iz »Janovnika« so poročali, da sta dve »nemki« vrgli dvoje lepih telet. Jutri si ju ogleda, kajti to ga zelo zanima. Ali naposled ga je vse to tako utrudilo, da se je izleknil po naslonjaču in bil vesel, da se je odtegnil vožnji po ribniku.

Ko je za nekaj časa pretrgal pre-mišljevanje o gospodarstvu, je začel premišljevati, in to prvič po Prasovem prihodu, o svojem prijatelju. Dosihdob se niti jedenkrat ni utegnil baviti s to razmero, ne glede na to, da je prebil s prijateljem včeraj celi večer in danes celi dan.

Ni-li čudno, da niti Prasova vprašal ni o njegovem življenju? Šest let se

nista videla, in v šestih letih se je moglo pripetiti marsikaj. Prijatelj se na pogled skoraj izpremenil ni. Kakor prej je zal in se vedno nosi kakor kavalir, kakor bi hotel odvesti vsak hip damo na ples. To »kavalirstvo«, kakor je Obridlov nazival to lastnost, mu ni bilo povsem povšeči. No, zato pa mu je ugajal Prasov v drugih odnošajih. Ona sta se tesno združila že v gimnaziju. Obridlov je bil mladenič lahkoživ, podjeten in veternjašk v svojih težnjah in ukusih. Zdaj se je pečal z gledališčem ter je pohajal vsaki večer, zdaj se zopet zaril v kako resno knjigo ter tičal pri njej po cele večere, potem se je zagledal v gimnazistko in jej na čast koval kitice. Prasov nasprotno se je odlikoval vsekdar z nenavadno vstrajnostjo, Znal je razdeliti svoj čas, da je utegnil storiti vse: Prečitati knjige, pohajati gledališče in se izvrstno učiti. Ta razlika značajev je baš vzročila njuno zbližanje, katero je ostalo še po izstopu iz gimnazija, trajalo na univerzi in se ni pretrgalo dosedaj.

»Jaz — sem človek jednostransk, a on — harmoničen, preračunljiv in ravnotežen. In tak je ostal doslej. Ne brani se pogledati v gospodarske stvari, ne brani se pomenkovati z zalo žensko.

Ali popolnoma poprijel se ne bode nikdár ni tega ni drugega,« je premišljeval Obridlov, ležeč na divanu.

Od prijatelja je mahoma prešel k predmetu, ne imajočemu ž njim ničesar občega. Spomnil se je poslednjega razgovora ženinega. Ona se mu je smejala, da je namerjal sanjariti o madjarskih svinjah. No, to je jako važna reč. Ti dve svinji moreta izboljšati njegovo svinjerejo, in na to je on računal. Po njegovem mnenju mu bode svinjereja lahko nosila čez pet let deset odstotkov. Ni torej zastonj potrosil za ta par svinj precejšne svote. Toda Prasov menda meni, da misli on jedino o dobičku. No, to ni res.

Njegovo posestvo z žganjarijo, ribjim in svinjskim zavodom, s parnim mlinom in drugimi rečmi vred mu daje ogromnih dohodkov in bi dajalo brez vsakih njegovih naporov. In on ne čuti v svojih prsih hrepenenja po dobičku. Ne, njega veseli jedino to, da se zboljšuje gospodarstvo. Njega istinito radosti, ko vidi, da se včeraj mrtva ali umirajoča reč danes vsled njegove energije in njegovega sistema — to je glavno — oživlja in začenja procvitati. On je svoje vrste umetnik, in vseč

mu je, v svojem področju — ustvarjati in oživljati, — to je vse.

»Oho-ho! Že je tri četrt na enajst. Sedaj bi že smela biti doma!« si je mislil. »Pa saj menda prideta v desetih minutah«.

Čez deset minut prideta ona, a on lahko deset minut malce zadremlje. In Obridlov je precej zaspal. No spal je dosti dalje nego deset minut. Ko se je prebudil vsled svoje nepriročne lege in pogledal na uro, je šlo na pol eno. Neko čudno čuvstvo ga je takorekoč streslo, naglo je skočil na nogi in si zmel oči.

»Kaj-le mora to biti? Saj se menda ni pripetila kaka nesreča?!... Mogoče tudi, da sta že doma in sedita v obednici... Nista me marala buditi.«

Šel je v obednico — tam je bilo temno; krenil v spalnico, — tam je našel le pestunjo; pogledal je v poslopje, kjer je stanoval Prasov — tam je ležal izleknjen na tleh Ignac.

»To je pa čudno! Ona se lahko peljeta, Bog ve, kam!... Prasov ne pozna pota, a Nadja lahko zablodi... Kaj, ko bi ju šel z drugim čolnom iskat? To je sitnoba«.

No, sredi tega razmišljanja mu je nehoté šinila v glavo misel, od katere se mu je zavrtelo v glavi.

»E, kaka nespametna misel! Je-li osnovana? Ali je mogoče?!« je govoril sam s seboj.

Ali misel se ni hotela več umakniti in se je razvijala vedno bolj in bolj. Zares, mari pozna Prasova? Saj je minilo že šest let, in med tem časom se je mogel mož povsem predrugačiti. V takih rečeh ne more biti vsakdo porok niti sam zase.

»O kaka grda domišljija! Ali je možno, predbacivati človeku take neosnovane sumnje? To vse je laž, bedastoča; zavozila sta v kakšno blato, iz katerega se ne moreta rešiti!«

In čudno — on je sedaj želel, strastno želel, da bi bila zavozila v blato, da bi se jima ne pripetilo kaj drugega kakor baš to.

»Ali kakšen vzrok imam, tako slabo misliti o Nadji? Nikoli mi še ni dala povoda za to!... Kako!« In zopet so ga mučile prejšnje misli. A petje? Saj mu je sama predložila... In pa razburjena je danes precej. Da, sedaj se spominjam, da je bila ves večer nekako nemirna in ga znova sama vabila, naj se gre vozit ž njo na ribnik

in to sama in je zahtevala, naj bi jaz ne šel ž njima!... Da, kaj je to, moj Bog! Kaj se godi z menoj? Jaz sem ljubosumen na ženo nasproti prijatelju, ki se je seznanil ž njo šele včeraj... fej te, v moji glavi je vse zmedeno!«

No, nemirno čustvo je zmagalo uprav na tej črti, katera ga je tako begala. Ni vstrpel in odšel na breg. Zdelo se mu je, da se je zibal kakih dve sto sežnjev proč nekak temen predmet na vodi, ali spoznati ni mogel ničesar.

»Nadja! Nikolaj Sergjejič!« je kriknil trikrat, ali odgovora ni dobil.

Toda odnekod od daleč je slišal razgovor in zatajil dihanje in napel posluh.

Med tem sta Prasov in Nadežda Aleksandrovna, ravnokar odpluvša od mosta, naletela na komičen dogodek. Čoln je plul kraj brega. Obširni sado-nosnik se je širil čisto do ribnika, in nedaleč od vode in celo v vodi sami so rastle starikaste ive, široko raztezajoče svoje dolge veje, katere so se priklanjale nad vodo in se pri naj lahnejšem pišu kopale v nji. Tu pod temi vejami je bila večna senca, mesečina ni prodrla semkaj, in voda kraj vrta je bila videti črna, kakor tudi breg, s

katerim se je zlivala. Nad vrtom in ribnikom je bila nenavadna tišina. Ptice so spale in le poredkoma je katera začivkala v spanju in sfrfotala s krili. Sredi te globoke tišine se je naenkrat začulo na dnu čolna neko šumenje, kakor da je čoln obvisel na pesku.

»Kaj je to?« je vprašal Prasov.

»Oh, za pet ran kriščevih!« se je začul iz tmine prestrašen ženski glas.

»Otto! Mabud jakas liha godina!« je izgovoril možki glas iz iste tmine.

»No, kaj je vendar to?« je nestrpno vskliknil Prasov.

Obridlova se je zvonko zasmejala. Čoln se je ustavil kakor zamotan v mreže.

»Zavozila sva očividno v volok,« je dejala smeje se Obridlovu. »Prižgite vžigalko, иначе se ne izmotava nikoli.«

Prasov je zažgal vžigalko, in njegovim očem se je predstavila doslej nevidna slika. Na vsaki strani čolna, kaka dva koraka proč, sta stali dve postavi s skrajno začujenima in presečenima obrazoma. Na desni, do pasa v vodi, možki s črno okroglo brado, na levi — baba, katere glava je bila ovita s pestrim sitcevim robcem. Oba sta bila jednako oblečena — v dolgi beli srajci in v vsaki roki sta držala

po jedno tolsto, tri lakti dolgo palico. Bilo je videti, da je k tem palicam bila pritrjena mreža, katero sta vlekla, polagoma se dvigaje naprej, po dnu reke. To je bil »volok«, namenjen osobito za lov rakov, četudi se je neredko zablodila vanj tudi ščuka ali kak slanik.

Prasov, katerega je zanimal ta prizor, je zažigal vžigalko za vžigalko, a mož in žena sta gledala jako zmočeno, kajti njiju obleka ni bila primerna za srečanje gospode.

»Tako sva torej vjela raka!« je ironski omenil možak. »Dobrega zdravlja, gospa; ne zamerite, prosim, se nisva nadejala... I no, ženska, razmotaj!«

In položila sta palice na površje vode, pristopila k čolnu in ga jela motati iz mreže.

»A kako se lovijo raki, Andrej?« je vprašala možakarja Nadežda Aleksandrovna, namreč zato, da bi ga obodрила.

»Nič, prav nič! Že osmič greva, a sva jih vjela poldrugo sto, pa ščuko in tri slanike... To je ves lov... No, slava Bogu, razmotala sva! Srečen pot!«

Čoln je plaval dalje in, pripluvši izpod iv, je zavozil v jarko-modro mesečino. Prasov ni krmaril na sredino

ribnika, kajti ta obilnost vode se mu je zdela prejednolična; čoln se je dvigal proti onemu kraju, kjer se je ribnik zoževal, izpremenivši se v ozko rečico. Slika, ki se je razgrnila pred njima v mesečni svetlobi, je bila i originalna i krasna. Z jedne strani vrt z visokimi topoli po celem bregu, kar mu je pridavalo podobo temne gromade, zakrivajoče nebo, z druge — zeleno mešičje, stoječe liki nepremakljiva stena, a v daljavi gladka ravnina, ki se je vzdigovala na obširnem prostranstvu na goro ter se spajala z nebom. Belomodra mesečina je razločno razsvetljevala vso okolico, in v ravani je bilo možno razločiti stoge žita in razmetane snope.

Nadežda Aleksandrovnja je veslala jako marljivo, nò, Prasov je uvidel, da jej je to delo težavno, in da ona kmalu izpusti vesla.

»Čakajte, poskusim veslati jaz,« je dejal, »mogoče pa le gre.«

»Jaz itak vem, da znate odlično veslati! To sem spoznala po vašem obrazu.«

»O, kakšna psihologinja! Vedite, da se niste motili! Jaz vsako leto živim na deželi, in vožnja v čolnu je moja najljubša zabava.«

»Jaz sem vas izvrstno razumela. Vedela sem za vse vaše misli!...«
Prasov je zardel in si mislil:

»Da si vedela zanje, tedaj ne bi šla z menoj!«

Ona je nadaljevala:

»Vi ste se bali, da bi vas moj mož ne sumničil, da hodite za menoj. Zatorej ste ga tako silno vabili z nama!«

Vrlo dobro je uganila, je popolnil Prasov svojo prejšnjo misel in rekel:

»Uganili ste, Nadežda Aleksandrovna! Ali to je čisto naravno za človeka, ki želi ostati v dobrih odnosajih s starim prijateljem!«

»Nepotrebna bojazen,« je odvrnila, žalostno vzdihnivši. »Nepotrebna! Mojega moža ne gane nič! Trd je kakor skala!...«

»Znabiti pa se to le tako kaže! Tuja duša je skrivnostna!«

»O vi mojsterski veslate! No, jaz vam napravim dela! Sklenila sem, voziti se vso noč!«

Prasov ni odgovoril na to, ker je mislil, da se Obridlova šali. Njega samega je že začelo vleči v postelj; saj so ga danes že ob šestih spravili na noge. No, bilo mu je prijetno iztegniti veslo, kolikor so dopustila njegova zdrava

močna prsa, in gnal je čoln z naslado na vso moč.

Kraji, ki so švigali mimo njiju in ostajali zadi, so bili skrajno jednolični — na jedni strani topoli, na drugi mesičje, in da se ni hudomušno zvijala reka, bi bilo možno misliti, da stojita na miru. Ali v tej jednoličnosti, sredi nočne tišine, je bilo nekaj pomirljivega in laskajočega. Prasov je zapazil, da se je Obridlova vedla v čolnu ravno in celo solidno. Smejala se je prosto, brez sumljivega hohota, brez rezkih prehodov od jednega predmeta k drugemu, skratka, govorila je tako, kakor more govoriti žena z moževim prijateljem, ki jej prija kot prijeten družabnik, ali s katerim še ni znana niti dva dni.

»Pojutršnjim torej vi odidete?« je vprašala po dolgem molku.

»Da, moram radi opravkov!...«

»Čemu tako brzo?«

»Čez teden dnij se povrnem zopet, in tedaj ostanem pri vas dva tedna, ako mi dovolite!...«

»Čez teden dnij? Bog ve, kaj bo čez teden dnij!...«

»Kaj bi moglo biti takega v enem tednu? Mislim, da bo Obridlova grajščina stala še na starem mestu in...«

»In vse v njej pojde po starem?« je dogovorila zanj Nadežda Aleksandrovna. »No, kdo bi mislil, vi mi pač dobro želite!...«

»Iz srca želim, da bi se nekaj izpremenilo,« je hitel popraviti Prasov.

»Toda napravila sva že skoro tri vrste! Poglejte, koliko je ura!«

Prasov je izvlekel žepnico; šlo je na enajst.

»To je strašno!« je vskliknil, »kedaj pa prideva domov? Prosim, obrnite čoln nazaj!«

»I, to pa že ne!« je smeje se odgovorila Obridlova, »ali ste se zbal? a?«

»Nisem se zbal, a... priznali bodete sami, da je to nekako sitno!...«

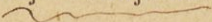
»Ha, ha, ha!... Veste-li, ako bi bila sposobna, nezvesta postati možu...«

»Tedaj ne bi izbrali mene, kaj ne?«

»Popolnoma res... zato ker ste vi — plašljivec! Prosim, ne bodite razžaljeni, saj se šalim!... A vsekakor ploveva še naprej!...«

In res je držala čoln v prejšnem tiru.

Prasov je znova zadržal vožnjo in jedva dvigal vesli. Začela ga je grabiti jeza. Gospa očividno igra nekako igro. Znabiti je to prosta ljubohlepnost, a lahko pa tudi, da je zadnja misel. V

vsakem slučaju bi se najraje vrnil domov.

»Kaj, ali ste se splašili?« je vprašala Nadežda Aleksandrovna, vidé, kako leno vesla.

»Nisem se splašil, a hočem se vrniti domov!« je suho odvrnil Prasov.

»Dovolite, pritrjujem, samo da pustite mene za vesli. Zebe me in rada bi se segrela!«

Posadila se je za vesli, in Prasov je takoj izprevidel, da je ukanjen. Veslala je previdno, komaj se dotikaje z vesloma vode. Čoln se je komaj premikal.

»Zakaj delate to?« je vprašal ježno.

»Tako mi je všeč.«

Na tak način je šele v začetku jedne priplul čoln v ribnik in tiho plul mimo iv z vejami v vodo povešenimi. Ko sta bila kakih trideset korakov od mosta, je Obridlova nepričakovano obrnila z jednim veslom čoln in pomikala ga z nekoliko hitrimi in silnimi vzmahi k sredini ribnika. To je bilo storjeno tako urno in spretno, da ni mogel Prasov ničesar storiti s krmilom.

»Vi še niste videli Obridlovke s te strani, pogledjte!...« je rekla, položivši obe vesli v čoln. Jaz ne umejem,

česa se bojite! Menda je težko biti bolj brezhibnim, nego sva midva!...«

In baš tisto minuto se je začul z brega klic, ponovivši se večkrat:

»Nadja, Nikolaj Sergjejevič!«

»Aha! hm! Molčite, prosim!... Ne oglasite se!«

Prasov je že zinil, da bi se odzval, no, moral se je zadovoljiti s tem, da je mignil z ramama. Zdajci ga je minila potrpežljivost.

»Čemu to? Ne razumem!« je dejal tiho in z jasnim protestom.

»A kaj, če vas primoram, voziti se celo noč tod okoli; kaj pa porečete na to?«

Njen smeh, sedaj znova nervozen, se je razlegal po vodi na vse strani. In v obče se je mahoma izpremenila, izginil je mir v pogledu in gibanju, z obraza se je bral nepokoj, glas je nekako histerično zatrepetal.

»Sedaj šele se prične prava vožnja,« je rekla glasno, »poglejte, kako lepo goré zvezde! Ali vidite oni rdečkasti breg? Želite, da ploveva tjekaj? Oh, jaz bi hotela pluti brez konca, četudi v morje samo!...«

Sredi globoke tišine je bila vsaka njena beseda, izgovorjena zvonko in nalašč glasno, slišna na breg. Peter

Obridlov ni veroval svojim ušesom. Nemara je to govorila Nadja, njegova žena, pa komu? Človeku, ki ga vidi prvič! No, on je poslušal, želeč slišati Prasov odgovor. On je dolžen, dolžen nekaj reči, in jedne besede mu bo dovolj...

Ali Prasov je uporno molčal. Srd na to, da se z njim očitvidno igrajo, dasi sam ni poznal smisla te igre, ga je pripravil do tega, da je postal neljubezniv proti dami, kar je popolnoma nasprotovalo njegovim običajem.

»Gospoda, pridita domov!« jima je z razdraženim glasom kriknil Obridlov.

»Tako se izkreava!« je pospešil odgovoriti Prasov.

»Ah, strahopetec, strahopetec!« je tiho rekla Nadežda Aleksandrovna, in kakor da ne bi zapazila razdraženosti, ki je jasno zvenela v moževem glas, se je nekako prezirno posmehovala.

Čoln je že plaval proti bregu. Evo i most, na kojem je stal Obridlov, položivši roki na hrbet.

Čoln se je približal mostu. Prvi je izstopil Prasov. Obridlov ga je pustil molče mimo, kakor da ga ni zapazil. Njemu je sledila Aleksandrovna in, ne rekši ni besede, korakala proti domu.

Obridlov se je nagnil in začel privezovati čoln. Prasov je obstal za minuto, in nekako sitno mu je bilo. Rad bi bil izpregovoril s prijateljem, ali jezik se mu ni hotel ganiti. Do take meje demonstrativna je bila molčečnost Prasova.

»Vrag ga vedi, kaj je to!« je srdito premišljeval, »možno je misliti, da sem česa kriv! Trpeti ne morem tega neumnega položaja!«

In počakal je tako dolgo, da se je Aleksandrovna skrila in so potihnile njene stopinje, potem je krenil tudi on proti svojemu stanovanju.

V.

Ko je otvoril duri v svoje začasno prebivališče, je skočil Ignac, katerega je bil zbudil, s tal na nogi in se glupo in nevedno oziral vanj z zaspanimi očmi.

»Ali je že rano?« je vprašal, ker radi zaspanosti ni mogel ločiti dneva od noči.

»Bedak!« mu je razdraženo odgovoril Prasov in, snevši s sebe suknjo, jo vrgel na najbližji stol, a sam srdito skočil v postelj. Ležal je na hrbtu, položivši roki pod glavo, a Ignac, še

vedno ne vedoč, kaj se godi, je stal pred njim in ga gledal.

»Jaz te ne potrebujem... Greš lahko spat!« mu je ježno rekel Prasov.

»Da, jaz tudi mislim, da je čas spati!« je odvrnil Ignac, potisnivši vseh pet prstov v svoje goste nepočesane lase.

To je bilo njegovo iskreno mnenje. Četudi je spal takorekoč celi dan, ni to nič štelo, ker ni sezul svojih škornjev in ni slekel svoje mahodraste obleke, si ni postlal v sprednji sobi na tleh in ni molil Boga. To, jedino to je pojasnilo ono okolnost, da se v teku celega dne nikakor ni mogel naspati in se čutil sedaj takega, kakor da je kosil celi dan.

»No, idi z Bogom!« je dejal Prasov, kateremu je njegova odurna postava odločno branila misliti.

Ignac je slednjič izginil in jel srdito razsajati v sprednji sobi. Prasov je začel vrejevati svoje misli in čustva. No, ni se mu dosti posrečilo na tej črti. On si je bil samo svest, da se je pripetilo nekaj nelepega, česar je on najmanje želel, in da je vstal v njegovi duši od tega dogodka preprotiven spor. A glavno, on sam ni pojmlil dobro, kaj se je pravzaprav zgodilo, in čutil le, da mu je bilo igrati ne posebno zanimivo vlogo.

»Vrag me je zanesel semkaj!« je mislil, »da nisem šel naravnost po opravkih. Ne, pa je bilo treba pogledati k prijatelju... A zdajci, glej, te ta prijatelj sramotno spodi...«

»Fej, kakšne bedaste misli!« je dejal skoraj gromko. »Zakaj izžene? kaj sem mu storil?«

V sprednji sobi so zaškripale duri in se čul šepet. Očividno se je nekdo razgovarjal z Ignacom. Črez minuto je šepet ponehal in v sobo je stopil Ignac. Posmehoval se je nekako konfuzno.

»Večerjat morate bajè iti!« je rekel on.

»Kaj je to: večerjat?« je vprašal Prasov.

»To je — južinat... To je po naše!«

»Kdo je to ukazal?«

»Ne vem, kdo. Hišnica je prišla, sama hišnica...«

»Kakšna večerja bo to, ko bo že skoraj dve ura, in po tej neumni historiji?« je mislil Prasov.

Jed mu ni dišala in tudi truden je bil. Vsekakor je vstal in oblekel suknjo. Ignac se je še vedno muzal, ko mu je pomagal oblačiti se.

»Fant, kaj pa si pravzaprav tako vesel? kaj?« ga je vprašal Prasov.

»Smejem se pravzaprav za to, ker že čisti Vanjka, kočijažev pomočnik, konje, a gospoda šele večerjat gredo,« je pojasnil Ignac.

»Res je!« mu je odvrnil na to Prasov.

»A iti moram že vsekakor,« si je mislil, korakajoč v obednico. »Treba si je, ogledati njiju obraza. Mogoče, da se ni nič zgodilo in je vse to le moja domišljija!«

Nebo se je že začelo beleti, zvezde bledeti. Po takem se je res začelo jutro. Na dvorišču je naletel na hišnico, ki mu je prekrižala pot. Zdelo se mu je, da se je i ona smehljala.

Stopil je v obednico. Tukaj so jarko gorele sveče, in na mizi, pokriti z belim namiznim prtom, je stala čašica z žganjem, dve butelji vina, hladna pečenka, nekaka prikuha in še nekaj jedil v pokriti posodi. Manjkalo je le nekaj: gospodarjev. Prasov je, v polni zanesljivosti, da prideta, jel hoditi po sobi gori in doli. Že desetkrat je obkrožil mizo, pa ni bilo nikoga. Naposled je prišla hišina.

»Peter Aleksjejevič so rekli, da se poslužite... Oni se opravičujejo, da ne morejo priti,« je dejala hišina.

»Hm!... a o Nadeždi Aleksandrovni se celo ne govori,« si je mislil Prasov.

»Tako ne pride niti Peter Aleksjejevič niti Nadežda Aleksandrovna večerjat?« je vprašal.

»Peter Aleksjejevič se opravičujejo!...«

»Zopet samo Peter Aleksjejevič in zopet isti top nasmeh! Ne, sluga pokorni; jaz nisem vaje uprizarjati bedaka!«

»Jaz ne bom večerjal!« je kratko izjavil in urno zapustil obednico.

Sedaj ni dvojil več. Bil je besen do skrajnosti.

»Divjaki, ki ne razumejo brzdati svojih svinjskih čustev. Breztaktni, neolikani ljudje — in basta! Ne maram niti ostati dalje pri njih niti jedno minuto,« je mislil on odločno.

»Poslušaj, ljubeznivi prijatelj, ali si hočeš zaslužiti za žganje?« se je obrnil do Ignaca, ki se je spravljal vsekakor spat v sprednji sobi.

»Zakaj ne bi to hotel? Celó z veseljem!« je odkritosrčno odgovoril Ignac.

»Tako pa idi precej v vas in mi poišči voznika, ki je pripravljen me peljati takoj v Haritonovsko, razumeš? Poišči, če ni drugače, Petra, ki me je pripeljal semkaj. Glup je sicer, no vendar ni glupši od tebe! Nu, hajdi!«

Ignac se je s početka veselo nasmeljal, zato ker se mu je obečalo za žganje in še zato, ker mu je jako uga-jala opazka zastran njegove neumnosti; no, ko je dobro premislil, se mu je zdelo potrebno, izraziti svoje čudenje.

»Torej že tako brž odhajate, gospod?« je vprašal, »a reklo se je, da se jutri...«

»Vidiš, jaz sem se spomnil, da moram pospešiti!... Ti ne premišljuj in teci... Meni se jako mudi... Čuješ?«

»Saj tako hitim!« je odvrnil Ignac, stoječ seveda na miru ter je iskal svojo kapo.

No, on je v resnici stekel in pri tem dovolj vesel, kajti redkokedaj se mu je posrečilo prejeti za žganje in slišati slične stvari.

Prasov je zgrabil svoj kovčeg in začel pehati vanj svoje reči, kakor je prišlo, brez vsakega reda. Polastila se ga je bila strastna želja, odpeljati se kar najhitreje, tako da bi zvedel Obridlov o tem šele pozneje. On ni bil proti

slučajnosti, da bi Obridlov prišel baš isto minuto iz hiše, ko bode njegov voz drdral z dvorišča. On se odkrije, pokloni, a ljubeznjivemu gospodarju ostane samo zalomiti z rokama. S kratka, on ni hotel prosto odriniti zato, ker je nastopil čas odhoda, a oditi demonstrativno, da bi razžalil gostoljubnega prijatelja. Jako je kipelo v njegovih prsih za tem, odkar so ga poklicali ob dveh po noči večerjat v brezljudno obednico. »Bebasta gospa in njen divji soprog, a čemu naj bi bil dalje tu?« je premišljeval.

Čez pol ure je prihitel Ignac zasopljen in povedal, da je pripeljal voznika. Prasov mu je sunil v roko dva rublja, kar ga je spravilo v tako čudenje, da je bil gost dolžen sam nesti svoj kovčeg. Uprav isti trenutek, ko je stopil skozi vrata, se je na dvorišču prikazala hišnica. Ona s početka ni vedela, kaj se dogaja, ali ko je zopazila voz, je uganila.

»Odhajate? A gospod in gospa ničesar ne vesta!« je vskliknila.

»To nič ne dé. Pozdravite gospoda in recite, da sem mu hvaležen za gostoljubnost. Povejte, da se mi je mudilo in ga nisem maral buditi...«

»Saj gospod nikakor ne spijo... Nepretrgoma hodijo po sobi... Jaz jim povem!...«

»Aha! prosim, povejte!«

Hišnica je urno stekla v hišo, a Prasov je sedel v voz in velel pognati. Voz se je premaknil in, ko je že bil kakih tristo korakov od dvorišča, je Prasov slišal za seboj neko vpitje, slišal je celo glas Petra Aleksjejiča, kateri ga je parkrat zaklical, ali on se ni maral ozreti. »To mu bodi v poduk!« je mislil Prasov s škodoželjnostjo mestnega samoljubca in velel vozniku, ne štediti knuta.

Ko je bil zunaj sela sredi neskočnih step in pokošenih njiv, se je čutil zadovoljnega in začel mirno in zadovoljno dihati vase sveži jutranji vzduh. Vstok je že rumenel, kmetje so šli na polje, začeljal se je delavnik.

Hipoma je sinilo pred njim nekaj znanega, in isti hip se je rodil v njegovi glavi nekak moten spomin. Čudno je bilo to, da se je hotel smejati, smeh ga je nadlegoval vedno bolj in bolj in na posled ni vzdržal in se glasno nasmejal. Zdajci se mu je vse pojasnilo. Pred njegovimi očmi se je svetil znani obriti zatilnik z lasmi, počesanimi v prečko. Očividno je bil to isti zatilnik, ki ga je

razvedreval na potu v Obridlovko, in tudi je bilo očitno, da je bil to Petrov zatilnik. Pospešnost in razburjenost sta mu branila, pogledati voznika v obraz, in sedaj je voznik, začuvši glasen smeh potnikov, se ozrl sam nazaj; nikdo drugi ni bil nego Peter.

»Zdravstvuj, Petro!« mu je rekel vesel Prasov.

»Zdravstvujte gospod! A ste me le spoznali?!« je veselo odgovoril Peter.

»Kaj še! Spoznal sem te po zatilniku...«

»Hm!... Kako je mogoče spoznati človeka po zatilniku? Spoznati po obrazu, ker je — obraz Božji!...

Po kratkem molku je Peter, kateri je očitno ves čas strogo premišljeval svojo misel, rekel z globoko-filozofskim glasom:

»Kakor se kaže, je taka usoda, da vas moram jaz voziti! Glejte, nihče drug kakor jaz sem prišel k vam!«

»Pravilneje rečeno — jaz sem prišel tebi v pest in po vsej resničnosti me zapelješ sedaj še v samo blato!«

»Ne-e, kako neki v blato? Tukaj ni nobenega blata in ga ni bilo nikdar.«

»Pa saj ga menda tudi tam ni bilo, a si ga vendar našel.«

»Nu, tam... O tem raje ne govorite. Tam je je vrag podsunil!«

Po takem je bilo očividno, da ni izpremenil Petro niti za pičico svojih prepričanj glede hudobčevega vmešavanja v človeška dela sploh, in posebej — v njegove osebne stvari. Tem menj se je Prasovu zdelo, da je lastnik znamenitega zatilnika nekako napredoval v teh štiriindvajsetih urah, kar se nista videla, postal pametnejši ali se razvil, ali vsaj — ni bil tako glup, kakor se mu je kazal prej. Znabiti je prihajalo to od njegove lastne razpoložnosti, katera je bila po toli zmagovitem begu iz obridlovskega gradu do neke meje slavnostna. No, faktum je ta, da se je zdelo Prasovu možno stopiti s Petrom v razgovor.

»Povej, no, Peter, kako se upošteva pri vas Obridlov?«

»Petro Aleksjejevič? Dà, tako se upošteva... Tako, tako!«

»S kmeti je na primer dober?«

»Oni? Tako, tako... kaj hudega ne storijo.«

»Pa dobrodelen je?«

»Dobrodelen?« Peter je pomislil in potem rekel: »Dobrodelni tudi niso!«

Ta izjava se je zdela Prasovu jako značajna. Nič dobrega nič hudega ne

stori, to se zares vjema z Obridlovim. Ukvarja se s svojim sistemom, zakaj drugega mu ni mar. Za ničesar drugega na celem svetu, tudi ne za lastno ženo, s katero je oženjen samo pet let, katero je strastno ljubil, četudi je Aleksandra interesantna ženska.

Haritonovka je ležala kakih dvajset verst od Obridlovke. Jedva je izšlo solnce, že se je jasno videla na hribu, sredi brezvodne ravnine, objeta od vseh strani z golimi stepami. To je bila nevelika vas brez šole in celo brez cerkve. Prebivalci so hodili v cerkev v Obridlovk, toda ker je bilo tje kaj precej daleč, se niso odlikovali v pobožnosti.

A kam so pošiljali v šolo svoje otroke, je bilo znano le njim samim. Vas je bila revna in se je kazala od daleč dolgočasno in puščavno. Otožni pogled so jej dajali dolgi nepriročni drogi, ki so na raznih krajih nad študenci žalostno štrleli v nebo, kakor bi je prosili, poslati na zemljo nekaj takega, kar bi razgnalo Haritonovsko žalost. Torej v to od Boga zapuščeno vas se je vozil Prasov, in tu se je imel nekaj dnij dolgočasiti pri nekem veleposestniku, ki bode bržkone baš tako dolgočasen, kakor i njegova Haritonovka.

Zatorej je Prasov sklenil po izvršitvi vseh opravkov, odpraviti se takoj v Moskvo.

VI.

Prasovu se je posrečilo, končati opravke dosti hitreje nego se je nadejal. Že četrty dan je mogel odriniti iz Haritonovke. Vse te tri dni je bil strašno slabovoljen. In to — čudna reč — od žeje. — Zares, njega je nadlegovala nepretrgana žeja, ki se ni dala pogasiti z ničemur. Haritonovski prebivalci so pili vodo iz svojih studencev ter jo hvalili kot izvrstno, a Prasovu se je gabila, in kolikorkrat koli jo je pil, ni mogel najti pač v njej naslade Haritonovcev. Vsled teh okolščin se je takorekoč mučil tri dni in premišljeval le to, da izpije precej po prihodu v Obridlovko celo vedro čiste rečne vode. Obridlovka je bila zanj neizogibna, kajti ni bilo drugega pota, po katerem bi se dalo priti v Moskvo. Ali on je trdno sklenil, ne oglasiti se na noben način pri Obridlovih. Bog z njima! Po vsi verjetnosti se je stvar končala s tem, da sta se stepala, in je Peter Aleksjejevič znova nastopil svojo običajno življenje, t. j. se pečal s sistematično svinjerejo, riborejo, ovčjorejo itd. In tako bo zopet trajalo

do prihoda kakega novega svežega človeka, s katerim Aleksandrovnina napravi nekaj nedolžnih šal, in tako — je minilo življenje in vse se je skončalo. Ni takih razmer, katerim bi se človek ne privadil.

Prasov ni gojil proti Obridlovima nikakih zlobnih čustev. Več nasprotno je iskreno pomiloval oba. Pomiloval je Petra Aleksjejeviča za to, ker se polagoma zožuje umstveno in malo po malo postaja iz izobraženega človeka navaden svinjerejec, in za to, ker on neizogibno postane od tega brezčuten, in slednjič za to, ker poseduje povsem svobodna sredstva, a jih ne izkorišča in nekako brezplodno in topo cepeče na jednom mestu. Pomiloval je Aleksandrovnino radi tega, ker je tako ognjevitna in nadarjena, pa se mora dolgočasiti in veneti v samoti ob času, ko vrvi po drugih kotih sveta kipeče, veselo in zanimivo življenje. Pomiloval je oba in jima iz srca želel sreče, no posetiti ju ni maral.

Iz Haritonovske se je odpeljal po zajutreku in došel v Obridlovko ob dveh, t. j. v najhujši vročini. Tukaj jo je krenil naravnost k svojemu novemu prijatelju — Petru Opčičenku, katerega vsekakor ni našel doma in ga moral čakati. Prasov se je napil vode in se šetal

dobre volje ob toku, kjer so stali neveliki stogi žita, baba in dvoje otrok pa so čistili prostor za mlatitev.

»A tam le prihaja i Petro«, je rekla baba, kazaje na bližajočo se osebo. Potem je dela roko nad oči, kajti solnce jej je branilo gledati. »Ehe, to pa ni Petro, ne, ni Petro«, je nadaljevala kakor bi ugibala sama s seboj. »To je nekdo od gospode... Rodna moja mati! Kaj pak... To je gospod sam, pri Bogu, sam gospod! In kako naglo gre, in naravnost!...«

»Kakšen gospod?« je vprašal Prasov in tudi začel gledati.

Postava je koračila od gosposkega doma in bila precej slična Petru Aleksjejeviču.

»Ali bi ne kazalo, pobegniti v izbo in reči, da me ni?« je mislil Prasov. »Kajti jaz sem razžaljen!... Ne, sitno bode, kakor komedije, a jaz ne morem trpeti komedij. Naj bo!«

Oseba se je med tem približala in sedaj že ni bilo več nikake dvojbe, da je bil to sam Obridlov. Na sebi je imel sivo suknjo s svilenim ovratnikom in obut je bil v navadne škornje. To poslednjo okolnost je opazil Prasov pred vsem. Tako opravljeni Peter Obridlov ni izgledal strogo-gospodarski. Videti

je bilo, da je hitel. Potem je bilo možno videti, da je iz vrat gosposkega doma pridrdral koleselj, vprežen s parom konj, in dotekel Obridlova, kateri je sedel vanj.

»Mogoče, da se pelje na ribni zavod?« je šinilo Prasovu v glavo. Toda ne, koleselj je krenil naravnost k Petrovi koči.

»Čudno! Celo ne brez slavnosti!« je ironski omenil Prasov.

Med tem se je pripeljal koleselj k vratom in Obridlov je tekel čez dvorišče naravnost k reki.

»Golobček, Nikolaj Sergjejič, ali te ni sram, ali te ne peče! Tako si naju hotel kaznovati! Aj-aj-aj! Seveda sem jaz neizmerno kriv pred teboj, neizmerno... No pa kaj si hočem, da sem naravnost take bebaste nravi!... Pojdi k nam, brez premišljevanja, nič nočem poslušati! kje imaš kovčeg? kje vrhnjo suknjo? Semkaj, semkaj v koleselj!... In ko bi ti vedel, kaj se je zgodilo pri nas?! Ti bi se divil, čudil in bi ne verjel.«

Prasov seveda se ni protivil dosti. Teoretična odločnost ga je pri toli prijaznem prijateljevem vsprejemu takoj minila in že je sedel v vozu in se peljal z Obridlovim proti gosposkemu domu.

»Kaj se je zgodilo pri vas?« je izpraševal.

»Nič ne povem... Ni dovoljeno!« je s šaljivim glasom odvrnil Obridlov. »Ko se pripeljeva, ti bo že povedala Nadenka. Jaz ti samo povem, da so se vršile čudne reči, čudne! Jaz sam sem tako rekoč dejanska oseba, zato rej se čudim, dosihdob se čudim!... Da pred-oči si! No vsekakor si ti zloben človek: ali je možno tako! Ob dveh po noči sesti na prvi kmečki voz in se odpeljati, ne izpregovorivši ni besede! To je grozno! No, ako se ti je že tako mudilo, ako si me — že hotel poučiti, zahteval bi bil vsaj voz — tebi ga bi bili koj isto minuto dali! Ah, Nikolaj Sergjejič, veruješ - li, da si me s svojim odhodom ranil naravnost v samo srce... In veš, zastonj si mislil, da prideš mimo mene skrivoma! Veš, brate, jaz sem napravil pravcato gonjo, kakor na volka. Da, da! Vsem svojim stražnikom in pastirjem, vsem služabnikom mojim je bilo zaukazano, naznaniti mi koj, ko se pokaže moskovski gospod v Obridlovki, a če bi namerjal peljati se mimo, obdržati ga na pošten ali celo na nepošten način... Tako torej, brate! In glej, jedva si se pripeljal do prve koč, že je priletel sel z naznanilom: moskov-

ski gospod se je pripeljal, in jaz sem šel takoj k tebi!...«

Vse to je Obridlov govoril z živahnim, veselim in dobrodušnim glasom. Ko sta se peljala mimo svinjaka, stoječega tik ribnjaka, je vprašal Prasov, zatajivši v duši smeh:

»No kaj, ali sta že prišli tvoji madjarski znamenitosti?«

»Kaki znamenitosti?«

»No oni svinji, na koji si polagal toliko upanja! Pomniš, celo sanjaril si?«

»A - ha - ha - ha - ha! Vrag z njima! Čisto sem nanji pozabil.«

»Tako!«

»Da, brate, si moreš misliti, saj ti pravim, da se je pri nas zgodilo nekaj takega, čemur se bodeš čudil, čudil in čudil! No, doma sva. Ej Ignac! Nesi kovčeg svojega gospoda v sobo! Hitro!...«

Ignac je pritekel veselega lica, na katerem se je jasno poznal pečat dveh rubljev za žganje.

»Veš, ta mrzavec je pijančeval po tvojem odhodu dva dni.«

»Res?«

Prasov je zopet v svojem stanovanju, kjer je vse pri starem. Samo Ignačev obraz, preje glup, je sedaj

ljubko-glup. Gost se umiva, preoblači in se pomenkuje z Ignacom.

»Zakaj si pijančeval?« izprašuje svojega začasnega strežaja.

»Tako... zavoljo žalosti,« odvrne oni, gledaje mu v obraz z obožavanjem.

»Zavoljo kakošne žalosti?«

»Zavoljo žalosti... Potem, ko ste odšli vi, mi je postalo zelo dolg čas... No, in sem zapil!...«

»A kaj pa se je pripetilo pri nas? ... Baje nekake izpremembe...«

«Da. Samo praviti se ne sme.»

»Zakaj ne?«

»Ni dovoljeno!... Sam gospod so prepovedali! A je... Mnogo je!«

Po šipi je nekdo potrkal.

»Prideš-li kmalu?«

To je povpraševal Obridlov. Čez pol minute je prišel sam v sobo.

»Žena te nestrpno pričakuje«, je rekel. »Pravi, da se tako dolgo oblačijo le mestne kokete!«

»Kako je sedaj vse pri njih milo in tako rekoč namazano,« je pomislil Prasov.

Naposled je bil gotov. Obridlov ga je vzel pod roko in vlekel za seboj. Stopila sta v dvorano, uprav v isto, kjer je stal glasovir, in kjer je Aleksandrova igrala in pela. Mogoče, prav

tukaj se je pričela ona mala igra, ki se je razigrala v toli neumen slučaj, a sedaj privela k nekakim sijajnim, Obridlovo srce radujočim vspehom. No, v čem sestoje ti vspehi?

Aleksandrovnja je sedela pri oknu, vstala pri njiju vhodu in jima šla naproti. Bila je v jarki maloruski obleki, ki se je kaj lepo vjemala z zdravo rdečico na njenih licih. Dve debili kiti sta se spuščali niže pasa. V tej opravi je bila lepša nego v drugih. Vladimirček je svojeglavno šel za njo, držeč se njene obleke.

»Zdravstvujte, begun!« je rekla veselo in mu pomolila roko.

»Begun, ki je vjet!« se je pošalil Obridlov. In predstavi si, Nadja, on je bil trdno namenjen, peljati se naravnost v Moskvo.

»Aj-aj-aj-aj-aj!«

»Trdno namenjen, pa si ga tako brž premagal!« je rekel Prasov.

»No, z jedno besedo, vi ste z nama in jaz imam priložnost, pojasniti vam kolikor toliko tega, kar vas je odpodilo.«

»Pojdiva Vladimirček!« Obridlov se je obrnil k dečku. »Obečal sem ti, pokazati tvojega konja.«

Prijel je dečka za roko in šel z njim iz dvorane.

»Sedite, Nikolaj Sergjejevič!« je rekla Aleksandrovna in se posadila sama na prejšnje mesto poleg okna.

Prasov je sedel na trd divan in se pripravil k posluhu.

Mislil je.

»Zopet tôte — à — tôte! Ali takrat mi menda ne grozi z nikakimi zvijačami.«

»Jelite, da ste zelo jezni na naju?« je vprašala Aleksandrovna.

»Zelo, zelo!« je odkritosrčno odgovoril Prasov. »Priznavam, bil sem iskreno razkačen.«

»Radi mojega vedenja?«

»Ne, radi tega ravno ne...«

No, kadar vam pojasnim svoje obnašanje, boste še bolj razkačeni.

»Potem takem bi-li ne bilo bolje, vzdržati se tega pojašnjevanja?«

»O ne! Kadar spoznate moje nagibe in se seznanite z vspehi, potem boste, kot moj dobroželitej, veseli in znabiti me pohvalite...«

»Dovolite, poslušam. To me zanima!« je resno rekel Prasov.

»No, pred vsem vam bodi povedano, da niste posebno daljnovidni.«

»Nemara?... To čujem prvič od ženske.«

»Da, pri tem še od vaščanske, katera vam to takoj dokaže. Mari niste bili zapazili okolščine, da vam razkrije dostojna ženska, omožena in mati, drugi dan po seznanju z vami vso svojo dušo?«

»Pa recite, ali je bilo to neiskreno?« je vprašal ves rdeč Prasov.

»O ne, vi me zastonj imate sposobno za tako zlobno igro. Vse to je bilo iskreno. Tožila sem vam gorje, katero je zares nakipelo v moji duši. Ali to je bilo menda prehitro in za vas nepričakovano?«

»Tolmačil sem si to s tem, da vam je bilo že precej težko...«

»Hm!... A ne veste-li, da ženska se odloči, naj jo muči še tako gorje, preje izliti je pred drevesom, nego pred možkim, katerega ne pozna in tudi ne ve, kako on na to pogleda! A jaz sem se odločila. Odločila za to, ker ste namerjali že tretji dan zopet odriniti, trebalo je hiteti...«

»Jako zlobno!«

»Da, jako zlobno in sebično! Toda jaz sem tedaj iskreno mislila, da mi daste kot prijatelj mojega moža prijateljski nasvet, a ste se odrekli. In isto minuto je dozorel v moji glavi načrt...«

»Tako torej! Celo celi načrt?«

»Da, moja osnova je bila v tem, da bi se vzdramilo speče čuvstvo mojega moža. Vse to, seveda, je bilo v višji meri samoljubno, no, kaj se hoče?... Nisem vam mogla razodeti svojih mislij, ker gotovo ne bi bili hoteli igrati tiste vloge, katero...«

»Katero sem vsekakor doigral?!« je končal zanjo Prasov. »Vi ste presneto zvita ženska, Nadežda Aleksandrovna!«

»Nu, kajpada?! Drdrala sem na vso moč po svoji egoistični cesti. No priznajte, bi se bili vi zares odrekli isti vlogi, da ste vedeli?«

»Odrekel bi se bil, kajti ne ljubim igrati vlog in ne čutim v sebi za to poklica.«

»Ali pokazali ste sposobnost za nehotno vlogo...«

»Bedaka? ha, ha, ha,« se je nasmejal Prasov. »Nadaljujte, nadaljujte, prosim, svojo odkritosrčno izpoved.«

»In tako sem namerjala ganiti svojega soproga. Skušala sem doseči to z godbo; mislila sem, da moj mož ne bo trpel tega, da bi tuj možki sam občudoval mojo godbo in petje, in to bi ga vzdramilo. No, on se je pokazal močnejšega od te skušnjave. Tudi ste zapazili, da sem skušala na vso moč prezirati ga in vam dati prednost, ali

tudi to ni izdalo nič. Zatorej sem posegla po poslednjem sredstvu. Treba je bilo hiteti, kajti čez dan ste vi mogli odpotovati, a sem bila brez vas, to je, brez tretje osebe, prešibka.«

»Nadaljujte, nadaljujte!...«

Sklenila sem zbuditi v njem ljubosumnost na najzlobnejši način. In to je resnica, ako se bi mi bilo zdelo potrebno, bi vas bila primorala, voziti se v čolnu celo noč do solnčnega vzhoda, ali prišla je rešitev prej, in bili ste rešeni te sitnobe... Toda niste-li zapazili, da sem bila popolnoma vesela, dokler sva plula po rečici, in postala mahoma frivolna, ko sva se približala našemu domu?»

»Zapazil sem, no, priznavam, tolmačil sem si to kot vašo hudomušnost!«

»Vse to ni nič zanimivo. Ko sem zaslišala klic svojega moža, sem spoznala po glasu, da se je že začelo... In vsled tega sem vam dovolila, obrniti k bregu. Ali sedaj pride najpoglavitnejše. Vi ste odšli v svoje stanovanje, jaz v spalnico — in se zaprla tam. Čula sem, kako je hodil mož s širokimi koraki po kabinetu. V teh korakih sem razločevala vse potančine njegovega duševnega stanja. On se je besil, srdil, je bil ljubosumen — in to me je spra-

vilo v neverojetno veselje. Čakala sem le moževega pojasnila. Tudi jaz nisem spala celo noč, ali radi drugih občutkov nego moj mož. Veste-li, kaj čuti žena, kadar vidi, da je mož, katerega ljubi, nanjo ljubosumen? Čudili se bode, ako povem, da ona občuti isti trenotek najvišjo blaženost, kakoršno le zamore dati ljubav. Kadar vidiš, kako muči ljubljenega človeka ljubosumnost, spoznaš svojo polno zmago nad njim, vidiš, da je ves prešinjen od tebe, da napolnjuje tvoj obraz njegovo dušo, ga je podjarmil in ga ima v oblasti. To so čutila, polna oblasti nad živim, razumnim in pri tem ljubljenim bitjem. Menite, da je Dezdemonna trpela samo od neumne ljubosumnosti Otella? ... Motite se, naslajala se je prav tako, kakor je trpela, in čim nespametnejši so bili napadki ljubosumnosti Otella, tem večja je bila njena naslada.«

»Po vašem mnenju je ona občutila največjo blaženost oni hip, ko jo je Otello dušil s slamnjakom?«

»Zelo lahko. Z jedno besedo, zdajci umejte, v kakem stanju sem prebila tisto noč. In sem-li mogla spati, ko me je nosil v sosednji sobi — jaz sem to čutila, — moj mož v srcu; saj je trpel zavoljo mene, saj se je srdil vsled

sumnje, da sem mogla biti intimna z vami, a ne jedino ž njim... Čakala sem, da naposled potrka po mojih vratih. In odkritosrčno rečem, nisem čakala za to, da bi mu odprla, ampak da bi mu ne odprla. To je rezko in zlobno, porečete? Ne oporekam, no, ne pozabljajte, da sem imela načrt, da sem pričakovala od tega slučaja velikih dobrot, da sem potratila na izpolnenje svoje osnove toliko energije in umetnosti in sem znabiti ravnala večkrat brezvestno. Bila sem dolžna donesti ljubosumnost mojega moža do skrajne meje in se držati tega cilja. Dà, že to ni bilo lepo, da nisem ravnala odkritosrčno, a sistematično, toda saj tudi moj mož nosi povsod in pri vsem svoj sistem... Vendar mož ni potrkal niti jedenkrat po vratih. Vedno je hodil, hodil gori in doli. Čula sem, kako je prišla k njemu hišnica in naznanila, da odhajate. Jaz bi bila lahko prišla in vas prosila, da bi ostali, se opravičila pred vami in vi bi bili gotovo pritrdili. No nisem se zganila. Verujte mi, da sem gledala na to epizodo, na vaš odhod, kakor na pomoč, poslano mi od zgoraj. Ugibala sem: da, to je neumnost, škandal, ali njegov odhod privede moža do sumnje. On deje: »a on se je odpeljal po noči

na tihoma, z najetim vozom, ter se bal reči meni za konje. To ni zastonj. Med njima je moralo biti nekaj, njega je sedaj sram gledati mi naravnost v oči. « Jaz sem mislila, to bo olje v ogenj, hoteč potem uporabiti vse sile, da bi se vi z bogali z nama. Kaj se hoče? Saj se je odločevala vsa moja bodočnost. Jedno od dveh: ali ostanem kakor poprej obsojena na obotavljanje, ali pa dosežem svoj ideal. Kaže se, da se nisem varala, kajti moj mož, vrnivši se v kabinet, je stopal že bolj energično... Čula sem, kako se je včasih vrgel na divan, ječal, vzdihoval; smislil se mi je, ali vendar nisem ganila z mezincem, da bi storila kakoršen-koli korak. »

Aleksandrovna je prenehala na minuto, da bi se oddahnila, a mogoče dala priliko Prasovu, izpregovoriti nekaj. Ali on ni črhnul niti besede, a pazljivo poslušal to psihologično izpoved. Nadaljevala je:

»Nastopilo je jutro. Ura je odbila šest. Poslušala sem. Saj veste, da se ob tem času moj mož vselej odpelje na svoje zavode. Čakala sem torej: Ali se res odpelje? Stopil je na krilce in srce mi je začelo nemirno tolči. Nemara se odpelje? Nemara? Tedaj je propalo vse. On se razvedri, čuvstvo, katero so

vzročili dogodki, pregori v njem, in ko se povrne, bo zopet govoril o ribarstvu... Ah, ne morete si predočiti, do kake mere slabo sem se čutila one minute! Saj nisem imela nikakih sredstev, da bi ga motila, ga zadrževala... Toda zdajci slišim korake, on je znova v kabinetu, vrže se na divan in sedi tiho in mirno. Jaz pravim sama sebi: No, kaže se, da sem premagala! Vstala sem in se oblekla polagoma, čisto tako kakor delam to vsak dan. Potem sem šla na krilce, toda ne skozi kabinet, marveč po drugi strani in sem ukazala to in ono. Mož je slišal moj razgovor s posli in se mogel uveriti, da sem mirna kakor vsekdar. Jel je hoditi po dvorišču. Včasih je prišel mimo obednice in pogledal v okno, hoteč se prepričati, ali sem jaz že tam. Jaz sem vse to videla od daleč. Šla sem torej v obednico, kakor po navadi, sela za mizo in začela nalivati čaj. Vladimirček je še spal, in to je bilo dobro, kajti na vsak način sem hotela imeti odgovor. Prišel je tudi mož. Bil je bled in imel utrujen pogled. Razjokala bi se skoraj, ko sem ga pogledala. No, moj načrt... Ali sem ga mogla popustiti pri samem koncu? Pomolela sem mu kozarec, on ga je vzel molče in izpraznil, gledaje nekako raztreseno na

dno kozarca. Bil je trenotek, ko sem se bala, da se v njegovi duši poleže burja in on, napivši se čaja, ne bi odšel po svojih opravkih. Tedaj sem vlila v ogenj še več olja. Vprašala sem z najbolj nedolžnim glasom:

»Kaj je pa z Nikolajem Sergjejičem? Mari še spi?«

»Mož je nekako nedoumno stisnil ustni in potem s poudarkom:

»Nikolaj Sergjejič? Ta se je mahoma odpeljal ob dveh po noči...«

»Kam?« sem vprašala začujeno.

»Po svojih opravkih. Odšel je brez slovesa!«

»Aj — aj — aj! Ali te ni sram? Tega si ti kriv... Ti si postopal tako neljubeznjivo z njim!?!... Ti ne moreš umeti, kako me to boli in jezi,« sem rekla.

»Tega je bilo dovolj, da je vskipel. Skočil je s svojega sedeža in tresoč se na vsem telesu je izpregovoril s strašnim glasom, kakoršnega nisem slišala pri njem še nikoli.

»A tako žalujete po njem! To vas spravlja v obup! Vas boli, jezi! Vam bo dolg čas po njem? Kajpada! Zal mož, imeniten, zanimiv, poetična vožnja s čolnom, sramotitev moža, kateri je dolgočasen, priprost, siten!...«

Govoril je vsaj pol ure. Bíl je s pestmi po mizi, cepetal z nogama, prevračal posodo in stole, sedal, vstaval, tekal po sobi... Ubogi Peter! Kake muke je pretrpel tiste pol ure. Videla sem vse te muke na njegovem obrazu... In kaj vse, da mi ni narekal?! Koliko razžaljenj sem čula od njega, najstrašnejših, najpodlejših! Ali sedela sem mirno ter poslušala, poslušala vse to z naslado, z radostjo. Videla sem, da je silno zadet do živega, a to je pomenilo za-me, da me ljubi, a če me ljubi, potem še lahko storim vse, kar hočem. On je končal in ves zasopel sedel v naslanjač. Potem sem začela jaz...

Ti si končal, sem dejala, in si videl, da sem potrpežljivo poslušala vso ploho tvojih očitanj. Poslušaj tudi ti mene. Vse to je neresnica. Med menoj in Nikolajem Sergjejičem se ni godilo ničesar takega, kar bi prekoračilo meje navadne ljubeznjivosti. To ti prisegam pri vsem, kar mi je svetega, in s tem začenjam. Pomisli na minuto, da je bilo to tako, kakor ti misliš, predstavi si, da me je zanimal. Mari nisem imela za to vzroka? Ako ljubeč človek, mož, kateri mi je še pred tremi leti govoril ognjene besede in se rotil o večni ljubezni, ako me je ta človek zavrzel, me

prezira, me pušča samo radi nekakega ribstva, svinj, konj in temu enake reje, potem bi morala biti angelj, da se ne bi dala premagati. Jaz pa nisem angelj, marveč ženska ...

»Skratka, povedala sem mu vse, kar mi je nakipelo v srcu. Da, to je bil trenutek, ko sva so naposled pomenila. Za to, da bi se spojila dva kosa železa, ju je treba poprej razbeliti. Tako sva se morala razgreti tudi midva, da bi popolnoma razumela drug drugega. K vsemu sem pritaknila: Moj prijatelj, vedi, da je bila to le zabava. Hotela sem ti pokazati, kaj se lahko pripeti. Tvoj prijatelj Nikolaj Sergjejič je prepošten človek, da bi storil le jeden korak na tej črti, kakor ti misliš ... No, ako me bodeš puščal samo, ako ti bodo tvoje ribe in svinje ljubše od mene, potem se lahko najde drug človek, ki ne bo tako strog v svojem vedenju do ljudi ...«

Pri teh besedah je mož skočil s sedeža. Njegove oči so gorele, tresel se je po vsem telesu. »Da, veš li ti, kako te jaz ljubim!« je vskliknil, strastno me objemaje. »Jaz sem pripravljen radi tebe pozabiti vse in delati le to, kar ti želiš! Kakšen slepec sem bil! Vse to je kriva moja narava, katera je tako jednostranska! ...«

»Sedaj ste čuli vse, Nikolaj Sergejevič! Povedala sem vam vse to zato tako podrobno, da bi obnašanje moje in mojega moža ne sodili prestrogo in pozabili to nepriliko, katera se je našla nekako sama. Vi vidite, da mi je vaša prisotnost in znabiti ljubeznjivost vrnila mojega moža in ne morete si predočiti, kaka sreča caruje v našem domu! Soproga se je popolnoma predrugačil. Postal je tak, kakoršnega sem prvič srečala v Moskvi. Ima čudno nrav. Če se enkrat zaveruje v nekaj, potem se zaveruje v vse, kar se tega količkaj tiče. Tako se je zaveroval v gospodarstvo, in ni bilo v tem gospodarstvu stvari, da ga ne bi bila zanimala. Sedaj se poprejme mene, in ko bi vi videli, s kakim iskrenim zanimanjem on posluša mojo godbo in petje! In on je zares z velikim veseljem jel delati vse, kar mi je všeč. Takoj se je odpravil k sosedom v posete in obnovil prijateljstva; sedaj bomo imeli pri nas večere, a po zimi se odpeljeva kake tri mesece za granico...«

Tu je vstala in stopila par korakov proti Prasovu.

»Sedaj se nadejam, da mi oprostite to malo igro, katera je privedla vašega prijatelja k takemu srečnemu izidu. A kako sem vam hvaležna za

vašo nehotno vlogo, tega izraziti niti ne morem!...«

Tudi on je vstal in krepko stisnil roko, katero mu je ona pomolela.

»In jelite, od danes naprej si bomo najboljši prijatelji, Nikolaj Sergjejič!? Takrat ostanete malo dalje pri nas, kaj ne da?«

»Kaj še, nič mi ne brani, storiti to!« je odvrnil Prasov.

Med tem je stopil v sobo Obridlov in takoj objel prijatelja.

»Kajpada — podučljiva prigodba?! Da, brate, včasih napade človeka temota, dogaja se, da še zroči ne vidijo ničesar. A jaz sem bil popolnoma slep, a sedaj sem spregledal in vidim tako jasno vse svoje pomote. Jeli, tudi tebi sem bolj všeč v tem pogledu? Pomniš, kako sem te mučil s parnim mlinom? Ha, ha, ha! Spominjal sem se in se smejal. Zdajci — je vse drugače! Ti se prepričaš, kako veselo živiva z ženico!...«

Objel je tudi Nadeždo Aleksandrovno, potem vzel na roko Vladimirčka in ga poljuboval.

V obče je Prasov zapazil, da je gospodovala sedaj pri Obridlovih idilična sreča, iskreno se je radoval, da je bil nehoten vzročitelj te izpremembe.

»Jaz sem seveda uprizarjal bedaka, o tem ni nikake dvojbe. Ali uspeh je tak, da more oprati to razžalitev. Čemu ne igrati norca radi sreče starega prijatelja? Ko premišljuješ, da more biti včasih tudi vloga norca poštena, potem začneš uvaževati celo Ignaca.«

Gostil je pri Obridlovih celi mesec in bil priča tega, kako se je malo po malo oživiljal njiju dom, prihajali sosedge, razlegala se godba, petje, ploskanje, in Nadežda Aleksandrovna je bila kraljica družbe.

Obridlov je poveril vse svoje zavode hišniku, in obdržal zase splošen nadzor, ali tako rekoč »gospodarsko oko«, katero, dasi povsod potrebno, večinoma ni prisotno. On je pozabil na svoj sistem, je nehal sanjariti o zboljšanju svinjereje in dvoril Nadeždi Aleksandrovni, kakor novooženjenec.

Stara pestunja

[ichal]

Poljski spisal M. Balucki.*

Preložil Podravski.

* Balucki se rodio g. 1839. Gimnaziju je svršio u Kre-
ta. Uz Kremskog i Ljenskijevica on je najveći
konar. God. 1884 slavio je 25 godišnjicu svoj knj. rada
je realista. Radnje njegove su: brskorske slike
za mužen, Džamni dobrovoljci, Tivolica, Turjedi
joci, Gurska i Gursice, Torka, kida i t. d. Majstori
i u obzoru, osobito u veselogri.

li je bila ona mlada kedaj? Najbrže! Toda jaz je take ne pomnim, dasi jo poznam že nad dvajset let. Ona je delala na-me vtis posušene rastline, katera se več ne spremeni. Majhne postave, grbasta, z žoltim licem, ozaljšanim z zarumenelo rudečico, je hodila ona vsikdar z urnimi koraki in, srečavši me na ulici, je pokimala z glavo, kar bi imelo označiti poklon, ter vsikdar rekla: »moj najnižji poklon«. Služila je pri učitelju godbe, v čegar hiši sem bil jaz časten gost, ki je bil po rodu Čeh, a se je že zdavna naselil v Krakovu. Ona je tudi, zdelo se je, prišla iz nedaljne Biale, kar pa je bolj kazala njena obleka nego govorica. Nosila je kratke jopice, vse le temne barve, a čelo in gladko

počesane lase si je opasovala z baržunastim trakom, kar jo je delalo nekako podobno nunam. Bila je v resnici jako pobožna, kajti bila je člen rožnovenske bratovščine in bratovščine sv. Frančiška. Vsako nedeljo in praznik je hodila k večernicam k oo. dominikancem z debelim molitvenikom in zeló oguljeno nôsno ruto v roki. To pa je ni oviralo v službi, katero je vršila zvesto in udano kakor pes in trudoljubno kakor mravlja. Dovolj je, ako povemo, da je ves čas služila na jednom mestu pri mojem učitelju godbe — Hilečku. Stopila je v službo, ko je bila Hilečkova žena še živa, ter odpestovala dvoje otrok: Ljucinko in Karolčka. Smatrala se je za pestunjo, toda poleg tega je tudi kuhala in prala ter pomagala pospravljati sobe, in ko se je Hilečkova žena preselila na pokopališče, se je dobra Kasija trudila, nadomestiti detotoma mater, kakor je mogla in znala. Razposajeni Karolček ni priznaval te zamene in na Kasijine materinske opomine je odgovarjal s tem, da ji je pokazal jezik, ali jo popolnoma preziral. Kasija se radi tega ni mnogo brigala zanj, prerokujoč mu, da iz njega ne bo nikdar nič prida, za to pa se je navezala na Ljucinko kakor na svojo

hčer. Nikomur, celó očetu ne, ona ne bi bila dopustila, razžaliti to svojo ljubičico. Pa je tudi Ljucinka bila dobra, ljubezniva, brez-žolča, kakor golobica, tako je rekala Kasija. Resnica, ona ni bila zala; dičile so jo samo otroške, kot nebo modre oči, toda Kasija v svoji materinski zaslepljenosti ni dopuščala, da bi bila katera zalša, ter se zeló čudila, da mladi ljudje hodevajo na ulici mimo nje, kakor bi ne imeli oces. Toda kadar se je nekateri od njih prikazal v Hilečkovem stanovanju, bodisi da je prišel po svojih opravkih, po napeve, ali na pouk, je Kasija že pretresala posledice tega slučajnega poseta ter si delala upanje, da reč ne ostane kar tako. Komaj so se za prišlecem zaprla vrata, je tekla k svoji gospodični z vprašanjem:

»Nu, kaj? Ta vam je všeč? Tega bi hoteli vzeti?«

Ljucinka se je na ta vprašanja dobrovoljno nasmihala, kajti bila je razsodna deva ter je dobro vedela, da ko bi tudi ona hotela, bi ipak marsikateri od teh gospodičev ne imel volje, ženiti se ž njo, ker ona ni bila ni zala, ni bogata ter je imela samo to, kar si je prislužila s poučevanjem godbe. In dasi je prislužila toliko, da je mogla deti tudi kaj na stran; dasi je Kasija

dokazovala, da deklica s takim srcem je vredna milijone — je ona vendar razumela, da nobeden od teh ne dobi skomine po teh domišljenih milijonih.

Ljucinka je to večkrat povedala svoji Kasiji, toda prepričati je le ni mogla, in Kasija je, kakor poprej, videla v vsakem mladem človeku, prišedšem v njihovo hišo, ženina ter tudi hitela dobiti o njem potrebnih poročil s pomočjo svoje poizvedovalne pisarne, to je bratov in sester sv. rožnega venca, kakor tudi dvornikov, služabnikov in lakajev — kdo je on, kje služi, kake dohodke ima itd. Na podlagi takih poročil sem bil jaz iz spiska kandidatov izključen, češ, da ne odgovarjam njenim zahtevam.

»Ta ni za našo gospodično«, je dejala Kasija, zvedevši, da se ukvarjam s peresom, in od tega časa sem mogel mirno zahajati v hišo starega učitelja, brez bojazni, da bi mi kdo podtikal matrimonijalne namene.

Za to pa je bilo dokaj drugih, na katere je Kasija računala, toda navadno je prišlo tako, da komaj je ona nabrala potrebna poročila, ki so ga usposobila za dostojnega kandidata, kar se ti na veliko Kasijino nevoljo niso več pri-

bližali, da ji je res že zmanjkalo besed za obsodbo sedanje mladine, nestanovitne in lahkomišljene. Takih ipretendentov, katerim se še sanjalo ni, da bi morali Ljucinko snubiti, je naštela Kasija kakih trideset.

Naposled se je prikazal jeden, ki se je vzdržal dalje od drugih ter bil celo častni gost v Hilečkovi hiši. To je bil dijak-medicinec, torej po mnenju Kasije najprimernejši mož za njeno gospodično; belolas, male rasti in suh; sploh kaj neznatna oseba, toda tih in resnoben. Prihajal je vsako nedeljo popoldne z gosli pod pazduho in igrali so po več ur vsi štirje, to je on, Ljucinka, njen oče in neki odstavljen uradnik, strasten ljubitelj godbe. Uradnik je igral na vijolo, dijak na gosli, Ljucinka na glasovir, Hileček, ki je znal igrati na vsa godala, pa je vzel pri tem kvartetu v roke vijolončel. Sčasoma se je dijak tako zaljubil v te posete, da je začel zahajati k njim po večerih tudi čez teden, in če ni našel starega doma, pa sta igrala sama z Ljucinko. Tega je bilo popolnoma dovolj, da ga je jela Kasija smatrati za zaželjenega ženina. Žalostilo jo je samo to, da mlada človeka, namesto da bi si razodela ljubezen, le igrata in igrata brez spomina.

»A čemu odlagati?« je dejala. »Hočeš li snubiti, pa snubi.«

In ko je Ljucinka omenila, da ona podtika temu gospodiču namene, katerih niti nima, je Kasija vstrajala na svojem, ponavlja je:

»A, nima namena, čemu torej hodi?«

»On ljubi godbo, za to tudi hodi«, ji je pojasnovala Ljucinka. »Evo, saj tudi uradnik prihaja, a temu vendar ne podtikate nikakih namenov.«

»Ej, to je kaj drugega«, je odvrnila Kasija. »Uradnik je star, plešast, njega nihče nima na sumu, in kaj tudi hoče delati doma? Ta pa je mlad, našel bi si zabave, kakor jo najdejo drugi gospodiči; ali je mar tam malo kavarn, gledišč? Čemu on torej to dela, če ne radi nas? Da, celo slepec bi to videl.«

Ljucinka se je spočetka smejala starkini domišljavosti, ne pripisovaje jej nikakega pomena; ko pa je le vsaki dan slišala podobne besede, ko ji je Kasija poročala svoje nove poizvedbe, podkrepljajoče ljubezen gospoda doktorja (ona ga je že tako imenovala), ko ji je on sam s svojimi poseti, kakor se je zdelo, potrjeval Kasijino domišljijo in ko je naposled na imendan Ljucinke poslal ji kitico in s svojo roko prepisan napev, rekla si je ona nehoté v

duši: »I kaj, mogoče . . .« in od tega časa je jela z drugačnimi očmi gledati na Hipolita, čegar poseti niso bili za njo več tako vsakdanji. Sedaj ga je pričakovala nestrpljivo; njegovi koraki na stopnicah so pospešili bitje njenega srca in njegov prihod v sobano jej je privabil na lice živo rudečico. Če se je pripetilo, da se je kje zapoznil, ali sploh več dni ni prišel, pa je bila že vsa zbegana.

To so bili nedvomljivi znaki zarodivše se ljubezni, katerih pa, kakor se je zdelo, Hipolit ni zapazil ter tudi ni pokazal, da bi kakor si bodi vplivali nanj. Kakor poprej, je dohajal tudi sedaj ob nedeljah točno na kvartete, čez teden na duete; to je postalo zanj navada in potreba, in morala je biti že kaka važna zapreka, da bi ga ne bilo kak večer.

V prostih minutah, ko niso igrali, če se je pogovarjal z Ljucinko, je govoril le o godbi ali o dnevnih novicah. Nikdar ni postalo to besedičenje zaupljivejše, nikdar mu ni prišlo v glavo, zaželeli od nje kaj več nego družbe. On je občeval ž njo kakor s sestro, ne dopuščajoč, da bi tudi ona mogla gojiti k njemu drugačne občutke. Ljubil je oba enako, očeta kakor hčer, in rad je

prebil v njiju družbi, ker sta mu nadomeščala rodbino, katere on več ni imel. To njegovo obnašanje k njima je ostalo nespremenjeno, kar pa je spravljalo staro Kasijo v obup. S početka mu je bojazljivo pojasnila in skušala ga ohrabriti, namigovaje mu, kako mu je naklonjena njena gospodična. Delala je to kaj previdno, da bi to ne bilo videti, kakor da ga navezuje na tak neprecenljiv zaklad, za kateri bi smeli vsi na kolenih prositi. Toda pojasnila mu je to njeno razpoložje, kolikor se je to moglo zgoditi, brez njene škode.

Dijaka je razveselilo to priznanje; bil je hvaležen za razpoložje, toda v svojih odnošajih se niti za korak ni približal k Ljucinki. To je še dokaj huje razjarilo Kasijo. — »I čemu neki on še čaka?« se je povpraševala videzno nevoljna.

In ko ji je Ljucinka pojasnila, da on hoče bržkone napraviti poprej skušnjo, je ona vsikdar odvrnila:

»Saj ljubiti je možno tudi brez skušnje. Nihče ne zahteva, da bi se takoj na to oženil; vsekako pa naj vas snubi, da boste znali, kako vam je ravnati. Če noče sam — pa naj saj drugim ne zahaja na pot. Ko ga vidiijo v naši hiši, izogibljejo se nas drugi ženini.«

Hoté, nehoté, morali sta se obožiti s potrpežljivostjo ter čakati te skušnje. Toda minila so leta, a o skušnji še ni bilo duha ni sluha. Pa še več. Kasija je s pomočjo svoje tajne policije celó izvedela, da je mladenič, radi pomanjkanja sredstev, popolnoma zapustil vseučilišče ter da se ukvarja s poučevanjem dijakov po hišah. Ta novica je popolnoma pojasnila njegovo poprejšnje ravnanje. Sedaj je bilo jasno, čemu ni hotel snubiti Ljucinke. Kako bi mogel, revež, to učiniti, ko ni imel sredstev, ni imel takega stanja, niti upanja na boljšo prihodnost . . .

In čudna stvar: ta novica, namesto da bi ohladila občutke Ljucinke (nù, seveda tudi Kasije, ki je delila vse občutke z gospodično), je le še okrepčala njeno naklonjenost h Hipolitu. Ženska celó pri napakah in pomanjkljivostih ljubljenega človeka ume najti njegovo dobro stran. Ni eni niti drugi ni prišlo v glavo, sumničiti ga v lenobi, v pomanjkanju eneržije ali stanovitosti. Nju je ganila samo njegova možatost in plemenitost, s kojima je on/ polnil svoje srce ter skrival pred njimi bedno svoje stanje.

Od tega časa sta tudi Ljucinka in Kasija podvojili svojo iskrenost in pri-

jaznost v občevanju z dijakom, da bi mu oslajšali njegovo stanje. Sedaj sta ga pogostejše povabili na čaj ali na večerjo ter postavljali pred njega največji kozarec ali najboljši kos peciva. Kadarkoli je Kasija spekla kako posebno okusno slaščico — vsakokrat sta velik kos od nje zavili v papir ter mu ga poslali »na poskušnjo«. Toda s tem darežljivost dobrih žensk še ni bila pri kraju, oni sta si izmislili še kaj boljšega. Po dolgem tajnem posvetovanju je dozerel sklep, v smislu katerega je Hipolit nekoč sprejel po pošti zavoj z vsebino 300 gld. in poleg nje brezimni listič, na katerem je stalo: »Posojilo na neomejen čas v dovršitev vseučiliščnih studij.«

Hipolit si je dolgo lomil glavo, premišljevaje, kdo je neki ta tajni dobrotnik. Še na misel mu ni prišlo, da bi to mogla biti Ljucinka; prvič za to, ker ona, kakor je bil prepričan, ni vedela za njegovo bedno stanje, in on se je sramoval ji to odkriti, drugič pa on tudi ni verjel, da bi ona mogla s svojim poukom zaslužiti tak znesek. Dokaj verjetnejše se mu je zdelo, sumničiti v tem svojo sosedo, neko vdovo, ki je stanovala ž njim pod jedno streho ter srečajočega večkrat na stopnicah ali

na ulici obsipala ga s takimi koketnimi pogledi, da mu je kar vročica silila na lice. Oba, vdova in on, sta imela jedno postrežnico, katere sorodnik mu je bil tovariš v razredu; zaradi tega se je kazalo popolnoma verjetno, da je ona od njih izvedela za njegovo stanje ter mu hotela pomagati.

Hipolit je bil toliko ponosen, da bi podane miloščine od nikogar ne bil sprejel, toda posojila, podanega mu velikodušno v ta namen, on ni mogel zavrniti. Okoristil se je torej s to pomočjo ter se vneto poprijel dela. To pa ga vendar ni oviralo, misliti večkrat na svojo dobrotljivo pokroviteljico. Tajna zveza, ki ju je zjedinjala, jo je delala še dokaj mičnejšo v njegovih očeh. Dasi sta si bila tujca — ipak sta dobro poznala drug drugega. Za mladega človeka je bil tak odnošaj še omamljivejši ter je še huje zapaljal njegovo srce. Sedaj, srečajoč jo v jutro često na hodniku, ko je imela ona na sebi svojo belo jutranjo obleko, ki se ji je tako dobro prilegala -- je on zarudel kakor dekle, kar ji je bilo očitvidno vseh, da mu je s smehom odgovarjala na te občutke, katere je vzbujala v njem.

Ni bilo še mnogo treba, da ti tuji odnošaji prestopijo mejo vzdržljivosti

na jedni in dostojnosti na drugi strani. Enkrat, srečavši jo na ulici, je snel pred njo klobuk ter se poklonil; ona ga je nekaj vprašala in postala sta si znanca.

Kmalu pa je to znanje pridobilo bolj realno lice, in čez dva dni je Hipolit prestopil prag svetišča, v katerem se je skrivalo njegovo božanstvo — zapeljiva vdova. Pri prvem svojem posetu ji je omenil nekaj o njeni dobroti in o svoji hvaležnosti, toda ona mu je zaprla usta, rekši, da ne trpi hvaležnosti, ker je to najnečimnejše vseh čuvstev, kakoršne more moški gojiti k ženski; da hoče raje biti preganjana od sovraštva nego ljubljena iz hvaležnosti, ker to, kar je ona učinila zanj, ni storila radi zahvale. Ona je mislila le na svojo pozornost, katero je obračala nanj, ko še nista bila znanca. Dijak pa je razumel to drugače, in dasi — pokorivši se njeni volji — ni zajeceljal več o hvaležnosti, ni vendar več dvomil, da je prava ona, a ne kdo drugi, ki se toliko briga zanj. Kmalu je tudi videl novo potrdilo svojih domišljevanj. Za poskušnjo je potreboval nekoliko zdravniških knjig, katerih cena pa je presegala njegova sredstva; od tovarišev jih tudi ni mogel dobiti, ker jih niti

sami niso imeli. To pa ga je mučilo in vznemirjalo, kar je tudi zavlekalo poskušnjo, katero je hotel sedaj dostati čim prej mogoče. Kako je torej bilo njegovo začudenje, ko je na svoj god sprejel pošiljatev, v kateri so bile vse te knjige, katere je potreboval. Sedaj že več ni dvomil, da nihče drugi, nego ta neprecenljiva vdova, mu je skazala to uslugo. Ona je videla, kako je razjarjen, pa je vprašala sorodnika svoje služabnice po vzroku ter se požurila, potolažiti ga. Ta skrb ga je globoko ganila; on se ni smel zahvaliti, ker mu je prepovedala, govoriti o hvaležnosti, toda občutki k njej so se močno okrepili v njem; zaljubil se je resno vanjo ter vse proste minute prebil pri njej. To jo je očitvidno radovalo in ona tudi ni opustila, ga o tem uveriti.

Samo po sebi se razume, da pri takih razmerah je moral Hipolit opustiti posete pri Hilečkih. Pozabil je na kvartete in na duete ter se po dva, tri tedne ni pokazal starim znancem. To je zlobilo Ljucinko in tudi Kasijo, toda obe sta se vzajemno tolažili in ga opravičevali s tem, da se on uči ter zane-marja zabave, da bi prej ko prej uresničil vzajemno srečo. Večkrat na večer je Kasija šla mimo hiše, v kateri je

stanoval Hipolit, ter zagledavši luč v njegovem oknu, je hitela gospodičini povedat:

»Sedi, kakor kamen, ter se uči.«

In srcé Ljucinke se je napolnilo z radostjo; saj je vedela, da se trudi za njo. Ta luč, ki je osvetljevala njegovo okno, osvetljevala je ob enem njeno življenje, njeno dušo. Ona bi se ne bila radovala tako, ko bi bila vedela, da je v osvetljeni njegovi sobi bilo često prazno, on pa je sprovajal dolge ure v družbi mične vdove.

To poslednje je bilo tudi vzrok, da je toliko časa odkladal s preskušnjo. Odlagal jo je od meseca do meseca ter se opravičeval s tem, da po prebdelih nočeh potrebuje počitka, da še za ta ali oni predmet ni dovolj pripravljen, da še ne more spraviti skupaj za preskušnjo potrebne svote.

Za to poslednjo oviro je zvedela tudi Ljucinka ter se požurila, jo odstraniti, poslavši mu po pošti potrebno svoto in želeča mu dobrega vspeha.

Ona je nabrala ta znesek v poslednjih mesecih, v katerih se je število njenih učenk skoro podvojilo. Trudila se je nad svoje moči, odrekla si marsikaj ter se tolažila z mislijo, da je vsaki groš — kamenček k njuni bodoči sreči.

Ona je vedela, da on nič nima, da si hoče še le ustvariti stanje, v katerem bo počasi zmožen, vzdrževati sebe in njo — živela bosta od tega, kar si prihranita. In skladala je groš h grošu, namenivši del prihranila za potrebno pohišno orodje, drugi za doto, tretji pa za preživljenje. Trudeč se poslednje mesece podvojno, je tudi več prislužila ter mogla poslati Hipolitu potrebno svoto, ne dotaknivši se zneska, vloženega že poprej v hranilnico.

Obé ženski sta čakali na to preskušnjo z velikim nemirom, ki se je še povečal, ko sta zvedeli za dan in uro. Tri dni poprej nista skoro nič jedli, niti spali, marveč samo molili.

Na dan preskušnje je Hipolit, ki ni bil pri njih že celi mesec, prišel v fraku in belem ovratniku, kar se mu je, po mnenju Kasije, močno prilegalo. V tej praznični obleki z bledim licem od razburjenosti, ali nemara vsled prebedelih nočij, je bil videti takó svečano, da sta ga obé gledali s spoštovanjem in bojaznijo, kakor nekaj nenavadnega, ter se samo radovali v duši, da je prišel k njim po blagoslov in slovo. To pa je bila zmota; njemu še v glavo ni prišlo kaj podobnega. On je zašel tje radi tega, ker je imel ravno ugodno priliko,

ker ga je vest nekoliko mučila, da je na svoje davne znanke tako pozabil, in pri tem hotel se je tudi pobahati pred njimi, češ, da že gre naposled na to preskušnjo, katero je tako brezvestno odkladal od leta do leta. Bil pa je še drug vzrok, ki ga je prignal semkaj; gredé na preskušnjo, je potoma zapazil, da sta se dva gumba na njegovem fraku skoro odtrgala ter visela na eni niti, in ker je imel še celo uro časa, je stopil poprosit gospodično Ljucinko, da mu ju prišije. Ljucinka je to učinila z trepetajočima rokama od razburjenosti in sreče. Veselilo jo je, da mu more skazati v tem svečanem trenutku vsaj to majhno službo, in bila mu je kaj hvaležna, da ji je dal to priložnost. Zdelo se ji je, da je sedaj že popolnoma njen, da ga ona spremlja iz hiše, kakor žena svojega moža. To ji je pridodalo toliko poguma, da mu ni le prišila gumba, marveč popravila še ovratnik in podala mu svoj glavnik, da si je poravnal razkodrane lase. Hotela ga je, kolikor mogoče, lepše pokazati ljudem.

Kasija je od svoje strani tudi pomagala, kolikor je mogla; dela je nit v šivanko, ker Ljucinka vsled razburjenosti ni mogla najti ušesa; na to je očedila cilinder, da se je bliščal kakor

zrkalo, ter podala mu svrhnik. Obe ženski sta ga spremili do stopnic, in ko je bil že spodaj, se je starka še sklonila čez ograjo, da mu je rekla še enkrat: »Pomagaj vam Bog!«

Te kratke ure, v katerih bi se imela vršiti preskušnja, sta revici prebili v groznem strahu in nemiru, pozivaje na pomoč svojemu ljubčku Boga, Mater božjo, Jezusa Kristusa in vse važnejše svetnike. In ko so te ure, katere so se jima zdele strašno dolge, ker sta jih šteli z urnejšim bitjem svojega srca, naposled minile — sta zopet natezali sluh in pridrževali sapo, pričakovaje njegovo vrnitev. Najmanjši šum ali gibanje na stopnicah ju je spravilo po koncu. Zdelo se jima je, da je to on. Kasija je nekolikokrat pogledala celo v vežo. Prišla je šivilja s tretjega nadstropja, vračajoča se od dela; služabnica z vodo, druga služabnica s perilom na podstrešje; prišel naposled celo sam Hileček, toda Hipolita ni, pa ga ni! Grozen nemir prevzame obe ženski. Nista smeli razodeti druga drugi svoje misli, toda eni kakor drugi je prišlo v glavo, da ni prestal skušnje, in radi tega ni prišel.

Ko so prižgali že svetilnice na ulicah, sta bili do dobrega utrjeni v

svoji domišljiji in Kasija si je prva drznila reči:

»Bržkone so ga vrgli ti krivoverci, ti profesorji! . . .«

»Nu, čemu on ni prišel?« vpraša Ljucinka nevoljno./

»Zato, ker je ponosen, pa se sramuje.«

»Medve bi ga razvedrile in potolažile . . .«

✂ Mar ne kaže, stopiti k njemu?«/

Ljucinki so se zabliščale oči, in zahvalila je starko za to misel; poslednja pa, videča, da je njen nasvet gospodični všeč, je urno déla na-se robec ter zdirjala proti Hipolitovemu stanovanju. Toda v njegovih oknih je bilo temno in vrata je našla zaprta. Skoro jedno uro ga je čakala zamán pri vratih. Dočakala je samo njegovo služabnico, ki je prišla v hišo z zavojem peciva in dvema steklenicama vina. Kasija je poznala to žensko, pa je ni ljubila, ker je bila kaj lahkomišljena oseba. Toda sedaj je bila primorana, prva ogovoriti jo, vprašavši jo, če mar ne vé, kje je gospod Hipolit.

»Da, pri moji gospé. Ona me je poslala po večerjo. Gospod Hipolit je prestal preskušnjo, torej imata sedaj praznik«.

»Kdo je ta gospa?« vpraša vznemirjena Kasija.

»Kdo jo pozna! Marsikaj so govorili o njej. Sedaj se je še le jela postavljati, odkar jo je gospod Hipolit snubil«.

»Snubil? To je nemogoče!« zakliče Kasija s takim glasom, kakor bi jo kdo udaril po kakem bolnem udu.

»Jaz naj bi ne vedela tega? Hvala Bogu, nisem slepa! Saj se ne ljubita od današnjega dné in na svoja ušesa sem slišala, da se oženita, kakor hitro moj gospod prestane preskušnjo.«

Če bi se bil bližnji zvonik zvalil na Kasijino glavo, ne bilo bi ji to napravilo večje bolečine in osupnenja, nego ta novica o Hipolitovi ženitvi. Revni starki se je zdelo, da se ji hoče glava razleteti na drobne kosce, in ona jo je nezavestno potipala z rokami; v očeh se ji je stemnilo in gugajoča se, se je naslonila k zidu.

»Ali ga potrebujete?« jo vpraša služabnica. »Lahko ga pozovem.«

»Ne, ne, nič ni nenavadnega, jaz pridem jutri«, odvrne urno Kasija, katero je strašila že sama misel, zagledati sedaj človeka, tako močno žalečega njeno gospodično.

»Resnica : čemu ju vznemirjati, naj se grlita golobčka«, odvrne služabnica z zlobnim nasmehom ter steče navzgor po stopnicah.

Kasija je ostala pod vrati, oprta ob steno; vprši oči v tla in žalostno odkimovaje z glavo, je rekla globoko vzdihnivši: »O revna moja golobica!« in solzé so ji v potoku tekle po licu.

Izmučena, onemogla od gorjá, se je privlekla domu. Šla je, kakor bi imela svinec v nogah, a vendar je še prišla prezgodaj. Ona je hotela, ko bi bilo mogoče, na celo večnost odložiti to minuto, ko bo morala stopiti pred gospodično. Kaj ji naj tudi poreče? Resnice ni moči povedati, lagati pa ona ni znala, to ji nikdar ni šlo po godu. Toda tu se mora zlagati; taka novica bi mogla na mestu ubiti Ljucinko. Že njej sami je tako bridko slišati to, a kaj še le taki nežni, krhki stvarici! Rekla je torej, da gospoda Hipolita ni našla doma.

»Vi, Kasija, gotovo niste potrkali. Nemara se je zaprl, čuteč se bolnega. Treba bi bilo poizvedeti.«

»Jaz sem trkala, gospodična, da, trkala sem, pa služabnica je rekla, da je odšel.«

»In ni prišel k nam! Da bi si le kaj ne naredil . . .«

»Ej, kaj vam še vse pride v glavo!« odvrne rezko starka. Žalilo jo je, da se Ljucinka vznemirja za njega, ki tega ni trohice ne zasluži.

»A kaj pa mislite, Kasija? On je tako ponosen, ko se jame mučiti, pa zajde sam Bog vé kam«.

»O, le mirni bodite. Moški se znajo potolažiti. Zajde v restavracijo, se dobro najé, še boljše napije, ~~in vse je kakor z gosi voda.~~«

»Kasija, kaj je z vami? Vi nikdar niste bili taki,« odvrne Ljucinka karaje. »Za to, ker je on sedaj nesrečen, ga vi ne pomilujete . . .«

»O pomilujem ga, gospodična, pomilujem«, odvrne starka, zbegana po tem ukoru, poljublja je roki svoji gospodični; »toda preseda mi, da se vznemirjate po nepotrebnem.«

»On se tam, Kasija, še huje vznemirja. Stopite k njemu jutri ter poizvedjte, kaj je ž njim. Še poprej predno greste po žemlje. Prav, Kasija, ali ne pozabite?«

»Ne pozabim, ne pozabim«, jo pomirja starka, dasi je sama še bolj potrebovala pomirjenja. Ob vsakem pogledu na svojo ljubičico se ji je trgalo

srce od bolesti pri misli na to, kako bo trpelo revne dekle, ko izve vse to. Lomila si je glavo, kako jo pripraviti k temu, kako ji to povedati.

Na drugi, na tretji dan bi že bilo mogoče si kaj izmisliti, češ, da je bolan, da ima dosti opravka, toda naposled treba vsekako povedati resnico. In takrat, kaj se zgodi ž njo? Sama misel na to ji je napravljala grozo. Kasija vso to noč ni zatisnila očíj, premišljuje, kako ogniti se tej resnici, toda ničesar ni izmislila. Samó v času jutranje molitve, ko je govorila: »in odpusti nam naše dolge«, se ji je nekako zjasnilo, prišla ji misel v glavo, iti k temu pridaniču, ganiti njegovo vest, ter prositi, naj ne dela nesrečne njene gospodične. To ni bilo za njo lahka reč, toda drugega izhoda ni bilo; tu je šlo za srečo, nemara celó za življenje njene drage gojenke in ni bilo mogoče ni odlagati, niti omahovati.

V jutro je tajno šla iz hiše, stopila potoma v cerkev ter tam molila tako goreče, kakor nemara še nikdar ne v življenju. Mnogo je računala na to, da kadar mu pové to, kar je gospodična učinila zanj (zato je tudi šla s trdnim namenom, izdati Ljucinkino tajnost vkljub njeni prepovedi); moral

bi biti res brez srca, da bi ga to ne ganilo. In ko se on samo enkrat vrne k njej, ko se oženi, ko bi tudi ne bil zaljubljen, pa spozna, kak angelj je to, kako dobro in čednostno to njeno srcé. Tako je premišljevala starka ter polna veselih nâd šla h Hipolitu. Ni ga pa več našla doma. Služabnica ji je povedala, da je ravnokar odšel na kolodvor, odkoder se odpelje domu po potrebna pisma za ženitev. Kasija ni bila pripravljena na tako novico, in sedaj je stala obledela kakor steber, ne da bi mogla spregovoriti le besedico. In še le, ko ji je služabnica rekla, da more še dobiti Hipolita na kolodvoru, ker bo trajalo še precej dolgo, predno odide vlak — je revica oživila, se svobodnejše oddahnila ter zdirjala na kolodvor. Prišla je še o pravem času; denarnica še ni bila odprta in gospod Hipolit je zamišljeno korakal po predvežju. Kasija se mu približa ter, zastopivši mu pot, spregovori od razburjenja z gluhim glasom:

»Moj poklon!«

On dvigne glavo.

»O Kasija!« spregovori ter se zamrači. »Kaj vi delate tukaj?«

Ona niti ni mislila odgovarjati na to vprašanje, ker ji je v njeni notra-

njosti vse vrelo in kipelo in ona ni vedela, kako ima začeti. Naposled, trpko ga pogledavši in odmajavši z glavo, spregovori:

»Ali se spodobi tako postopati?«

»Kaj mislite?« začudi se on, ne razumevši, o čem govori.

»Tega moja gospodična ni zaslužila, da bi vi po tej preskušnji vsaj prišli ter se zahvalili . . .«

»Včeraj nisem utegnil, danes pa, kakor vidite, že odhajam.«

Ona se ni zmenila za njegovo opravičenje, marveč nadaljuje:

»A komu pa ste vi, gospod doktor, dolžni se zahvaliti, da ste prišli med ljudi; kdo vam je dajal denar za knjige, za poskušnjo, za vse?« /

»A vi, kako veste to?« začudi se on.

»Jaz naj ne bi vedela, ko sem s svojimi rokami znosila vse to na pošto.«

»Kaj vi govorite!« vsklikne on. »Kako? To je torej vaša Ljucinka, a ne ta . . . No saj bi to bilo grozno, čudovito! . . .«

S poslednjimi besedami se je on obračal v mislih k svoji nevesti-vdovi, kajti še včeraj jo je prosil, naj mu prizna, če je bila ona tista tajna dobrotnica, ki mu je pomagala dovršiti

vseučilišče, in je ona to potrdila s tako skromnostjo, da bi bil prisegel, da ona govori resnico, a med tem sedaj

On ni vedel, komu naj verjame.

Odpeljal je starko na stran ter izpraševal jo o vseh podrobnostih, katere mu je ona pripovedala, močno se solzeča, ker drugače ni mogla govoriti o dobroti in nemiru svoje gospodične. Hipolit jo je s pobešenimi očmi globoko ganjen poslušal, sklanjaje se k njej kakor spovednik, in čim dalje je poslušal, tembolje se je odkrivalo pred njim to prekrasno srce in blagi značaj Ljucinke, tem bolj je on obžaloval to, da si ni domislil njene skrite ljubezni, da je ni ocenil in se zahvalil za njo. Kolikokrat je Kasija umolknila, bojé se povedati preveč, ko ji je on stiskal rokó ter jo prosil, naj mu ničesar ne prikriva.

»Hvala Bogu, da sem to izvedel še o pravem času! Vse svoje življenje bi obžaloval to! O, kak tepec sem bil!...«

Na to pa, urno spremenivši glas, vpraša: »Ali je gospodična že vstala ter se oblekla?«

»O, gotovo«.

»Torej vrnite se, Kasija, domú, jaz takoj pridem.«

»Ali vi ne otidete?« se razveselí starka.

»Sedaj že nimam po kaj. Čez jedno uro bom pri vas«.

»Samo ne povejte gospodični, da sem bila tukaj in kar sva govorila...«

»Torej vas ni ona poslala?«

»Kaj še! Ona bi umrla od gorjá, a tega ne bi učinila nikdar. Vi je ne poznate, kak značaj je to.«

»Nù, prav! Porečem ji, da sem slučajno izvedel o vsem tem, da mi je poštar izdal to skrivnost.«

»Bog obvaruj, Bog obvaruj!« ugovarja mu starka. Še pokazati ne smete, da ste kaj izvedeli. Vi bi ji s tem zastrupili vso zadovoljnost. Pozneje, sčasoma je to kaj drugega.« '

Že je imel oditi, ko ga Kasija prime za rokav ter, sklonivši se k njemu, plašno spregovori.

»A ne govorite ji ničesar o onej. ..«
Hipolit zarudi do ušes.

»Torej vi veste?...«

»Jaz vem, toda ona ničesar ne ve in ne sme vedeti. Naj si misli revica, da je samo ona...«

Ni smela govoriti, toda Hipolit jo je razumel ter ji hvaležno stisnil roko in urno odšel v mesto.

Požuril je svoje korake, da bi pojasnil vdovi nesporazumljenje, čegar žrtva je postal, večinoma vsled teh ne-

jasnih okoliščin. On ni menil oštevati je; želel pa je, ji pojasniti, da njegova ljubezen se je razvila iz hvaležnosti, in sedaj se je on prepričal, da nima nikakih dolžnostij do nje, radi tega tudi ona nima nikake pravice na njegovo ljubezen. Potoma je sestavljal govor, kakó se hoče braniti, ker lahko si je bilo misliti, da se vdova ne bo takó kmalo pomirila s slovesom. Pričakoval je celó solz, krčev, katerim je bila ona takó naklonjena. Saj je še danes v jutro, poslavlja se od njega za dva tedna, se kar topila v solzah ter se mu obešala na vrat. Sedaj ga je pričakoval še dokaj hujši prizor. On bi bil rad dal Bog ve kaj, da bi se izognil temu poslednjemu posetu, toda potreba in vest sta zahtevali, da mora iti tjekaj. Hotel je pošteno končati z jedno, da bi mogel s čisto vestjo stati pred drugo, katera je imela stokrat več pravice do njegove ljubezni, ter razkriti ji svoje občutke.

Šel je močno razburjen in prišedši k vratom, se vstavil, premišljuje, ali naj vstopi ali ne? V poslednji minuti mu je zmanjkalo poguma. Naenkrat pa mu doletí na ušesa smeh in zvoki poljubcev. On ni verjel svojim ušesom; pogledal je številko na vratih, misleč

si, da je zašel, takó se mu je zdelo to čudno. Saj je še le pol ure, odkar jo je zapustil v solzah, v obupu!

Ne, to ni mogoče! Da bi se prepričal, on nepričakovano odpre vrata ter vidi svojo vdovo v beli obleki, v tej obleki, ki se ji je takó prilegala, v naročju nepoznanega možá...

Zagledavši Hipolita, je ona odskočila ter se delala, kakor da se mu je le nasilno spustila iz rok. Hipolit je razumel vse in opravičenja več niso bila potrebna. Zaloputnil je vrata ter hitel tja, kjer ga je čakalo neskaljeno veselje in resnična sreča.

Čez jedno uro sta v stanovanju učitelja godbe sedela Hipolit in Ljucinka pri glasovirju. Napevi ležé odprti pred njima, toda ona ne igrata; pozabila sta v tej minuti na godbo, na ves svet. Ona sedita, držeča drug drugega za roke, on plašen in žalosten, smatraje sebe za nevrednega te velike sreče, ki ga je tako nepričakovano doletela, ona pa razburjena, smehljajoča, ozaljšana z občutki ljubezni, ter se pogovarjata o svoji prihodnosti, in stara Kasija, brišoča krožnike v temni kuhinji, ju blaženo gleda ter v razburjenosti večkrat namesto krožnikov si otira z obrišačo solze.

Svatba vendar še ni bila tako kmalu. Razsodna kakor zmiraj je spoznala Ljucinka za potrebno, naj bi Hipolit začel poprej svojo prakso, sama pa se je trudila, pomnožiti z učenjem svoje imetje, da bi ga bilo dovolj za prve potrebe. Še le čez mesec, v začetku počitnic, imela bi se vršiti svatba.

Tudi jaz sem bil povabljen na to slavnost in v določeni uri t. j. ob sedmih zvečer sem dospel v nevestino stanovanje. V prednji sobi, v katero so skozi omreženo okno vhajali zlati žarki zahajajočega solnca, sem zagledal starko, ki je vlekla za seboj velik koš ter sipala iz njega cvetice po podu, in ne bi bil spoznal Kasije, ko bi me ne bila pozdravila s svojim navadnim »moj najnižji poklon.«

Saj tudi oblečena ni bila tako, kakor sem jo videl drugekrati; ni imela svoje kratke jopice, marveč obleko iz svile, katero je dobila v dar po Ljucinkini materi. Na glavi je imela veliko tulovo čepico z zelenimi trakovi, nalašč naročeno za to slavnost.

Stara pestunja je naprosila svojo gospodično, naj vse cvetice kupi za njene novce, ker je strastno želela, posuti vso pot k cerkvi s cveticami. Grabila jih je polne pesti ter razsipavala

jih po podu, po stopnicah, do najnižjega tlaka. Otroci v prvem nadstropju so se ji smejali, prijemali jo za obleko, ali pobirali so najlepše cvetke in zbežali ž njimi. Toda starka je z dobrodušnim nasmehom prenesla to draženje; danes se ni mogla razsrditi na nikogar. Jaz sem postal nekaj časa, radovaje se starkinega veselja, katero je izražala z vsako besedo, z vsakim pogledom. Ko se je že s praznim košem zopet vrnila, sem jo prijateljski potrkal po rami ter vprašal:

»Kaj, Kasija! Vi ste srečni danes?«

»O, težko mi je povedati kakó!«

In starka se je razsolzila kakor otrok. Nisem je oviral, ker sem čutil, kako jo oblažujejo te solze. Revica si je pomazala vse lice, otiraje oči sedaj s pestjo, sedaj z rokavom, in paradni čepec ji je zlezel popolnoma na stran. Bila je srečna, a med tem je njena postava namesto smeha zbudila v meni solze. In nemara bi bil celó sam začel jokati, ko bi se starka ne bila, zbo-drivši se, obrnila k meni.

»A vi še nimate kitice! Pojdite no v sobo, tam že vsi. gostje čakajo« in urno si obrisavši oči je zdirjala kvišku, da bi mi, kakor je dejala, izbrala najlepšo kitičo.

V obednici, v katero je zahajajoče solnce prodiralo skozi gosto listje fukcij in pelagonij, se je zbrala že dokaj številna družba. Priletne gospé v svilnatih oblekah in v ovojih so se porazsedle po naslonjačih in stolih; mlada dekleta, večinoma nevestine učenke, v modri in rudeči obleki, so se zbrale pri oknu, šepetaje in ogledovaje kavalirje, ki so si natikali rokavice, popravljali si ovratnike, ščipaje radi večje važnosti brkice ter se sprehajali iz jednega kôta v drugi, ali ogledovali stare podobe na stenah.

Starejši možakarji, med katerimi sem spoznal tudi plešastega uradnika, igrajočega na vijolo, pa so si krajšali minute pričakovanja s politiko: slišal sem nekaj o Bismarku in o egiptskem vprašanju. A sredi dvorane, kakor zmagovalec, je stal s široko razstavljenimi nogami Karolček, sedaj soliden vojaški kapitan, in zadovoljno gledal na družico, zalo brunetko, ki mu je pripenjala kitico.

Naposled se odpró vrata sosednje sobe in v sobano prideta ženin in nevesta, držeča se za roke. On je bil videti v tem svečanem trenutku nekoliko pobit, zato pa je bila kaj mična nevesta v svoji beli, atlasovi opravi z dolgo vlečko, in skozi ovoj, segajoč ji

do tál, ki ga je nosila pod vencem, so njene oči, te dobre poštene oči, iskreče se v tej minuti od nenavadnega bleska, gledale nas vse takó jasno, takó prijateljsko, da je kar grabilo za sreč.

Lahko je bilo priseči, da v številu svatov, obkroževajočih jo, ni bilo nobenega, ki bi ji ne bil želel vsega najboljšega z vsem srcem. Ona je čutila to ter se zahvaljevala, stiskaje vsem desnico.

Stari Hileček ju je blagoslovil ter poškropil z blagoslovljeno vodo, Kasija — s svojimi solzami, in spremljani od gostov so šli navzdol po cveticah, ki so ležale po tleh kakor razkošna prizasta ^{zavzeta} odeja, razpeta po podu in stopnicah. Nekoliko kočij je čakalo pri vratih. Za nevesto je bila pripravljena leskeča kočija, prevlečena z belim suknom, katero je poslala jedna njenih učenk, z razkošnim boketom vred.

»Kasija, vi se odpeljete z menoj,« obrne se Ljucinka k svoji pestunji, ki je previdno nesla za njo vlečko.

»Kakó? Jaz v taki kočiji? Kakó je to mogoče!« vsklikne ta zavzeta. »Jaz lahko dospem peš.«

»Vsedite se, Kasija, prosim vas.«

»Moj Bog, to bi bil narobe svet; jaz služabnica skupno z gospodično!

Niti za noben denar na svetu!« se je branila revica, kakor je znala, toda njeno rudeče lice, leskeče se od znoja, je jasno izražalo veselje, kakoršno ji je napravljala ta odlika v pričo vseh tu zbranih svatov. In ko je Ljucinka odločno rekla, da brez nje tudi ona ne pojde, je vsa srečna zdrknila v kočijo ter se stisnila v kot, »da bi«, kakor je rekla, »ne delala sramote gospodični!« Ko so dospeli k cerkvi in je ona tu opazila/tolikanj zbranih ljudij, se zopet ni drznila stopiti iz kočije: češ, kaj pa porekó ljudje! Ko pa je videla, da se vlečka valja po tleh in da je celo že nekdo stopil na njo, je urno poskočila, kakor oparjena, vzela jo previdno v obé roki ter nesla za gospodično.

Cerkev je bila prenapolnena, ker je nevesta imela mnogo tovarišic in znank. Godbeno društvo, z ozirom na to, da je nevesta — hči godca in sama učiteljica godbe, se je zbralo na koru ter zapelo »Veni creator«, a duhovnik, gvardijan oo. kapucinov, nevestin spovednik in prijatelj njenega očeta, je ukazal prižgati vse sveče ter ozaljšati oltar s cveticami. Poroka se je vršila svečano in krasno.

Močno sem obžaloval, da nisem mogel ostati pri večerji, katera, kakor

pripovedujejo, je prošla veselo. Posel, katerega odložiti ni bilo mogoče, me je primoral, odpeljati se še tega večera po železnici v Lvov. Vrnil sem se še le čez dva meseca in, umeje se, moj prvi opravek je bil, posetiti novoporočenca. Živela sta v svojem stanovanju, ki je štelo nekoliko sob z nenavadno čednim pohištvom. Svojo znanko sem dobil vso zarudelo v obraz, kajti prišla je ravnokar iz kuhinje, kjer je po navodilu gospé Cverejakovičeve pripravljala neko posebno pecivo za svojega možá. Njega samega nisem našel domá — šel je v mesto k svojim pacientom, katerih je imel že dovolj. Ona se je pohvalila s tem pred menoj in iz srcá sem bil vesel tega njenega veselja. Kmalu se je vrnil tudi njen mož in obá sta me prosila, naj obedujem ž njima. Mlada gospodinja se je hotela skazati s svojo umetnostjo, in jaz se nisem dal preveč prositi: prijetno mi je bilo v toplem, pristrčnem ozračju njunega gnezdeca. Nista se sicer božala, ali poljubovala pred menoj, pa celó brez tega je bilo videti, da sta srečna in da ljubita drug drugega. Samó nekaj ju je žalilo ter jima mračilo jasne medene mesce: Kasiya je umrla čez tri tedne po njeni svatbi. Milostljiva smrt, zdelo

se je, je toliko počakala, da je ona omožila svojo ljubljeno gospodično, in ko je dosegla svoj namen, pa jo je pobrala na pokopališče k večnemu počitku...

Maščeval se je...

Ruski spisala

Evgenija Ribalenko-Kotyrlo.

Grobokop Nikander že davno ni tako hitel v skromno svojo kočo kakor danes. Ves je razburjen; kopaje na pokopališču grob je našel še dobro ohranjen kostnjak, v čegar glavo je bil zabit dolg, tenak žebelj. Ni bilo dvoma, da je v tem tičalo surovo, grozno ubojstvo. Srcé Nikandra je močno udarilo. Zdelo se mu je, da ga duša ubitega nesrečneža prošni maščevanja. Nikander je bil pošten, pravičen človek; z vsemi močmi svoje duše on sovraži greh, in to lobanjo z izdajski vbitim žebeljem odda zjutraj v roke pravici, zločin bo odkrit, in če stvar še ni prezastarela,

o čemur pa Nikander nikakor ni dvomil, pa mora ubijalec dobiti zaslužen plačilo.

V majhni, na stran nagnjeni koči, obkoljeni s kopico dreves, se je prijazno bliščala luč. Nikandrova žena, črnooka Halja, ga je čakala z večerjo. O, kakó on ljubi svojo Haljo! Tri leta so pretekla, odkar se je oženil, toda ta tri leta so se mu zdela po turobnem, dolgočasnem samskem življenju kakor jeden svetel, radostni dan. In kako on ljubi svojega malega sinčka Pavleka! Če se dobé na svetu srečni ljudje, pa je gotovo Nikander med njimi.

Halja je pozdravila Nikandra s smehom na licu in, pokazavši na zibelko, obešeno k stropu, mu je dajala znamenje, naj bo miren in naj tiho govori. Ne da bi počakal večerje, je Nikander razvezal svojo malho, v katero je navadno deval živež, kadar je šel na delo, ter izvlekel iz njega lobanjo, z dobro ohranjenimi zobmi, z večno strašnim nasmehom, z globokimi jamami namesto očíj.

»Čemu si jo prinesel?« ga vpraša presenečena Halja.

Toda Nikander ji namesto odgovora pokaže pomenljivo s prstom na zarjaveli žebelj, zabit v senci.

Halja obledí kakor platno, široko odpre oči od groze ter divje ogleduje lobanjo. Hotela je nekaj reči, nasmejati se, toda samo ustnice so se ji gibale in noben glas ni mogel prodreti iz njenih prs.

»Tù duša ubitega prosi maščevanja!« reče navdušeno Nikander, ne opazivši ženine groze. Razburjen, prešinjen od tega, kar je našel, utrujen od dnevnega dela, on niti ni obrnil pozornosti na to, kar se godí z njegovo ženo, kakó je zbegana, kakó se ji oči prestrašeno odpirajo, kakó je ona bleda kakor smrt.

V Nikandrovi koči je tiho; sladko spavata on in mali njegov sinček Pavlek. Slišati je samó, kako maček prede na peči, kakó enakomerno čvrklja čvrček, ali zaškreba nekje pod podom miš. Jutri je nedelja, in pred čedno obrisanimi podobami na steni gori luč. Dolge, spakēdrane sence se raztezajo po belem podu, plazijo se po klopi, mizi... Sedaj so se spravile na peč, na strop. Luč plapola in se giblje, pa se gibljejo tudi sence, kakor žive.

Halja se še ni vlegla spat. Bojazljivo se stisne k peči ter brezmiselno gleda v temni kot, kjer leží mavha z lobanjo. V njeni glavi je vse narobe.

Misli se ji križajo. Ona čuti, da se je zgodilo nekaj groznega, strašnega, usodopolnega. Na pol pozabljene slike minulosti stopijo pred njo: nekatere so turobne, komaj dogledne, kakor zavite v meglo; druge žive, razločne. Toda najživejša vseh slik je... ta..., kakó je bila Halja ponosna, ko ji je revni siroti, skoraj še otroku, ponudil srce in roko star, osivel človek, nekje v službi pisarja. Ona se spomni, ko so ju poročali, da je mislila na klobuk, ki ga bo sedaj neprestano nosila kot pisarjeva žena, in potem na slaščice, katerih se upa najesti do sitega. Poslednjo željo je naznanila še pred poroko svojemu ženinu, in on ji podari za to tri goldinarje...

Potem... potem... se spominja, kakó ji je bilo dolgočasno, hladno, žalostno; osiveli starček, njen mož, je zbolel in ona mu je stregla; on je hrcal, kašljal, stokal; dolgočasni dnevi so se vlekli enakolično kakor poslednja noč obsojenca. No evo, naposled je svetel žarek zasvetil v njeno bedno stanovanje; tajnik iz bogatega skladišča, Semen Ivanovič, ali kakor so ga zvali, Senja, je zašel k njim v goste. On je pomagal Halji dajati možu zdravila, hodil je v lekarno, tekel po zdravniku. Senja so

dičile črne brkice; on je znal divno žvižgati različne napeve; vsaki dan je menjaval svoje ovratnike ter nosil debelo palico. Potem se spominja Halja svoje vroče želje, ki ji ni dala mirú, ki jo je mučila, želje, da bi njen stari mož kmalu umrl. Ona ga je vsakega dne huje črtila. On je bil slab, da je komaj govoril; zdravniki so mu že davno napovedali smrt, toda vlekli so se dnevi, meseci — pa on le ni umrl.

»Žebelj, žebelj mu zabij v glavo,« ji reče nekega dne Senja z nasmehom. »Ej, Bože, vsaka na tvojem mestu bi to učinila; samo parkrat mahneš s kladivom in duša mu zletí s telesa naravnost v nebesa... Sledú tudi ne bo nobenega, samo jedna kaplja krvi; sicer pa bo hripal in hripal še sto let tebi na veselje.«

Halja se je spočetka zgrozila nad temi besedami; pa dalje ko je premišljevala, vedno bolj se ji je zdel naraven, preprost in zapeljiv ta Senjgov nasvet: lop — in nobenih sledov!

Senjko, vihajoč brkice, izvleče nekoč iz žepa dolg, tenak žebelj s široko glavo. Halja strepeta, a vendar ga vzame. Za pregrajo je bilo slišati dihanje spavajočega možá. Halja vzame v roke težko kladivo. O, s kakimi naj-

manjšimi podrobnostmi stopa pred njo ta slika! Senjko se je smejal; zimska burja je tulila za oknom; bila je gluha noč in vse je spalo. Ona stopi k možu; izza pregraje jo je gledal smehljajoči se Senjko. Halja nastavi žebelj k moževi glavi ter z vso močjo udari po njem s kladivom. Spavajoči mož je zatrepetal, odprl usta, zastokal in... vse je bilo končano.

Halja ga je sama oblekla, omila in jokala, grozno jokala, obupovala ter vila roke. Vsi so bili ganjeni, videči njeno veliko naklonjenost k možu, in Haljina žalost je bila popolnoma odkritosrčna; ni se potuhnila niti za jedno minuto. Toda čemu je ona plakala, na to si ni dala odgovora.

Po pogrebu svojega možá je Halja čutila, da med njo in Senjkom tičí nekaj takega, kar jima brani, gledati drug drugemu v oči. Senjko je kmalu na to odšel za zmiraj in Halja ni ostala samo hladnokrvna, da jo je zapustil, marveč bila je celo zadovoljna, toda čemu, o tem ni premišljevala, kakor sploh ni premišljevala mnogo nad ničemur v življenju.

Minilo je osem let. To, kar je minilo, dasi jo je tudi vznemirjalo, vznemirjalo jo je večinoma le v snù; na-

vadno pa je ona le redko mislila na to, zlasti ko se je omožila pred tremi leti z mladim, poštenim delavcem Nikandrom, katerega je ona močno ljubila, kakor tudi svojega sina Pavleka.

»Ali je to sen ali resnica?« je mislila Halja, zroča brezumno v temni kôť.

»Ali mar se hoče ta sovražni pokojni mož maščevati.« Kaka grozovitost, izbrati za čas maščevanja najprijetnejšo dobo njenega življenja! O, Halja je čutila dovolj moči, če bi bilo treba, da bi mu še drugič in tretjič zabila žebelj v glavo.

»O, kaka preprosta misel!« se nasmeje naenkrat veselo Halja. »Kaj more biti preprostejšega?... Razbiti treba sovražno lobanjo, zavreči jo, da niti sledú ne ostane po njej, in če bi Nikander povpraševal po njej, pa vse tajiti... Toda, mar bi ne bilo bolje, zbuditi možá ter mu razodeti svoj greh?« ji je šinila misel v glavo.

»Ne, nikdar, nikdar! Stokrat bolje je umreti, nego to priznati pred njim!« In Halja se odločno vzravna po koncu, vzame mavho ter previdno odide iz kočē.

Toda kaj je to? Halji se je stisnilo srcē, po vsem telesu jo spreleti leden mraz; zdelo se ji je, da se v mavhi giblje nekaj živega, da stoka in šepeta.

»Razbijem te!« reče ter nekako jezno in krčevito potrese mavho.

Bila je svetla, topla majnikova noč, toda Haljo je vsekako le potresal mraz. Nekaj je zašumelo poleg nje, da je zakričala — a bil je le domač psiček žužek.

»Vražji pes, kako sem se te ustrašila!« se razsrdi nanj Halja. In praznoverna groza jo je pretresala vedno bolj in bolj. Zdelo se ji je, da ne nese lobanje, marveč živo glavo. Ona se giblje ter skuša skočiti iz mavhe.

Njihova kočja je stala na samotni daleč od pokopališča, ki se je mično razprostiralo po griču ter osvetljeno od lune mračno in tajnostno zrlo na spavajoče mesto.

»Ne kaže mar odnesti lobanjo na pokopališče in zakopati jo v jamo, a za dušo pokojnika dati služiti jedno mašo?« si pomisli Halja, in razveselivši se te svoje misli, pri kateri se ji je zdelo, da ji je odpadlo dokaj teže s pleč, je urno ubrala pot po znani stezici proti pokopališču.

S kako čudnimi, težkimi in žalostnimi občutki napolnuje človeško srcé pokopališče v tihi, mesečni noči! Križi, spomeniki, ograje, nekateri velekrasno pozlačeni, drugi pa preprosti,

revni, že na pol strohneli; dolgi napisi, cvetice, venci in časih celó potreti umrlih na spomenikih. Čemu so oni tukaj? ...

Evo mlado, zalo ličice. Sreča, življenje in veselje kar sije ž njega in..., ono je tukaj pod to težko ploščo na grobu!... Evo ga čednega možá z redovi, tudi on je tukaj, naj si je bil še takó samovoljen in ponosen, in kosti njegove so nemara že davno strohnele!... A glej ropaželjno lice z orlovim nosom, s poželjivimi očmi in zlobnim nasmehom na ustnicah. Očitno je bil to bogatin — oderuh. Če bi mu bili dali v življenju vse zaklade svetá, še bi ne bil zadovoljen, sedaj pa... vanitas vanitatum, nečimernost čez nečimernost! O Salomon, res si bil najmodrejši med ljudmi, ker si izgovoril najmodrejšo besedo: vanitas vanitatum!...

Mesec je urno nekam hitel na brezkončnem prostranstvu sinjega nebá; urno je smukal med pernatimi, lahnimi oblaki, vedno dalje in urnejše, toda... če si pozornejše opazoval njegov urni beg, zdel se ti je iluzija, taka iluzija, kakor vse v našem življenju...

Zapihljal je vetrič, breze so nekako žalostno in jokavo zacvilile, vrhovi jelk

in smrek pa so si kakor živi pripovedovali nekaj žalostnega in otožnega, raztegnivši svoje dolge in košate sence; v tem tajnem mraku je nekdo urno tekkel, blizo se dotikaje tâl; nekak vzdihljaj se je slišal v daljavi, odmev ga je ponovil, na to pa je nastala zopet tišina...

»Ne, ne morem dalje!« je vzdihnila Halja ter vsa preplašena vrnila se nazaj. — »Toda, kaj pa mi je početi s to prokleta lobanjo? Evo, vržem jo v to grmičje, toda poprej jo raztolčem, polomim, ugonobim.«

Halja položi mavho na tla ter jame teptati po njej z nogami, toda — o groza! — zdi se ji, da pod njenimi nogami ne leži lobanja, marveč živa glava; ona čuti vroče njeno dihanje, čuje nekak glas, ne podoben prav vzdihanju ali stokanju, prihajati iz mavhe. Halja vsa odrevenela razbija glavo, toda... zamán, njene noge nimajo moči, kolena se ji šibé in tresejo...

Vsa omamljena pograbi mavho in jo z vsemi močmi telebne med gosto temno grmičje, sama pa se spusti v beg. Noge se ji skoro ne dotikajo zemlje: zdelo se je, da jo nese nekaka nadnaravna moč. Evo, tudi kočá ni več daleč... Urneje, urneje! Naposled stojí

Halja že pri vratih, toda na pragu se sreča z možem.

»Čemu stojiš tukaj? Pojdi v kočo, dete se joče,« reče Nikander, močno zavezavši in prekrižavši usta.

Zadej za Haljo je nekaj zarenčalo. Ona se ozre ter ostrmí.

»Ničvredni pes! Položi, kamor hočeš, on vse izvoha, celó mavhe z lobanjo se je polastil«, zakriči Nikander srdito, jemaje Žužku mavho.

Halji so zašumeli lasje na glavi, sapa ji je zaostala; čutila je, da ji noge odpovedajo službo, minuto še in — ona pade.

»Ali si bolna?« jo vpraša žalostno Nikander.

Halja se trudi z nadčloveškimi močmi, da bi se kazala mirno ter odločno odmaja z glavo.

»Pojdi v kočo, Pavlek se je zbudil«, nadaljuje Nikander, odpiraje vrata.

»Padi na kolena, priznaj, ni še prepozno, je šepetal Halji neki notranji glas. Priznaj, da si ubijalka!... Jaz ubijalka?« vpraša z grozo Halja sama sebe. In čudno, da je ravno sedaj, v tej minuti, ona pojmla smisel te besede, ki se je postavila pred njo v vsej svoji grozi; še le sedaj je prav za prav spoznala svoje zločinstvo. »Jaz ubijalka,

ne, rajše smrt, nego priznati to pred
možem, rajše smrt, nego počakati, da
ti povedó, da si ubijalka. Dà, rajše
smrt!...«

Zibala je dete ter se pazljivo ozi-
rala po mavhi. Zdelo se ji je, da se je
od tam slišal tih, komaj slišljiv peklen-
ski smeh pokojnega možá: »Ti si ubi-
jalka!« Jasnó je razločila te besede v
tem porogljivem, groznem smehu.

Začelo je svitati. Začuje se praz-
nični odmev zvona. Nikander se jame
odpravljati v cerkev.

Zatisnivši oči in potuhnivši se, ka-
kor bi spala, je Halja ležala na postelji.
Njeno blede in izmučeno lice je kazalo,
da nekaj težko pričakuje.

Bilo je toplo, jasno majnikovo
jutro. Solnčni žarki so veselo prodirali
skozi okna v Nikandrovo kočó; maček
je godel ter se grel na oknu; z dvorišča
se je glasilo neumorno ptičje petje.
Halja je napeto poslušala in njena groza
pred lobanjo se je jela vedno bolj in
bolj izgubljati. V tem, da je pes pri-
vlekel nazaj zavrženo mavho, je Halja
videla sedaj nekaj preprostega, navad-
nega, ne pa nadnaravnega in fatalnega,
kakor se ji je zdelo po noči.

Komaj je Nikander, odhajaje v
cerkev, zaprl vrata za seboj, je Halja

urno skočila s postelje, pogledala in... v glavi se ji je zavrtelo.

»Takó hoče usoda!« vzdihne s težavo; »mavho je vzel seboj. Ko bi je ne bil vzel, zdrobila bi te, odurna lobanja!... Kaj pa sedaj? Usoda!...«

»Pohiti za njim, vrni ga nazaj, odkrij mu vse, skesaj se, ni še prepozno!« šepeta ji neki notranji glas.

»Nikdar, nikdar!... Rajše smrt!« reče ter zacepeta zlobno z nogo, in kakor prestrašena, da ne bi spremenila svojega sklepa, kakor boječa se tega notranjega glasú, Halja vročinsko urno pograbi vrv, naredi zanjko ter pozabi na vse na svetu; podpirana z jedno samo mislijo, z nenaravno razdraženim licem, vrže si zanjko na vrat. Minilo je nekaj minut in v Nikandrovi koči je viselo poleg brezskrbno spavajočega otroka zasanelo truplo Haljino.

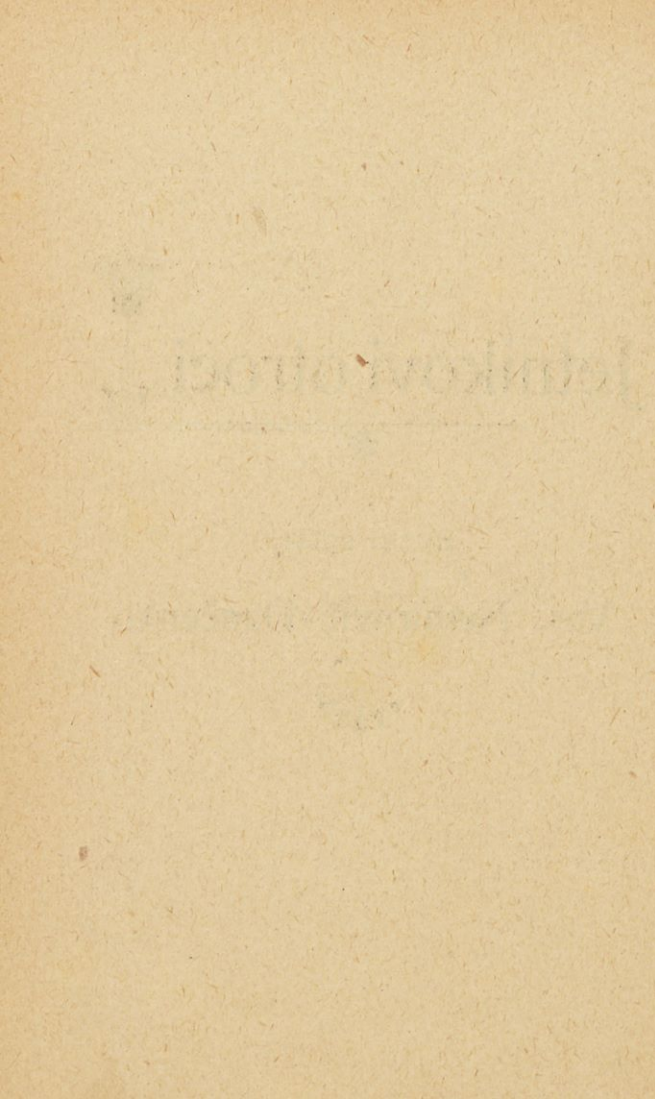
Jetnikovi otroci

Ruski spisal

[illegible handwritten text]
Vas. Nemirovič - Dančenko

I. Mahmudka.

a poslednje turške vojne se je po noči na novega leta dan med našinci (Rusi) in Turki močno streljalo. Za kak kilometer od bojne vrste oddaljena, sta sedela v turški vasi na stopnicah dva kozaška častnika.

»Nù, kako, Ivan Tomič!... ali ta novoletna noč ni v resnici krasna?« reče mali debeli polkovnik šibkemu majorju, čegar roka je visela na obvezi... Sedela sta na balkonu turške hiše.

»Ba!... Od doma ni nikakih novic.«

»Mene to nikakor ne vznemirja. Jaz poznam našo vojaško pošto. Vsekako pa bi bilo le dobro vsaj z jednim

očesom pogledati domu. Zlod vedi! Božič smo praznovali na Šipki, novo leto tukaj... A tam sedaj goré sveče, otroci veselo poskakujejo. Vaša Aleksandra Petrovna je sedaj pri naših. Govori o nas. Tudi oni so močno vznemirjeni, čemu ni nikakega pisma. Kako naj vendar pišemo, ko le na vrat na nos lezemo naprej. Nù, kaj je z vašo roko?»

»Nekoliko je pohabljena.«

Noč je zagrinjala pokrajino. Samo v vaških oknih so migotale luči. Nakrat pa se prikaže na ulici rudast ogenj, kateri, prodiraje temo, je spremljalo neko brkasto lice.

»Pantelejev!« zakriči polkovnik v smeru proti ognju.

Nosilec baklje krene na dvor. Takoj na to zarezgeta pred častnikoma konj, teptaje s kopiti sneg, ki je ležal naokrog. Kozak, sedeč v sedlu, je pobesil bakljo, tako, da so se črna povesma dima vila okrog njegove roke ter se počasi in okorno vspenjala kvišku.

»Kam pa?»

»Na prednjo stražo, vaše blagorodje.«

»Kaj je tam?»

»Začeli so ondi streljati.«

»Pojdi ter reci, ako se ni zgodilo kaj važnega, naj ne odgovarjajo Turkom. Ko se dovolj nastreljajo, že prenehajo. A kaj pa je tu zopet?«

Z ulice prihití na dvor nekoliko vojakov. Pantelejev dvigne bakljo: vojaki so imeli nekoga v svoji sredi. »Zgani se, zgani, gologlavec... vi ogojeni zlodji nikdar ne daste miru,« je bilo slišati med njimi. Očitno še niso videli svojega višjega. »Tu imaš, da boš vedel, jaz ti pomorem s kopitom.«

»Otroci, kaj je to?« vpraša polkovnik.

»Turka smo pripeljali. Na poti smo ga zajeli; skril se je pred nami v grmovje.«

»V grmovje?«

»Čepel je skrit v grmovju. Poročnik Vasiljev je ukazal vjeti živega in ga pripeljati vašemu visokoblagorodju. Ime mu je Mahmudka.«

»Posveti semkaj, Pantelejev!«

Kozak krene bakljo k tolpi. Baklja je sipala svojo rudasto svetlobo naravnost v lice z vzbočenim nosom ter sivimi ščetinastimi brkami. Preko čela se mu je raztezala brazgotina še skoro sveže rane; nad njim je turban, zvitiz kosca šotorovega platna, štrlel kvišku kot nekaka umazana gruča. Plašč

»Mahmudkov« je bil iz žoltega sukna in velblodove dlake.

»A — to je častnik,« se obrne polkovnik k svojemu prijatelju.

Major ga je uporno in pozorno ogledoval.

»A pri vsem tem še znanec. Mar ga ne poznate? Tu ima rano, a na levi roki ima odsekana dva prsta. Pokažite mi njegovo levo roko.«

Najbližji vojak prime »Mahmudkovo« roko ter jo dvigne.

»On je to, Mehmed-bej... njih polkovnik.«

Škoda! Zbežal je iz ječe. General dá, žal, povelje, da ga vstrelé. Kje se je tu vzel? — Škoda! Nù, fantje, spremite ga k meni. Samo jeden naj tu ostane, ostala dva pa urno nazaj.«

Mehmed-beja vodijo v sobo. Vojak s puško v roki stopi k vratom.

Turek je bil orjaške rasti, sključen, širokopleč. Imel je že čez 50 let. Otožno so zrle njegove oči izpod sivih, ježečih se obrvij; sive ščetinaste brke so se mu tresle, kakor bi hotel nekaj reči, toda premagal se je. Noge je imel zavite v opanke. Plašč je imel raztrgan in na enem mestu pri rami je bila opaziti kri...

»Kaj to pomeni?«

»Kirilov, vaše visokoblagorodje, ga je za grmom ranil z bodalom.«

»Čemu to?«

Ker so klicali nanj po ruski: izlezi, ogoljena glava, toda on je godel kakor bober v travi. Tu pa ga je Kirilov razjarjen rahlo zbodel. Na to je Mahmudka takoj zlezel izpod grma.«

»Semen! podaj mu stol.« Jetnik, položivši roko na srce, na usta in glavo, sede. Njegovo lice je dobilo še bolestnejši izraz; vidno ni pričakoval nič dobrega od svojih novih gospodarjev... Velik zakrivljen nos mu je nekako visel nad ščetinastimi brkami. Tudi glava mu je nekako zlezla med ramena.

II. Zaslišanje.

Ivan Tomič je precej dolgo služil na kavkazki meji. Tam se je naučil na polovico govoriti turški, tako da ni potreboval tolmača.

»Zdi se mi, da se že poznamo?« je začel po turški, »vi ste polkovnik Mehmed-bej?«

Turek otožno pobesi glavo; bil je nakrat ves omamljen.

»Nemara se motim; nemara ste nekdo drugi?« se je izgovarjal oni.

»Nikdar ne lažem!« odvrne jetnik. »Včeraj sem zbežal iz Kazalnika, danes so me vaši vojaki našli. Peš daleč ne uideš« — pri tem mu bolestni smeh zaigra na licu — »zlasti ako imaš glavo in nogo ranjeno. A sedaj pa še roka!«

»Ali veste, da po bojnem običaju...« prične major.

»Čemu mi pravite to? Moč je na vaši strani, vi ste zmagovalci — ukažite me umoriti. Vedel sem, čemu se izpostavljam, ko sem sinoči zbežal iz hiše častnika, ki me je vzel k sebi. Kaj za to, zgubil sem igro in sedaj moram umreti...«

Ivan Tomič, ganjen po jetnikovih besedah, nadaljuje mehko:

»Povejte mi, ali se vam je godilo slabo?«

»Ne.«

»Stiskali so vas?«

»Častnik, pri katerem so me nastanili, je bil kaj velikodušen človek. Prepustil mi je svojo posteljo, nasitil me in napojil. Ravnal je z menoj kakor brat, ne pa kot sovražnik.«

»Ali ste se bali, da bi se vam v Rusiji godilo slabo?«

»Ne. Vem, da Rusi prijazno rav-
najo z jetniki.«

»Čemu ste torej zbežali?«

»Kaj je vam to mar? Sedaj sem
v vaših rokah, učinite torej, kar vam
je drago! Samo ne odlašajte... Urno!...«
in nekaj podobno zamolklemu lajanju
je zahripalo v Turkovih prsih. Zopet
je nizko pobesil glavo.

»Kaj vas je vleklo od nas? Turki
se povsod umičejo, med vami razgraja
glad, národ vstaja ter beží strani. Ali
bi ne bilo bolje počakati? Vojne bo
kmalu konec. Vi bi se lahko kmalu
vrnili domu.«

»Domu... kje pa je moj dom?«

»Kako to?«

»Kako naj najdem svojo rod-
bino?... Saj vem. Prišlo je povelje iz
Stambula: vsi naj odrinejo v Malo Azijo.
Moji tudi odidejo, kam? Kako naj jih
najdem? E! čemu govoriti po nepo-
trebnem? Storil sem, kar sem smatral
za svojo dolžnost. Smrti ne uideš —
kar ti je namenjeno, to se izpolni.
Vsakdo žíví dotlej, dokler mu je odlo-
čeno. Jaz nisem radi sebe...« Na to
Turek umolkne ter mahne z roko.

»Rekli ste rodbina? — Imate tudi
rodbino?« omeni nekako zamišljeno
Ivan Tomič.

»Srečen vi, ker ste še živi ter jo zagledate. — Srečen ste, da vas niso ujeli.«

»Radi vaše rodbine vas torej prosim... Imate li otroke?«

Turek pobesi glavo še nižje. Za minuto je trajalo molčanje.

»Koliko imate otrok?« ponovi vprašanje Ivan Tomič.

»Štiri«, zašepeta potihoma Mehmed - bej.

»Velike?«

»Vsi so še majhni... Najstarejši ima šest let...«

»Jaz tudi imam otroke — šest,« reče kakor sam sebi major.

»Pet mesecev jih že nisém videl. Jokali so se, ko sem odhajal. Najmanjši ima jedno leto, zapustil sem ga na materinih rokah. Živé vsi ondi pod Adrianopoljem. Imam gospodarstvo, vinograde... Tam je tako prijetno. Kaj, mislil sem si, odrastejo pri meni, pred mojimi očmi... A tu pa ta vojna; bodi proklet on, ki jo je povzročil! Komu pa je bilo treba naše krvi, sreče naših otrok?«

»Dà, komu je treba vojne?« mu pritrdi Ivan Tomič. »Moja služba mi je jedini vir dohodkov. Ko bi padel, kdó bo redil mojo rodbino?«

Zaslišanje se je nehoté spremenilo v razgovor o rodbinskih zadevah. Major preloži ta razgovor polkovniku, ki se je tudi kazal ganjenega ter se močno zanimal za jetnika.

»Recite mu, Ivan Tomič, ko bi imel svoje otroke rad, da bi se bil mirno napotil v Rusijo in vrnivši se čez nekoliko mesecev, bi jih odgojeval dalje... par mesecev še ni večnost — otroci bi s tem ničesar ne zgubili.«

Mehmed-bej se bolestno nasmeje.

»Ko bi naše žene in rodbine vedele, kakšni so Rusi, pa bi mirno ostale na svojem mestu ter čakale na vas. Ukvarjale bi se še na dalje z gospodarstvom in z izrejo otrok. Toda, evo, še nekoliko dnij in vsi Turki zbežé od tod. Brž ko se vaši oddelki prikažejo v Gedîmkivi, se takoj izprazni ves Adrijanopolj. Ostanejo samo kristijanje. Vprašali ste me — začne nakrat ganjen — čemu sem zbežal od onega dobrega častnika? Zbežal sem radi svoje rodbine. Hotel sem ji priskočiti v pomoč. Ženo in otroke sem hotel rešiti. Vam je to lahko povedati. Toda ali pa veste, kaj se sedaj zgodi ž njimi? Žena od strahu zapusti svoje gospodarstvo, sadnike!... Te si osvojí nekak Grk ali Armenec. Ona sama pa z otroci odrine

v Stambul. Vlada ji ondi ne more pomagati, odkod vzeti denar? Sto tisoč naših rodbin živí ondi v revščini in pomanjkanju. Prepeljejo jih na azijatsko obrežje, v Skutari, ter jih pusté ondi. Kaj naj ondi počnejo? Ostane jim samo jedno — moji otroci so zdravi in zali — prodati jih v tuje hareme in reveži kmalu pozabijo ime svojega očeta... Odgojé jih majhne za to, da vse svoje življenje ostanejo sužnji, dekleta pa za to, da jih prodajo kakemu starcu v Aleppo ali v Damask. Žena — ta se nekoliko pojoče, natarna, na to pa zaide sama v kak harem.

Ko se čez jedno leto vrnem — kaj najdem? Po otrocih niti sledu, po ženi niti sluha. Od gospodarstva ne ostane niti stebelca in v moji hiši se bo šopiril tujec. Vprašate me, čemu sem zbežal? Radi tega, ker me je glodala tuga... Vso noč sem prejokal, predno sem zbežal. Vedel sem, da se izročam smrti v naročje. Ali pa mar to ni vsejedno? Živeti ali umreti?... Ako bi se mi posrečilo, rešim otroke, ako ne, — pa umrem... Usoda! Smrti se ne bojim... Videl sem dan za dnevom smrt pred seboj in navadil sem se zreti ji mirno v obraz. Samo to je grozno, da oni bodo tam brez pomoči, gladni, nesrečni... Grozno

je to, ako si jim blizu, pa jih ne moreš rešiti...»

Stari Turek potlači glavo v dlani ter se zjoka pred ganjenima častnikoma.

Polkovnik poskoči, prekorači sobano, otare si nekaj z očij, kar se je bilo nepričakovano pojavilo ondi, ter se razjezi na samega sebe.

»Zlod vedi kaj!...« mrmra sam zá-se, »tega je še manjkalo, da naj postanem baba...« Pogleda Ivana Tomiča; tudi ta je sedel ves bled ter čečkal s prstom po mizi...

»Dà, vojna je strašna, grozna stvar!« reče sam sebi Ivan Tomič, ne zmené se za nikogar.

»Do pričetka vojne sem živel doma,« povzame zopet Turek, »vsi otročiči so se rodili pred mojimi očmi; dan za dnem sem jih opazoval. Videl sem, kako so rastli, kako se je razvijal njih razum od tega časa, ko so me prvič spoznali, ko so pričeli govoriti... Vse to imam še sedaj živo v spominu... Te njihove slabe nožice — oni sedaj odpirajo usta kakor mladi ptiči v gnezdu. Kdo jim dá jesti... Mati? — njej sami grozi poguba... Bilo je...«

Zopet ni končal, ni mogel...

»Prav tako kakor pri nas, Ivan Tomič... Prav tako!« reče polkovnik ter dirja ganjen semtertje po sobi.

»Kaj si počneva? Mislím, da ga jutri odpošljeva h generalu?«

»Resnica... Razume se, da jutri...«

»Naj ostane vsaj danes pri nama.«

»Resnica, vsaj danes... Naročím Semenu, naj pripravi postelj... Štirje otroci — uprav tako kakor midva tukaj!«

»A general nemara kratko zapové, da ga vstrelé?«

»Hm... dà... kaj je nama početi!«

»Gnusna je ta vojna, omeni polkovnik. Ničesar ni gnusnejšega.«

»Ako razumevate to od te strani... pa je to res... Toda... uniforma, vedite!... In ta prisega! Zlod vzemi vse to!« odvrne kakor v snù tovariš. »Do jutri zbežé vse take misli!... Srce je že brez tega kakor v kleščah... Vprašajte ga, ali pije vino? Povečerjamo.«

III. Sanje.

Jetnik se vleže spat s polkovnikom in Ivanom Tomičem v jedni sobi.

Kmalu je vse utihnilo. S početka so še v temi doletavali sem odmevi

strela. Turki se niso mogli kmalu pomiriti, in dasi jim naše straže niso odgovarjale, so vendar-le pošiljali kroglo za kroglo. Toda naposled jim je jelò tudi to presedati.

Noč. Ivan Tomič ne more zaspati... Dolgo se je obračal pod plaščem, s katerim je bil ogrnjen, odrival ga, pa si ga zopet ogrnil. Že kakih desetkrat je segel po starem časopisu, da bi čital, pa ga zopet odložil ter zrl onega krivonosega Turka in poslušal, kako je zmedeno govoril v spanju. Hotel je dati svojim mislim nekako drugo smer, te pa so se vračale neprestano k jednemu in istemu predmetu...

Tudi takrat, ko je konečno zatisnil oči ter je njegovo dihanje postalo pravilno, je delovala njegova misel neprestano na tem predmetu. Videl je v sanjah otroke, ne nesrečne, zavržene otroke onega jetnika, marveč svoje otroke, nad katerimi je bdela skrbna mati. Njegova misel je zletela v daljavo nad tisoč verst... Kakor bi niti ne bilo teh bojov, teh brezštevilnih mrličev, tega morja nesreče. Ivanu Tomiču se je sanjalo to-le:

Mala sobica. Notri dve postelji. Nad njima snažne zaveses. Čuje se enakomerno dihanje. Ivan Tomič odgrne

jedno zaveso. Njegovi deklici je bilo vroče. Odvrgla je raz sebe odejo, položila navzkriž male, debele nožice in vsa rudeča z napol odprtimi nežnimi ustnicami spi brez snù. Utrudila se je šegavka. Ves dan je tekala semtertje. Kotala se je z griča, vse svoje ljubljene kokoši in petelina splašila, golobe nakrmila in z bratom se sprla. Evo, sedaj je založila roko pod glavo. Zdi si, da sedaj pa sedaj odpre oči, pa jih zopet zatisne, a na to, zagledavši sklonjenega očeta nad seboj, se prisrčno nasmeje... Dolgo, dolgo gleda on na njo ter se sam smeje.

»Spi, moja predraga... Spi, golobica,« je zašepetal. — »Glej, kako so se ji lasje na glavi spoprijeli v kodre — mokri so... Gotovo ji je vroče.«

Druga posteljica.

Ah, ti mali paglavček... Nima še dveh let, pa je že ves opraskan. Sedaj se stepe z mačko, sedaj se spoprimeta s sestrico. Na licu ima same sledove mačkinih krempljev. Ivan Tomič ga gleda. Fantek ga ne sliši. Nekako debel je ta dečko Ivana Tomiča. Ročice, nožice in vrat so kakor bi bili z nitmi prevezani. In to ličice, tako rudeče in okroglo, kakor bi se mu bilo omotalo okrog nosu; nos pa čepi sredi njega

kakor nekaj okrogel gumb... Na okrogli glavici ima belkaste lase. Evo, na laktu ima jamico. Ali ga naj poljubim? Zbudil bi se. Nu, tako torej! Spi...

Pestunja Markova hrope v kôtu. Uprav, kakor bi maček predel. Ivan Tomič gre po prstih v drugo sobo. Tam spi starejši dečko. Ima že 6 let; on že nekako prezirljivo zre na sestrico in bratca. V nenavzočnosti očetovi spi z materjo v jedni postelji. Okrogla miza stoji pred posteljo. Soproga je nekaj čitala, predno je šla spat. — Tu visi njegova slika, druga je na mizi. On je tu povsod — povsod. Niso ga pozabili, in Ivan Tomič se hvaležno sklone nad spavajočimi svojci.

Ko bi bil sedaj nekdo pogledal Ivanu Tomiču v obraz, bil bi videl, kako radosten nasmeh počiva na licu suhega in dolgega majorja, ki je bil potegnil ná-se plašč, izpod katerega molita dolgi nogi. Tako radosten, da bi tega ne prenesel stari krivonosni Turek, ki je ležal tu v težkem snù. Njega še niti doslej niso zapustile bolestne misli. Metal se je z jedne strani na drugo kakor v mukah. Major se je zbudil, odrinil plašč ter sedel.

Turek še ni spal, marveč sedel s polkovnikom za mizo.

»Nù, Ivan Tomič, vi ste navzlic novemu letu nekako dolgo spali!...«

»Resnica... imel sem čudne sanje...«

»Tudi vi ste imeli sanje?...« seže mu polkovnik v besedo, globoko ganjen. »Uprav kakor jaz.«

»A, Bog vé, kaj se mi vse ni sanjalo. Nikdar nisem pričakoval takšne občutljivosti.«

»Ali ni bil temu vzrok jetnik?«

»Kajpada... Predočite si... Ali se spominjate mojega paglavčka Volodka?...«

»Kakšno vprašanje?... Saj sem njegov boter.«

»O ti!... Glava se mi vrti okrog... Nù, torej si predočite... Vso noč je bil pri meni... Uprav do jutra... »Daj mi,« me je prosil, »daj mi tega Turka.« Čemu? vprašam ga. On mi odvrne na to: »On ima tudi takšne Volodke. Jaz ga spustim k njim.« A vendar se ga včeraj nismo navlekli.

»Ne!« — In Ivan Tomič upre svoj pogled v polkovnika.

»E... Bodi temu kakor hoče, jaz takoj dam odpeljati Turka. Bog bodi ž njim! Naj general odloči, kaj se ima zgoditi ž njim. Človek bi poleg njega še prišel ob pamet.«

»A jaz bi vas prosil samo za jedno.«

»A to bi bilo?«

»Hotel bi sam odriniti h generalu.«

»A dalje?«

»Ter vzamem tega Mehmed-beja s seboj.«

Polkovniku obtiči pogled nekje v kôtu in ne gledaje majorja, reče:

»Potreboval bo konja.«

»Imam dobrega, turškega, katerega smo zajeli.«

»Nimam ničesar proti temu. Ničesar... Pismo izročite generalu...« konča že povsem uradno polkovnik.

IV. Ivan Tomiček prestopok.

Mehmed-bej, še zmerom otožen, dospe kmalu na to v spremstvu Ivana Tomiča k našim prednjim stražam.

Iz mraka se prikaže nalik gori Kozak na konju, stoječ na straži. Dva sta ležala poleg njega. Njiju konja sta bila privezana h kolu, zabitemu v zemljo, ter mirno grizla seno. Zagledavši častnika so Kozaki gibčno poskočili na noge.

»Brátje, kam drží ta dolina?« reče, kazaje globok jarek, ki se je tu pričenjal.

»K samim Turkom, vaše blagorodje.«

»Ali jih niste videli danes v tem jarku?«

»Ne, ne. Sedaj so tiho ter mirno sedé. Sinoči so bili močno nemirni, toda sedaj, hvala Bogu, jih je srečala pamet.«

»Nepotrebno je to streljanje!«

Ivan Tomič zapove Türku, naj mu sledí ter odrine proti jarku. Čez minuto ju dohití Kozak na konju.

»Kaj hočeš?«

»Radi naključja, vaše blagorodje! Utegnilo bi se kaj zgoditi. Saj Turki niso daleč...«

»Ne, ni treba, ni...«

»Jetnik je z vami. Utegnil bi zbežati.«

»Ne, ni treba. Vrne se nazaj.« In Kozak se je vrnil.

Za pol ure sta jezdarila molče. Konečno je Ivan Tomič obstal.

»Glejte, Mehmed-bej! Od tod ni več daleč k vam... Zbežite proč k Adrijanopolju k svojim otrokom, razumete? Tudi jaz imam otroke... Nu, kaj pa vi?... Urno, urno!... Samo ne odlašajte... Utegnil bi si še premisliti.«

Turek je v pravem pomenu besede okamenel. Samo oči so mu bliščale; očividno ničesar ni razumel.

»Pravim ti, zbeži k svojim. Ali čuješ, Mehmed-bej. Ali urno! In predno se je Ivan Tomič mogel spametovati, se skloni Turek ter mu poljubi roko.

»Čuj, Rus... povrniti ti tega z ničemur ne morem... Da bi tudi ti prišel v takšen položaj in se srečal s tako dobrim našincem, kakor si ti, tega ti želeti ne smem... Zapomni pa si jedno: Bog je jeden. Vere so različne, Bog pa je jeden! Tebe se bodem jaz in moji otroci spominjali, dokler bomo živi, kako si ti po božje ravnal z menoj. Z Bogom, Rus! Z Bogom!«

In kakor bi se bal, da bi si Ivan Tomič premislil, je krepko oplazil konja ter zginil.

Počakavši nekoliko minut, vrne se major nazaj. Ko se približa naši prednji straži, steče mu prejšnji Kozak naproti.

»Prav si imel... Turek mi je zbežal.« Po teh besedah upre Kozak v majorja svoj pogled.

»A kaj, pusti ga!... Saj že itak ne vemo kaj početi z jetniki!«

Polkovnik je hodil strašno razčiljen iz kôta v kôt, ko se je vrnil k njemu Ivan Tomič.

»Nù?...«

»Zaprite me! Pustil sem jetnika zbežati...«

Polkovnik skoči k njemu, ga objame in poljubi.

»To bode lep dar Volodku za novo leto... Sedaj me on, paglavec, ne bo toliko v sanjah prosil.«

»Na vsak način se to mora prijaviti.«

»Čemu?«

»Toda papirji?«

»Tukaj le so v peči! Sežgal sem jih... Mislim si, kako on, revež, sedaj... veselo skače k svojim...«

Kazalo.

	Stran
1. Rusinja. Pripovedka iz novejšega časa. Srbski spisal Gjuro Jakšić. Poslovenil Podravski	3
2. Prve rože. Češki spisal V. Beneš-Třebizský. Poslovenil Z. Ž. Trbojski	71
3. Mala igra. Povest. Ruski spisal J. N. Potapenko. Poslovenil Krutogorski . . .	99
4. Stara pestunja. Poljski spisal M. Balucki. Poslovenil Podravski	197
5. Maščeval se je. Ruski spisala Evgenija Ribalenko-Kotyrlo	235
6. Jetnikovi otroci. Ruski spisal Vas. Nemirovič-Dančenko.	
I. Mahmudka	253
II. Zaslišanje	257
III. Sanje	264
IV. Ivan Tomiček prestopek	269

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS

00000075038

